

Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών

Εκπαίδευση και Τεχνολογίες σε συστήματα εξ αποστάσεως
διδασκαλίας και μάθησης-Επιστήμες της Αγωγής

Διπλωματική Εργασία

Αρχές δημιουργίας και σχεδιασμού Οδηγού Μελέτης στην Ανοικτή
και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Νίκη-Μαρία Μπαντούνα

Επιβλέπων καθηγητής: Αντώνιος Λιοναράκης

Πάτρα, Ιανουάριος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του/της φοιτητή-φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίας στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Αρχές δημιουργίας και σχεδιασμού Οδηγού Μελέτης στην Ανοικτή
και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Νίκη-Μαρία Μπαντούνα

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Αντώνιος Λιοναράκης

Καθηγητής ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Ευαγγελία Μανούσου

Επίκουρη Καθηγήτρια ΕΑΠ

Πάτρα, Ιανουάριος 2024

«Στην οικογένειά μου που με στηρίζει σε κάθε μου βήμα»

Περίληψη

Ο Οδηγός Μελέτης διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στο πεδίο της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, καθώς μέσω αυτού οι εκπαιδευόμενοι που σπουδάζουν από απόσταση οργανώνουν καλύτερα τον τρόπο και τον χρόνο μελέτης τους και ενθαρρύνονται συνεχώς ως προς την επιτυχή ολοκλήρωση των σπουδών τους. Λόγω της καίριας σημασίας της ύπαρξής του, η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στη διερεύνηση των αρχών δημιουργίας και σχεδιασμού του με σκοπό την ανάδειξη των στοιχείων εκείνων που τον καθιστούν ποιοτικό και παράλληλα αποτελεσματικό. Μέσω των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν και τον εκτενή σχολιασμό Οδηγών Μελέτης προγραμμάτων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης προκύπτει ότι ο απλός τρόπος δόμησης και συγγραφής, η δημιουργία ευχάριστου κλίματος, οι σαφείς οδηγίες, οι συμβουλές, τα ενθαρρυντικά σχόλια, η καλή οργάνωση του εκπαιδευτικού υλικού, οι επιπλέον πληροφορίες που δίνονται και συμβάλλουν στην κατανόηση του εκπαιδευτικού υλικού, οι επεξηγήσεις και οι αποσαφηνίσεις δύσκολων όρων και εννοιών, οι χρονικές υπενθυμίσεις, η αναφορά του εκτιμώμενου χρόνου μελέτης, η χρήση γραφιστικών και έντονων χρωμάτων, η χρήση υπερσυνδέσμων, η αναφορά των θεματικών πεδίων στα οποία εστιάζει το σύνολο του εκπαιδευτικού υλικού, η διατύπωση των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, οι δραστηριότητες αξιολόγησης και οι ανατροφοδοτήσεις τους, οι προτάσεις για περαιτέρω μελέτη, οι οδηγίες χρήσης του ίδιου του Οδηγού και η συνεχής ανατροφοδότησή του εμπεριέχονται στις βασικές αρχές δημιουργίας ενός ποιοτικού και παράλληλα αποτελεσματικού Οδηγού Μελέτης στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση.

Λέξεις – Κλειδιά

Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Οδηγός Μελέτης, αρχές δημιουργίας και σχεδιασμού

Principles of creating and designing a study guide in Open and Distance Education

Niki-Maria Bantouna

Abstract

The Study Guide plays a crucial role in the field of Open and Distance Education, as it empowers learners studying remotely to better organize their study methods and time, constantly encouraging successful completion of their studies. Due to its paramount importance, this study focuses on exploring the principles of creation and design with the aim of highlighting elements that make it qualitative and effective. Through conducted interviews and extensive analysis of Distance Education Study Guides, it emerges that a simple structure and writing style, creating a pleasant atmosphere, clear instructions, advice, encouraging comments, well-organized educational material, additional information contributing to material understanding, explanations and clarifications of difficult terms and concepts, timely reminders, mentioning the estimated study time, the use of graphics and bold colors, hyperlinks, reference to the thematic areas focused by the educational material, formulation of expected learning outcomes, assessment activities and feedback, suggestions for further study, instructions for using the Guide itself and continuous feedback are all part of the fundamental principles of creating a qualitative and effective Study Guide in Open and Distance Education.

Keywords

Open and Distance education, Study Guide, principles of creation and design

Περιεχόμενα

Περίληψη	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα	vii
Συντομογραφίες και Ακρωνύμια	x
1. Εισαγωγή	1
1.1 Τοποθέτηση του προβλήματος	1
1.2 Λόγοι επιλογής του θέματος	1
1.3 Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα	2
1.4 Μεθοδολογία μελέτης	3
1.5 Δομή εργασίας	3
2. Βιβλιογραφική επισκόπηση	5
2.1 Η εξέλιξη της τεχνολογίας και η συμβολή της στο πεδίο της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	5
2.2 Εννοιολογική προσέγγιση των όρων «Ανοικτή» και «εξ Αποστάσεως» Εκπαίδευση	6
2.3 Βασικά χαρακτηριστικά και αρχές της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης	7
2.4 Η επικοινωνία στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	8
2.4.1 Σύγχρονη μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης	10
2.4.2 Ασύγχρονη μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης	10
2.4.3 Μεικτή μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης	10

2.5	Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	11
2.6	Το εκπαιδευτικό υλικό στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	12
2.6.1	Εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων «διδασκτικό», «μαθησιακό» και «εκπαιδευτικό» υλικό	12
2.6.2	Κριτήρια σχεδιασμού ποιοτικού εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού ...	14
2.7	Ο Οδηγός Μελέτης στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	16
2.8	Ο ρόλος του Οδηγού Μελέτης στην Τριτοβάθμια Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	18
2.9	Κριτήρια δημιουργίας και σχεδιασμού Οδηγού Μελέτης στην Τριτοβάθμια εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	21
3.	Μεθοδολογία Μελέτης	24
3.1	Συμμετέχοντες	24
3.2	Συλλογή δεδομένων	24
3.3	Τρόπος ανάλυσης δεδομένων	26
3.4	Εγκυρότητα και αξιοπιστία μελέτης	27
4.	Αποτελέσματα μελέτης	29
4.1	Αποτελέσματα συνέντευξης δημιουργού	29
4.2	Αποτελέσματα συνέντευξης φοιτητών	34
4.3	Αποτελέσματα μελετών περίπτωσης	37
4.3.1	Μελέτης περίπτωσης Α: Ο Οδηγός Μελέτης της Θεματικής Ενότητας ΕΚΕ54	38
4.3.2	Μελέτη περίπτωσης Β: Ο Οδηγός Μελέτης της Θεματικής Ενότητας ΕΚΠ65	48

5. Συμπεράσματα-Συζήτηση	61
5.1 Συμπεράσματα	61
5.2 Συζήτηση	64
5.3 Περιορισμοί μελέτης	66
5.4 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	66
6. Βιβλιογραφικές αναφορές	68
Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο προς την δημιουργό Οδηγών Μελέτης	75
Παράρτημα Β: Ερωτηματολόγιο προς τους φοιτητές	76
Παράρτημα Γ: Απομαγνητοφωνημένη συνέντευξη δημιουργού Οδηγών Μελέτης ..	77
Παράρτημα Δ: Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις φοιτητών	84
Παράρτημα Ε: Οι Οδηγοί Μελέτης των Θεματικών Ενοτήτων ΕΚΕ54 και ΕΚΠ65 του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου	89

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΟΜ	Οδηγός Μελέτης
ΘΕ	Θεματική Ενότητα
ΕΚΕ	Εκπαίδευση Ενηλίκων
ΕΚΠ	Επιστήμες της Αγωγής
ΕΑΠ	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
ΑεξΑΕ	Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
ΤΠΕ	Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας
ΕΤΑ	Εκπαίδευση και Τεχνολογίες σε Συστήματα εξ Αποστάσεως Διδασκαλίας και μάθησης

1. Εισαγωγή

1.1 Τοποθέτηση του προβλήματος

Η μάθηση είναι μια πνευματική διαδικασία που αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της ανθρώπινης φύσης. Μέσω αυτής ο άνθρωπος εξελίσσεται, αποκτά νέες γνώσεις και ικανότητες κι έτσι προσαρμόζεται πιο εύκολα σε νέα περιβάλλοντα ή σε πρωτόγνωρες γι' αυτόν καταστάσεις. Όπως υποστηρίζει η Παπαδάκη-Κλαυδιανού (2014), η μάθηση επιτυγχάνεται είτε μέσω της εμπειρίας είτε μέσω της εκπαίδευσης. Οι περισσότεροι ενήλικες έχουν παρακολουθήσει έστω και για μια φορά στη ζωή τους κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης με σκοπό την προσωπική τους εξέλιξη. Στην εποχή μας, ειδικά, το να συμμετέχει κάποιος σε προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης είναι σύνθημα φαινόμενο και σε αυτό συνέβαλε καθοριστικά η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, καθώς ο οποιοσδήποτε μπορεί πλέον ακόμα κι από απόσταση να συμμετέχει σε τέτοιου είδους μαθησιακές διαδικασίες.

Στο πεδίο της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης οι εκπαιδευόμενοι, προκειμένου να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν επιτυχώς στις απαιτήσεις και τις ιδιαιτερότητες της μαθησιακής διαδικασίας που πραγματοποιείται από απόσταση, είναι ανάγκη να αποκτήσουν δεξιότητες αυτοκατευθυνόμενης μάθησης (Καλογρίδη, 2019). Να είναι, δηλαδή, σε θέση να μελετήσουν μόνοι τους οργανώνοντας οι ίδιοι τον τρόπο και τον χρόνο μελέτης τους. Σημαντική στην απόκτηση δεξιοτήτων αυτοκατευθυνόμενης μάθησης, αυτονομίας και αυτορρύθμισης είναι η συμβολή των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ). Οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ), όπως αποδεικνύει και το όνομά τους, είναι οδηγοί που παρέχουν στους εκπαιδευόμενους οδηγίες και συμβουλές για το πώς να μελετήσουν (Moore & Kearsley, 1996). Για να το επιτύχουν αυτό είναι απαραίτητο να δημιουργούνται και να σχεδιάζονται βάσει συγκεκριμένων αρχών. Γύρω από αυτές τις αρχές, λοιπόν, εστιάζει και η παρούσα μελέτη.

1.2 Λόγοι επιλογής του θέματος

Οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε να διερευνηθεί το παρόν θέμα είναι συγκεκριμένοι. Αρχικά, οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) αποτελούν απαραίτητα συστατικά στοιχεία ενός προγράμματος εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, καθώς υποστηρίζουν συστηματικά τον εκπαιδευόμενο κατά τη διάρκεια των σπουδών του και τον διευκολύνουν στη μελέτη του. Για τον λόγο αυτό, ο τρόπος με τον οποίο θα σχεδιαστούν και θα δομηθούν είναι πολύ σημαντικός, διότι επηρεάζει άμεσα και σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο μελέτης των εκπαιδευόμενων και κατά συνέπεια ολόκληρη τη μαθησιακή τους πορεία. Επίσης, βάσει της βιβλιογραφικής επισκόπησης που πραγματοποιήθηκε για τη συγκεκριμένη μελέτη διαπιστώθηκε ότι ελάχιστες είναι οι έρευνες που έχουν γίνει και αφορούν καθεαυτό τις αρχές και τα κριτήρια δημιουργίας των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ΑεξΑΕ). Επομένως, για αυτούς τους λόγους κρίθηκε άξιο μελέτης το συγκεκριμένο θέμα.

Η διεξαγωγή της παρούσας μελέτης συμβάλλει στην ανάδειξη των αρχών δημιουργίας ποιοτικών Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ΑεξΑΕ) και, συνεπώς, από την ύπαρξή της ενδέχεται να επωφεληθεί κάποιος που ενδιαφέρεται να ερευνήσει περαιτέρω το συγκεκριμένο θέμα ή σκοπεύει να λάβει μέρος στη διαδικασία σχεδιασμού ενός Οδηγού Μελέτης (ΟΜ).

1.3 Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας εργασίας, λοιπόν, είναι η διερεύνηση και η ανάδειξη των αρχών δημιουργίας και σχεδιασμού ενός ποιοτικού Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ΑεξΑΕ).

Ειδικότερα, τα ερευνητικά ερωτήματα είναι:

- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά και οι προδιαγραφές ενός ποιοτικού Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) στην Τριτοβάθμια Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση;
- Ποιες είναι οι βασικές αρχές δημιουργίας και σχεδιασμού του, προκειμένου να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στον ρόλο του;

1.4 Μεθοδολογία μελέτης

Πρόκειται για μια μελέτη που πραγματοποιήθηκε μέσω της ποιοτικής ερευνητικής μεθόδου και ειδικότερα μέσω της συνέντευξης. Οι συνεντεύξεις προέρχονται από μια Καθηγήτρια-Σύμβουλο (ΚΣ) του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ), η οποία μάλιστα έχει λάβει μέρος στη διαδικασία δημιουργίας αρκετών Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής της πορείας, και από δύο απόφοιτους του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ), οι οποίοι αποφοίτησαν πρόσφατα από το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Εκπαίδευση και Τεχνολογίες σε συστήματα εξ αποστάσεως διδασκαλίας και μάθησης -Επιστήμες της Αγωγής» (ΕΤΑ) και κατά τη διάρκεια των σπουδών τους ήρθαν σε επαφή με πολλούς Οδηγούς Μελέτης (ΟΜ). Επιπλέον, αξιοποιήθηκαν και σχολιάστηκαν εκτενώς ως προς τα χαρακτηριστικά τους και τις αρχές δημιουργίας τους οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) δύο διαφορετικών Θεματικών Ενοτήτων (ΘΕ) του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ), οι οποίες ανήκουν σε διαφορετικά μεταπτυχιακά προγράμματα. Ο πρώτος Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) ανήκει στη Θεματική Ενότητα (ΘΕ) ΕΚΕ54 του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Εκπαίδευση Ενηλίκων» (ΕΚΕ) και ο δεύτερος ανήκει στη Θεματική Ενότητα (ΘΕ) ΕΚΠ65 του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής» (ΕΚΠ). Έτσι, ως εργαλεία συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν οι δομημένες συνεντεύξεις και η εξέταση εγγράφων-αρχείων.

1.5 Δομή εργασίας

Ως προς τη δομή, η παρούσα μελέτη αποτελείται από τα εξής μέρη: Μετά την εισαγωγή ακολουθεί το πρώτο κεφάλαιο. Σε αυτό το κεφάλαιο περιλαμβάνεται η βιβλιογραφική επισκόπηση που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της συγκεκριμένης μελέτης, προκειμένου να διερευνηθεί πλήρως και να καλυφθεί το θεωρητικό της πλαίσιο. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται ο σκοπός και τα ερευνητικά ερωτήματα, ενώ στο τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνεται η μεθοδολογία, ο τρόπος δηλαδή με τον οποίο έγινε η συγκεκριμένη μελέτη. Εκεί γίνεται λόγος για τους συμμετέχοντες, τον τρόπο συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων, την

εγκυρότητα και την αξιοπιστία της μελέτης. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της μελέτης με βάση τόσο τις συνεντεύξεις όσο και την ανάλυση των δύο Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) που αξιοποιήθηκαν και μετά το πέρας και αυτού του κεφαλαίου ακολουθούν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

2. Βιβλιογραφική επισκόπηση

2.1 Η εξέλιξη της τεχνολογίας και η συμβολή της στο πεδίο της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Τις τελευταίες δεκαετίες ταχύτατος είναι ο ρυθμός ανάπτυξης της τεχνολογίας. Είναι φανερό πως τα τεχνολογικά επιτεύγματα επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό όλο και περισσότερους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας (Raja & Nagasubramani, 2018). Για παράδειγμα, οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) επιδρούν σημαντικά στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων και τους βοηθούν γρήγορα και αποτελεσματικά να προσπελάσουν πολλά από τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν. Ανεπηρέαστος, φυσικά, από όλες αυτές τις εξελίξεις δεν θα παρέμενε ο χώρος της εκπαίδευσης, καθώς η εκπαίδευση συμβαδίζει πάντοτε με τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές και τεχνολογικές αλλαγές που πραγματοποιούνται στο πέρασμα των χρόνων (Τάσση, 2014).

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μια μέθοδος εκπαίδευσης, η οποία αναπτύχθηκε χάρη στις δυνατότητες που παρέχει η τεχνολογία και οι ΤΠΕ ειδικότερα. Κατά την περίοδο της πανδημίας Covid-19 μάλιστα, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτέλεσε τον μοναδικό τρόπο πραγματοποίησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας για όλες σχεδόν τις βαθμίδες εκπαίδευσης (Pregowska et al., 2021). Τα περισσότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα και φορείς, ωστόσο, όντας άπειρα ως προς τη χρήση και την εφαρμογή της συγκεκριμένης μεθόδου κλήθηκαν μέσα σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα να αναδιοργανωθούν, να επιμορφώσουν καταλλήλως τους εκπαιδευτές τους και να παρέχουν στους εκπαιδευόμενους τους προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, τα οποία διαμορφώθηκαν βάσει των αρχών που διέπουν την ΑεξΑΕ (Ψηφίδου κ.ά., 2021). Από εκείνη τη στιγμή κι έπειτα, εφόσον διαπιστώθηκε και πρακτικά πως η εφαρμογή της συγκεκριμένης μεθόδου διευκολύνει τη διαδικασία της μάθησης και την πρόσβαση των ατόμων σε αυτή, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση άρχισε να εφαρμόζεται από όλο και περισσότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα κυρίως τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τόσο στο εξωτερικό όσο και στην Ελλάδα. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται απαραίτητο να μελετηθεί εκτενώς το πεδίο της μέσα από έρευνες που θα προβάλλουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της.

2.2 Εννοιολογική προσέγγιση των όρων «Ανοικτή» και «εξ Αποστάσεως» Εκπαίδευση

Όπως διατυπώθηκε και παραπάνω, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι ολοκληρωμένη μεθοδολογία και αποτελεί μέθοδο εκπαίδευσης που εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπου η μαθησιακή διαδικασία πραγματοποιείται χωρίς την ταυτόχρονη φυσική παρουσία του διδάσκοντα και του διδασκόμενου στον ίδιο χώρο. Συγκεκριμένα, οι Γιαγλή κ.ά. (2010) υποστηρίζουν ότι κύριο γνώρισμα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι η γεωγραφική απόσταση που υπάρχει μεταξύ του διδάσκοντα και του διδασκόμενου κατά την εκπαιδευτική διαδικασία και προκειμένου να γεφυρωθεί η απόσταση αυτή χρησιμοποιούνται διάφορα τεχνολογικά μέσα και εργαλεία. Είναι αλήθεια πως με μια πρώτη ματιά οι περισσότεροι ορισμοί που αφορούν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση υπερτονίζουν την έννοια της απόστασης που υπάρχει μεταξύ των συμμετεχόντων της εκπαιδευτικής διαδικασίας, χωρίς να δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στα παιδαγωγικά χαρακτηριστικά της (Γιαγλή κ.ά., 2010).

Ανάμεσα στους ερευνητές που μελέτησαν τον παραπάνω όρο από άλλη οπτική μη εστιάζοντας τόσο πολύ στην έννοια της απόστασης υπήρξε κι ο Λιοναράκης. Σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2001α) μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης οι διδασκόμενοι μαθαίνουν πώς να μελετούν μόνοι τους και ποια είναι εκείνα τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουν προκειμένου να έρθουν σε επαφή με την πραγματική και ουσιαστική γνώση. Η προσέγγιση του Λιοναράκη (2001α) δίνει έμφαση στην παιδαγωγική πτυχή της εκπαίδευσης από απόσταση, η οποία βοηθά τον εκπαιδευόμενο να ανακαλύψει τη γνώση μόνος του ακολουθώντας μια ενδιαφέρουσα πορεία αυτομάθησης.

Ο όρος «ανοικτή» εκπαίδευση έχει φιλοσοφική χροιά και σχετίζεται με την έννοια της ανοικτής μάθησης. Είναι μια εκπαιδευτική πολιτική που εφαρμόζεται κατά κύριο λόγο από τα ανοικτά πανεπιστήμια (Bates, 2005). Όπως υποστηρίζει ο Alan Tait σε συνέντευξη που παραχώρησε στο περιοδικό «Ανοικτή Εκπαίδευση - Το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία» το 2014, επιτακτική ανάγκη της εποχής μας είναι η απόκτηση κατάλληλων προσόντων και δεξιοτήτων που θα αναγνωρίζονται από την κοινωνία, ούτως ώστε να

ανταποκρινόμαστε επιτυχώς στις απαιτήσεις του σύγχρονου κόσμου (Παπαδημητρίου κ.ά., 2014). Η απόκτηση αυτών των προσόντων και δεξιοτήτων μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ανοικτής εκπαίδευσης, της ελεύθερης, δηλαδή, πρόσβασης ενός όλο και μεγαλύτερου αριθμού ατόμων στη μάθηση χωρίς περιορισμούς. Η ίδρυση ανοικτών πανεπιστημίων, ιδρυμάτων δηλαδή που υιοθετούν τη συγκεκριμένη πολιτική, συνεισέφερε στην υλοποίηση αυτού του ιδεώδους, καθώς όλο και περισσότεροι άνθρωποι έχουν πλέον την ευκαιρία φοίτησης και απόκτησης γνώσεων πανεπιστημιακού επιπέδου. Τα συμβατικά πανεπιστήμια, αντίθετα, παρέχουν λίγες τέτοιες ευκαιρίες και έχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την εισαγωγή των φοιτητών στα προγράμματα σπουδών τους (Λιοναράκης, 2015).

Συνεπώς, οι έννοιες «ανοικτή» και «εξ αποστάσεως» εκπαίδευση δεν συμβαδίζουν πάντοτε, διότι η μέθοδος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μπορεί να αξιοποιηθεί από οποιοδήποτε εκπαιδευτικό ίδρυμα, το οποίο μπορεί και να μην παρέχει τη δυνατότητα ελεύθερης φοίτησης. Απεναντίας, όταν συμβαδίζουν αυτοί οι δύο όροι, η έννοια της ανοικτότητας ενισχύεται μέσω της συγκεκριμένης μεθόδου κι έτσι προσφέρεται ουσιαστική, ποιοτική, καινοτόμα και ευέλικτη εκπαίδευση, προσαρμοσμένη στις ανάγκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της σύγχρονης κοινωνίας (Λιοναράκης, 2015). Η έννοια της ανοικτότητας αναφέρεται σε κάθε τι -πολιτική, στρατηγική, τρόπο διοίκησης, καινοτομία- που θα διευκολύνει ένα πανεπιστήμιο ή σύστημα εκπαίδευσης γενικότερα, να λειτουργήσει ελεύθερα, δημοκρατικά και ευέλικτα. Ο συνδυασμός και των δύο εννοιών καθιστούν την ΑεξΑΕ ένα αυτοτελές σύστημα εκπαίδευσης (Τζώτζου, 2014).

2.3 Βασικά χαρακτηριστικά και αρχές της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Λαμβάνοντας υπόψη την εννοιολογική προσέγγιση του όρου «ανοικτή», μια από τις βασικότερες αρχές της συγκεκριμένης μορφής εκπαίδευσης είναι η παροχή εκπαιδευτικών ευκαιριών σε όλους τους πολίτες και η διασφάλιση της ελεύθερης πρόσβασης όλων των μελών της κοινωνίας στο εκπαιδευτικό σύστημα (Λιοναράκης

& Λυκουργιώτης, 1998). Επιπλέον, στη συγκεκριμένη μορφή εκπαίδευσης ο κάθε εκπαιδευόμενος λειτουργεί ανεξάρτητα και αυτόνομα, καθώς έχει τη δυνατότητα να καθορίζει ο ίδιος τον τόπο, τον χρόνο, και τον ρυθμό μελέτης του (Τζέμου & Σοφός, 2013). Ο τρόπος μελέτης και οι στρατηγικές που θα υιοθετήσει το κάθε άτομο προκειμένου να επιτύχει τον εκπαιδευτικό του στόχο, εξαρτώνται από τις προσωπικές του προτιμήσεις και ιδιαιτερότητες (Race, 1998). Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι έχουν το δικαίωμα να καθορίζουν οι ίδιοι τον τρόπο διάρθρωσης των σπουδών τους. Αυτό σημαίνει πως ο κάθε εκπαιδευόμενος διαμορφώνει το πρόγραμμα σπουδών του σκεπτόμενος τις εκπαιδευτικές του ανάγκες κι έτσι επιλέγει μαθήματα της αρεσκείας του, τα οποία θεωρεί πως ανταποκρίνονται επαρκώς στις απαιτήσεις του γνωστικού αντικείμενου που μελετά (Holmberg, 2002). Όπως αναφέρει κι ο Keegan (2001), όλα τα παραπάνω καθιστούν την ΑεξΑΕ μια ευέλικτη μορφή εκπαίδευσης που προσαρμόζεται στα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις των εκπαιδευομένων της.

Αντίστοιχα, ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά της ΑεξΑΕ με βάση τον όρο «εξ αποστάσεως» είναι η συστηματική υποστήριξη του εκπαιδευόμενου καθόλη τη διάρκεια της φοίτησής του τόσο από τον ίδιο τον διδάσκοντα όσο κι από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό φορέα, παρόλο που ο εκπαιδευόμενος είναι απομακρυσμένος από τον εκπαιδευτή του και το ίδρυμα φοίτησής του (Ματραλής, 1998). Επίσης, το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιείται στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση δημιουργείται με ιδιαίτερη προσοχή και απαιτεί ειδικό σχεδιασμό, γιατί, σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2001β), αποτελεί «το κύριο μοχλό της διαδικασίας της διδασκαλίας» (σελ. 1). Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν την ΑεξΑΕ ενισχύονται με τη συμβολή των σύγχρονων ΤΠΕ, οι οποίες βοηθούν και στη διαμόρφωση ενός εξειδικευμένου εκπαιδευτικού υλικού για τους εκπαιδευόμενους και στην επικοινωνία μεταξύ των συμμετεχόντων της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Λιοναράκης, 2001β).

2.4 Η επικοινωνία στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Ο άνθρωπος εκ φύσεως έχει την ανάγκη να επικοινωνεί και να αλληλεπιδρά με τους συνανθρώπους του (Ηλιάδου & Αναστασιάδης, 2010). Η επικοινωνία ανάμεσα στον

εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο αλλά και ανάμεσα στους εκπαιδευόμενους αποτελεί βασικό συστατικό κάθε εκπαιδευτικής δράσης και δη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, καθώς κατά την πραγματοποίησή της αυτά τα πρόσωπα βρίσκονται σε απόσταση μεταξύ τους (Panagiotakopoulos et al., 2003).

Οι περισσότεροι εκπαιδευόμενοι κατά τη διάρκεια των σπουδών τους αντιμετωπίζουν ποικίλες δυσκολίες. Για παράδειγμα, το γεγονός ότι δεν έχουν τη δυνατότητα να βρεθούν από κοντά με τον καθηγητή ή τους υπόλοιπους συμφοιτητές τους, τους κάνει να νιώθουν πολλές φορές μοναξιά. Απογοητεύονται και αισθάνονται πως δεν έχουν κανέναν στο πλευρό τους για να μοιραστούν τους προβληματισμούς, τις απορίες και τα συναισθήματά τους. Ορισμένοι μάλιστα, φτάνουν στο σημείο να εγκαταλείψουν τις σπουδές τους (Γράψα & Μαυροειδής, 2017). Αν υπάρχει όμως, συχνή και ουσιαστική επικοινωνία μεταξύ των συμμετεχόντων της εκπαιδευτικής διαδικασίας τα φαινόμενα εγκατάλειψης των σπουδών περιορίζονται. Οι εκπαιδευόμενοι παύουν να αισθάνονται μόνοι τους, μοιράζονται τις εμπειρίες τους, προσπερνούν τις δυσκολίες και καταφέρνουν να ολοκληρώσουν με επιτυχία τις σπουδές τους. Εξάλλου, όπως επεσήμανε κι ο Κόκκος (2001) κανείς δεν μαθαίνει μόνος του. Η μάθηση είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης ανθρώπων που θέτουν κοινούς στόχους και παλεύουν σκληρά για να τους κατακτήσουν.

Ακόμη, η Betts (2009) τόνισε πως εξίσου σημαντική είναι και η ύπαρξη επικοινωνίας ανάμεσα στον εκπαιδευόμενο και τον εκπαιδευτικό οργανισμό, διότι ο εκπαιδευόμενος, αφού αποφασίσει πως θέλει να σπουδάσει από απόσταση, έρχεται αρχικά σε επαφή με τις διοικητικές υπηρεσίες του ιδρύματος, προκειμένου να ενημερωθεί για ζητήματα που αφορούν τις σπουδές και τη φοίτησή του. Ο εκπαιδευτικός οργανισμός οφείλει να επιλύει πάντοτε τις απορίες των φοιτητών και να τους ενημερώνει για οτιδήποτε τους αφορά άμεσα και αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω ενός κατάλληλα διαμορφωμένου και αποτελεσματικού επικοινωνιακού πλαισίου.

Σύμφωνα με τους Panagiotakopoulos et al. (2003) η εξ αποστάσεως εκπαίδευση με βάση τον τρόπο επικοινωνίας του διδάσκοντα και των διδασκομένων κατά τη διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας διακρίνεται σε σύγχρονη και ασύγχρονη.

2.4.1 Σύγχρονη μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Η επικοινωνία του διδάσκοντα και των διδασκομένων συμβαίνει την ίδια χρονική στιγμή ανεξαρτήτως του μέρους στο οποίο βρίσκονται (Panagiotakopoulos et al., 2003). Αυτού του είδους η επικοινωνία μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω:

- τηλεφώνου
- τηλεδιάσκεψης με εικόνα μέσω διαδικτύου (video conferencing)
- ηχητικής τηλεδιάσκεψης μέσω διαδικτύου (audio conferencing)
- ειδικά διαμορφωμένων χώρων συζήτησης με κείμενο (chat-rooms, fora συζητήσεων)
- διάσκεψης με τη χρήση «λευκοπίνακα»

2.4.2 Ασύγχρονη μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Η επικοινωνία μεταξύ διδάσκοντα και διδασκομένων λαμβάνει χώρα σε διαφορετική χρονική στιγμή ανεξαρτήτως του μέρους στο οποίο βρίσκεται καθένας από τους συμμετέχοντες (Panagiotakopoulos et al., 2003). Αυτού του είδους η επικοινωνία πραγματοποιείται μέσω:

- ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail)
- τηλεομοιοτύπου (fax)
- εκπαιδευτικών εφαρμογών λογισμικού
- βιντεοταινιών
- αρχείων βίντεο
- ηχητικών καταγραφών
- πινάκων ανακοινώσεων στον Παγκόσμιο Ιστό
- μαθημάτων που υποστηρίζονται από τον Παγκόσμιο Ιστό (Ανοικτά Μαζικά Διαδικτυακά Μαθήματα - MOOCs)
- πινάκων ανακοινώσεων στον Παγκόσμιο Ιστό

2.4.3 Μεικτή μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Μια τρίτη μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια είναι η μεικτή. Η μεικτή εξ αποστάσεως εκπαίδευση συνδυάζει τους τρόπους σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας με σκοπό την δημιουργία ενός ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος. Ο Αναστασιάδης (2014) επεσήμανε

ότι η σύγχρονη και η ασύγχρονη μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης πρέπει να συμπληρώνουν η μια την άλλη και να μην ανταγωνίζονται μεταξύ τους ως έννοιες, καθώς κύριο μέλημα αυτής της μορφής εκπαίδευσης είναι η διευκόλυνση του τρόπου διεξαγωγής της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η διαμόρφωση ενός ευχάριστου περιβάλλοντος, στο οποίο οι συμμετέχοντες θα απολαμβάνουν τη μαθησιακή τους εμπειρία. Πράγματι, τα περισσότερα εκπαιδευτικά προγράμματα που διεξάγονται με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης χρησιμοποιούν πλέον τη μεικτή μορφή επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικού και εκπαιδευόμενου, όπως για παράδειγμα τα προγράμματα του ΕΑΠ.

2.5 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Είναι γεγονός πως ο ρόλος του εκπαιδευτικού στα πλαίσια της ΑεξΑΕ είναι ιδιαίτερος και πολυσύνθετος (Ηλιάδου, 2011). Οι αρμοδιότητες που αναλαμβάνει διαφέρουν σημαντικά από τις αρμοδιότητες ενός εκπαιδευτικού της συμβατικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη συμβατική εκπαίδευση συνδέεται κυρίως με τη διδακτική. Ο εκπαιδευτικός, δηλαδή, λειτουργεί ως μεταδότης-μεταφορέας ενός τεράστιου όγκου πληροφοριών προς τους εκπαιδευόμενους.

Αντίθετα, ο εκπαιδευτικός στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν είναι απλά ένας πομπός γνώσεων. Καθήκον έχει να καθοδηγεί, να συμβουλεύει και να υποστηρίζει ψυχολογικά τους εκπαιδευόμενους, καθώς οι περισσότεροι από αυτούς δυσκολεύονται να μελετήσουν μόνοι τους χωρίς την ανάγκη ανθρώπινης υποστήριξης (Παπαδημητρίου & Λιοναράκης, 2010). Ο εκπαιδευτικός έχει επικοινωνιακή φιλική διάθεση προς τους εκπαιδευόμενους, ενδιαφέρεται πραγματικά για την πορεία των σπουδών τους και τους ενθαρρύνει συνεχώς για την επιτυχή ολοκλήρωσή τους (Ηλιάδου & Αναστασιάδης, 2010). Επιπρόσθετα, όπως υποστηρίζουν οι Παπαδημητρίου & Λιοναράκης (2010), ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί τους εκπαιδευόμενους με τέτοιο τρόπο, ούτως ώστε να μάθουν «πώς να μαθαίνουν», πώς

να προσεγγίζουν το εκπαιδευτικό υλικό και πώς να επεξεργάζονται με κριτικό τρόπο τα όσα μελετούν. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της συνεχούς ανατροφοδότησης, η οποία πρέπει να είναι σαφής και επαρκής (Lentell, 2004). Τα σχόλια, δηλαδή, που θα κάνει ο διδάσκοντας στην γραπτή εργασία ενός εκπαιδευόμενου πρέπει να είναι λεπτομερή, στοχευμένα και πλήρως κατανοητά, γιατί μέσα από αυτήν ο εκπαιδευόμενος ενημερώνεται για την πρόοδό του κι έτσι μπορεί να προσαρμόσει τον τρόπο μελέτης του βάσει των προσωπικών του αναγκών και αδυναμιών. Τέλος, ακόμα μια από τις βασικότερες αρμοδιότητες του εκπαιδευτικού είναι η δίκαιη και ακριβής αξιολόγηση της προόδου του εκπαιδευόμενου ανά τακτά χρονικά διαστήματα κυρίως μέσω γραπτών εργασιών, ασκήσεων και δραστηριοτήτων, για να μπορέσει να υπάρξει μια υγιής σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ τους (Ηλιάδου & Αναστασιάδης, 2010).

Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι η ιδιότητα του εκπαιδευτικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι διττή (Hliadou, 2011). Από τη μια μεταφέρει γνώσεις που αφορούν το αντικείμενο μάθησης, προωθεί τη μάθηση και επιλύει άμεσα τις απορίες των εκπαιδευόμενων κι από την άλλη, τους εμπνέει και τους υποστηρίζει συναισθηματικά με σκοπό την καλλιέργεια της αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης τους (Ηλιάδου & Αναστασιάδης, 2010). Γι' αυτό και με βάση τα ελληνικά δεδομένα ο εκπαιδευτικός που εργάζεται σε ιδρύματα ΑεξΑΕ αποκαλείται Καθηγητής-Σύμβουλος (ΚΣ). Διότι κατά τον Tait (2003), η υποστήριξη που παρέχει είναι πέρα από γνωστική, συναισθηματική και συστημική, αφού βοηθά γενικότερα τον φοιτητή να καταφέρει να ολοκληρώσει τις σπουδές του. Ο εκπαιδευτικός, λοιπόν, πρέπει συνεχώς να επιμορφώνεται και να καταρτίζεται με νέες γνώσεις και δεξιότητες που θα τον βοηθήσουν να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις του πολυδιάστατου ρόλου του (Παπαδημητρίου, 2014).

2.6 Το εκπαιδευτικό υλικό στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

2.6.1 Εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων «διδασκτικό», «μαθησιακό» και «εκπαιδευτικό» υλικό

Πολλές φορές οι όροι «διδασκτικό», «μαθησιακό» και «εκπαιδευτικό» υλικό συγχέονται μεταξύ τους ως προς το σε τι αναφέρονται. Οι περισσότεροι χρήστες των τριών αυτών εννοιών δυσκολεύονται να καταλάβουν εάν πρόκειται για ταυτόσημους όρους ή όχι, με αποτέλεσμα να τους χρησιμοποιούν απερίσκεπτα χωρίς να έχουν κατανοήσει το τι πραγματικά προσδιορίζουν.

Αρχικά, ο όρος «διδασκτικό υλικό» σχετίζεται με τον αντικειμενισμό (Γκιόσος & Κουτσούμπα, 2020). Ο αντικειμενισμός (objectivism) αποτελεί θεωρία μάθησης και στηρίζεται στην πεποίθηση ότι υπάρχει μια αντικειμενική πραγματικότητα, η οποία προσλαμβάνεται από κάθε άνθρωπο. Αυτή η πραγματικότητα οικοδομείται από ένα αντικειμενικό και αξιόπιστο σύνολο αρχών, θεωριών και γεγονότων που είτε έχουν ανακαλυφθεί και έχουν περιγραφεί είτε αυτό θα συμβεί στο μέλλον (Bates, 2019). Υπάρχει επομένως, κάτι δεδομένο και κοινώς αποδεκτό, το οποίο μπορεί να διδαχθεί. Από αυτή την παραδοχή προκύπτει και η έννοια «διδασκτικό υλικό», υλικό δηλαδή που «διδάσκει» την αλήθεια που αντικειμενικά υπάρχει πέρα από την ανθρώπινη νόηση.

Όσον αφορά τον όρο «μαθησιακό υλικό», αυτός συνδέεται με την άποψη ότι υπάρχει μια πραγματικότητα, η οποία όμως δεν είναι αντικειμενική αλλά προσλαμβάνεται από τον κάθε άνθρωπο με τον δικό του μοναδικό τρόπο (Γκιόσος & Κουτσούμπα, 2020). Τα άτομα που ενστερνίζονται την παραπάνω ιδεολογία ασκούν κριτική στους υποστηρικτές του αντικειμενισμού και πιστεύουν πως ο καθένας από εμάς είναι ελεύθερος να ερμηνεύσει τον κόσμο βάσει των προσωπικών του κριτηρίων (Bates, 2019). Ο όρος «μαθησιακό υλικό» επομένως, σχετίζεται με την πεποίθηση ότι η γνώση είναι δημιούργημα του κάθε διδασκόμενου με βάση το πώς ο ίδιος αντιλαμβάνεται τον κόσμο γύρω του. Είναι, δηλαδή, το υλικό που ερμηνεύεται από τους εκπαιδευόμενους ανάλογα με το πώς οι ίδιοι έχουν κατανοήσει το περιεχόμενό του.

Τέλος, ο όρος «εκπαιδευτικό υλικό» χρησιμοποιείται τις περισσότερες φορές στην ελληνική γλώσσα ως ταυτόσημος με τον όρο «διδασκτικό υλικό» (Γκιόσος & Κουτσούμπα, 2020). Είναι φανερό ότι η ορολογία αυτή προτιμάται από τους περισσότερους συγγραφείς και γι' αυτό το λόγο θα προτιμηθεί και στη συγγραφή της συγκεκριμένης εργασίας. Αξίζει να σημειωθεί πως στην αγγλική γλώσσα

«εκπαιδευτικό υλικό» σημαίνει πρόσθετο υλικό (Γκιόσος & Κουτσούμπα, 2020). Σύμφωνα με την αγγλική ορολογία δηλαδή, παρέχεται στους εκπαιδευόμενους-πέρα από το βασικό κείμενο μελέτης τους- επιπλέον υλικό προκειμένου να εντρυφήσουν στις πληροφορίες και να κατακτήσουν πιο εύκολα τη γνώση.

Ο εννοιολογικός προσδιορισμός των παραπάνω όρων σχετίζεται με θεωρίες μάθησης. Οι θεωρίες αυτές δημιουργήθηκαν κατά το πέρασμα των χρόνων με σκοπό να δώσουν απαντήσεις σε καίρια φιλοσοφικά ερωτήματα που αφορούν τη φύση της γνώσης, τη σύσταση της αλήθειας, το πώς αυτή η αλήθεια εγκυροποιείται, τον τρόπο που ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον εξωτερικό κόσμο και τέλος, τον τρόπο που ο άνθρωπος μαθαίνει και φτάνει στο σημείο να κατακτήσει τη γνώση (Harism, 2012). Όλοι οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν στο πλαίσιο κάποιας θεωρίας μάθησης ανεξαρτήτως του αν γνωρίζουν ή όχι τις θεωρητικές προσεγγίσεις γι' αυτές (Bates, 2019). Υιοθετούν συνειδητά ή μη κατά τη διδασκαλία τους ορισμένες από τις αρχές που πρεσβεύει η κάθε θεωρία μάθησης, για να διευκολύνουν τη γνωστική διαδικασία και να παρακινούν συνεχώς τον εκπαιδευόμενο να γίνει περισσότερο ενεργός κατά τη διαδικασία της μάθησης. Με το ίδιο σκεπτικό πρέπει να δημιουργείται και το εκπαιδευτικό υλικό στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς αυτό αναλαμβάνει κατά κύριο λόγο τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του διδάσκοντα λόγω της απόστασης που χωρίζει τον διδάσκοντα και τον διδασκόμενο (Λιοναράκης, 2001β).

2.6.2 Κριτήρια σχεδιασμού ποιοτικού εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού

Ο Moore (1989) διέκρινε στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση τρία είδη αλληλεπίδρασης: α) μεταξύ εκπαιδευτικού-εκπαιδευόμενου, β) μεταξύ εκπαιδευόμενου-εκπαιδευόμενου και γ) μεταξύ εκπαιδευόμενου-εκπαιδευτικού υλικού. Κατά τον Λιοναράκη (2005) το εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό που διακρίνεται από ποιοτικά χαρακτηριστικά πρέπει να οδηγεί και στα τρία παραπάνω είδη αλληλεπίδρασης μέσω των ασκήσεων, των δραστηριοτήτων και των γραπτών εργασιών που καλούνται οι εκπαιδευόμενοι να εκπονήσουν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Οι δραστηριότητες αυτές, οι οποίες αποτελούν μέρος του εκπαιδευτικού υλικού έχουν ως στόχο την καλλιέργεια ποικίλων δεξιοτήτων στους εκπαιδευόμενους, όπως είναι η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των μελών της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ο αναστοχασμός και η δημιουργικότητα.

Και η Mena (1992) υποστήριξε ότι η εκπόνηση δραστηριοτήτων αποτελεί βασικό στοιχείο ενός ποιοτικού εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού, γιατί οι δραστηριότητες λειτουργούν ως μέσο αξιολόγησης τόσο του επιπέδου των γνώσεων όσο και του επιπέδου των δεξιοτήτων που έχουν κατακτήσει οι εκπαιδευόμενοι (Καραγιάννη & Αναστασιάδης, 2009). Η αξιολόγηση των εκπαιδευόμενων είναι σημαντική και θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τον σχεδιασμό ενός εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού, γιατί με αυτό τον τρόπο οι εκπαιδευόμενοι ανατροφοδοτούνται συνεχώς για την μαθησιακή τους πορεία μέσω εποικοδομητικών σχολίων που διατυπώνονται από τους εκπαιδευτές τους, διορθώνονται, ενθαρρύνονται κι έτσι βελτιώνεται η απόδοσή τους (Γκιόσος & Κουτσούμπα, 2005).

Οι εκπαιδευόμενοι εκ φύσεως, όπως προαναφέρθηκε, έχουν την ανάγκη να νιώθουν ότι ανήκουν σε μια κοινωνική ομάδα, τα μέλη της οποίας έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά με αυτούς. Απαραίτητο κρίνεται, λοιπόν, το εκπαιδευτικό υλικό όχι μόνο να προτρέπει τους εκπαιδευόμενους να συζητούν και να ανταλλάσσουν απόψεις μεταξύ τους, αλλά αυτές οι απόψεις να γίνονται μέρος του ίδιου του εκπαιδευτικού υλικού, για να είναι γνωστές σε όλους και να μπορούν όλοι να συμμετέχουν στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης ιδεών (Mena, 1992). Μόνο με αυτό τον τρόπο μπορεί να δημιουργηθεί μια επιτυχημένη κοινότητα μάθησης στα πλαίσια της οποίας ο ένας θα ενθαρρύνει τον άλλο και όλοι μαζί ως ομάδα θα καταλήγουν στην επίτευξη των κοινών στόχων που έχουν θέσει (Donelan & Kear, 2018).

Επιπλέον, το εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό είναι σημαντικό να παραπέμπει τους εκπαιδευόμενους στη μελέτη κι άλλων πηγών πληροφοριών για το μαθησιακό αντικείμενο που εξετάζεται κάθε φορά, ώστε μέσω της διασταύρωσης και της επεξεργασίας ποικίλων πληροφοριών και απόψεων οι ίδιοι να καλλιεργούν την αυτόνομη κριτική τους σκέψη, να προβληματίζονται και να εξασκούνται στην αξιολόγηση πολλών και διαφορετικών μεταξύ τους πληροφοριών (Mena, 1992). Έτσι, οι εκπαιδευόμενοι θα κατανοούν σε βάθος το αντικείμενο μελέτης τους αντικρίζοντάς το από διαφορετικές οπτικές και θα φτάνουν εν τέλει στο σημείο να κατακτούν την πραγματική γνώση.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία μπορούν να εμπεριέχονται σε ένα πολυμορφικό εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό. Το εκπαιδευτικό υλικό στην εξ αποστάσεως

εκπαίδευση μπορεί να είναι πολυμορφικό υπό την έννοια ότι παρέχεται στους εκπαιδευόμενους άλλοτε σε έντυπη κι άλλοτε σε ψηφιακή μορφή. Επίσης, ορισμένες φορές ενδέχεται να είναι εμπλουτισμένο με επιμέρους οπτικοακουστικό υλικό, όπως είναι τα βίντεο ή τα podcasts, ή να προτρέπει τους εκπαιδευόμενους να έρθουν σε επαφή με τις νέες τεχνολογίες. Τα σύγχρονα ψηφιακά εργαλεία (authoring tools) συμβάλλουν στον σχεδιασμό ενός πολυμορφικού εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού προσδίδοντάς του ζωντάνια και διαδραστικότητα ((Μανούσου κ.ά., 2020). Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται ένα «δυναμικό» εκπαιδευτικό υλικό κατά τη μελέτη του οποίου οι εκπαιδευόμενοι έχουν τη δυνατότητα να αλληλεπιδράσουν δημιουργικά με αυτό και να συνδιαμορφώσουν το περιεχόμενό του αναλόγως των γνώσεων και των εμπειριών τους, σε συνεργασία πάντοτε με τους εκπαιδευτικούς τους (Χαρτοφύλακα, 2010).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι το εκπαιδευτικό υλικό αποτελεί μέρος ενός ολόκληρου συστήματος. Δεν είναι μια μοναδική οντότητα που δεν εξαρτάται ή δεν επηρεάζεται από τα υπόλοιπα δομικά στοιχεία του συστήματος στο οποίο ανήκει (Μενα, 1992). Οι παιδαγωγικές προσεγγίσεις του εκάστοτε εκπαιδευτικού φορέα, ο τρόπος διδασκαλίας του διδάσκοντα και το ίδιο το εκπαιδευτικό υλικό αλληλοεπηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό. Γι' αυτό και οι αρχές σχεδιασμού του θα πρέπει να συμβαδίζουν όχι μόνο με τον παιδαγωγικό τρόπο προσέγγισης που υιοθετεί ο κάθε φορέας εκπαίδευσης και τον ρόλο του διδάσκοντα, αλλά και με τις απαιτήσεις της εποχής και τις ανάγκες των εκπαιδευόμενων. Επομένως, ακόμα ένα κριτήριο που συμβάλλει στην ποιότητα του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού είναι η συνεχής επικαιροποίησή του και η προσαρμογή του στα δεδομένα της εκάστοτε εποχής.

2.7 Ο Οδηγός Μελέτης στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Το εκπαιδευτικό υλικό στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι δυνατόν να δημιουργηθεί με δύο τρόπους (Χαρτοφύλακα, 2011). Η ομάδα δημιουργίας του εκπαιδευτικού υλικού έχει τη δυνατότητα:

1. Είτε να αξιοποιήσει ήδη υπάρχον υλικό, το οποίο ενδέχεται να έχει δημιουργηθεί ως προς την εξυπηρέτηση κι άλλων στόχων πέρα από εκπαιδευτικών, όπως είναι για παράδειγμα ένα βίντεο στο διαδίκτυο ή μια κινηματογραφική ταινία.
2. Είτε να συγγράψει εξ αρχής νέο εκπαιδευτικό υλικό οποιασδήποτε μορφής (έντυπο ή ψηφιακό).

Ο τρόπος βάσει του οποίου θα δημιουργηθεί το εκπαιδευτικό υλικό συναποφασίζεται από τον εκπαιδευτικό φορέα και τους ανθρώπους που αποτελούν την ομάδα δημιουργίας του και αυτό συμβαίνει γιατί η επιλογή του εξαρτάται από πολλούς παράγοντες που δεν σχετίζονται μόνο με παιδαγωγικά κριτήρια (Μανούσου & Χαρτοφύλακα, 2020).

Στην περίπτωση που αποφασιστεί πως βάσει των εκάστοτε συνθηκών προτιμότερος τρόπος δημιουργίας του εκπαιδευτικού υλικού είναι ο πρώτος, δηλαδή η αξιοποίηση προϋπαρχόντων πόρων, εκπαιδευτικών ή μη, η ομάδα δημιουργίας θα πρέπει να βρει έναν τρόπο για να συνδυάσει όλες αυτές τις πληροφορίες που βρίσκονται διασκορπισμένες σε αυτούς τους πόρους και να πραγματοποιήσει νοηματικές συνδέσεις μεταξύ των πόρων, ώστε οι εκπαιδευόμενοι να διευκολύνονται κατά τη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού και να κατανοούν πλήρως τον τρόπο και τον λόγο βάσει του οποίου συνδυάζονται αυτές οι ποικίλες πληροφορίες μεταξύ τους (Μανούσου & Χαρτοφύλακα, 2020). Αυτό που λειτουργεί ως «συνδετικός κρίκος» μεταξύ των διαφορετικών πόρων είναι ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ). Φυσικά, ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) μπορεί να αξιοποιηθεί και στη δεύτερη περίπτωση, αυτή κατά την οποία το εκπαιδευτικό υλικό δημιουργείται εξ αρχής χωρίς την αξιοποίηση κάποιου ήδη υπάρχοντος υλικού, όταν οι συγγραφείς του προτείνουν η προσπέλασή του να μην πραγματοποιηθεί με σειριακή μορφή (Μανούσου & Χαρτοφύλακα, 2020).

Όπως υποστηρίζει και η Χαρτοφύλακα (2011) το ήδη υπάρχον υλικό ενδέχεται να μην διαθέτει τα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία διακρίνουν το εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό. Έτσι, οι άνθρωποι που θα το συγκεντρώσουν καλούνται να συγγράψουν και κείμενα που θα το συνοδεύουν, προκειμένου να αναδειχθεί η δυναμική του επιλεγμένου υλικού και να γίνει πλήρως κατανοητός από τους

εκπαιδευόμενους ο τρόπος με τον οποίο συνδέονται όλες αυτές οι διάσπαρτες πληροφορίες μεταξύ τους. Αυτά τα συνοδευτικά κείμενα εμπεριέχονται σε ένα εγχειρίδιο που ονομάζεται Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) (Μανούσου κ.ά., 2017). Ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ), το εκπαιδευτικό υλικό και το χρονοδιάγραμμα μελέτης που διανέμονται στους εκπαιδευόμενους κατά τη διάρκεια των σπουδών τους αποτελούν ένα ολοκληρωμένο πακέτο αυτόνομης μάθησης (Μουζάκης, 2006).

Με βάση τα παραπάνω, λοιπόν, ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) είναι ένα εγχειρίδιο, το οποίο παρέχει στους εκπαιδευόμενους συγκεκριμένες οδηγίες για το πώς να προσπελάσουν με αποτελεσματικό τρόπο το εκπαιδευτικό υλικό που καλούνται να μελετήσουν. Πολλές φορές ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) στην βιβλιογραφία συναντάται και με τους όρους Εγχειρίδιο Μελέτης ή Οδηγός Δράσης (Χαρτοφύλακα, 2011. Μανούσου κ.ά., 2017).

2.8 Ο ρόλος του Οδηγού Μελέτης στην Τριτοβάθμια Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) πρωτοεμφανίστηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Συγκεκριμένα, ανάμεσα στα έτη 1873-1897 η Anna Eliot Ticknor, η «μητέρα των σπουδών δι' αλληλογραφίας, θέλοντας να προωθήσει την ιδέα των σπουδών στο σπίτι, δημιούργησε ορισμένα εκπαιδευτικά προγράμματα με κύριο αντικείμενο μελέτης τις κλασικές σπουδές. Τα προγράμματα αυτά απευθύνονταν κυρίως σε γυναίκες και το εκπαιδευτικό υλικό αποστελλόταν στο σπίτι της κάθε εκπαιδευόμενης μέσω αλληλογραφίας. Η βασική καινοτομία τους ήταν το γεγονός ότι, εκτός από το βασικό εκπαιδευτικό υλικό, περιείχαν και συγκεκριμένες οδηγίες μελέτης προς τους εκπαιδευόμενους (Moore & Kearsley, 1996).

Οδηγίες μελέτης προς τους εκπαιδευόμενους που παρακολουθούν προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι απαραίτητο να δίνονται, ειδικά όταν τα άτομα αυτά φοιτούν σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (McKillop, 1997). Τα άτομα που βρίσκονται σε αυτή τη βαθμίδα εκπαίδευσης και σπουδάζουν με τη μέθοδο της εξ

αποστάσεως εκπαίδευσης διαθέτουν ορισμένα χαρακτηριστικά που τους κάνουν να διαφέρουν από τους εκπαιδευόμενους της συμβατικής εκπαίδευσης.

Αρχικά, τα άτομα αυτά είναι ενήλικες εκπαιδευόμενοι. Οι περισσότεροι από αυτούς έχουν καθημερινά πολλές επαγγελματικές και οικογενειακές υποχρεώσεις. Ο ελεύθερος χρόνος τους είναι περιορισμένος και πρωταρχικό μέλημά τους είναι να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν με επιτυχία στις απαιτήσεις της καθημερινότητας κι όχι να διαβάσουν (Bird & Morgan, 2003). Το γεγονός αυτό καθιστά αδύνατη τη συστηματική μελέτη από πλευράς τους με αποτέλεσμα γρήγορα να προκαλούνται αισθήματα άγχους και απογοήτευσης στους εκπαιδευόμενους. Η Σφακιωτάκη (2017) επισημαίνει ότι αυτά τα αρνητικά συναισθήματα μπορούν εύκολα να περιοριστούν με τη βοήθεια του Οδηγού Μελέτης (ΟΜ), βασικός ρόλος του οποίου είναι να υποστηρίζει τους εκπαιδευόμενους κατά τη διάρκεια της μαθησιακής τους πορείας και να τους καθοδηγεί ως προς την οργάνωση της μελέτης τους, ώστε να επιτευχθούν ο σκοπός και οι στόχοι της εκάστοτε μαθησιακής διαδικασίας.

Όπως επισημαίνει κι ο Vergie (2013) στη βαθμίδα της τριτοβάθμιας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης συναντώνται άτομα κάθε ηλικίας. Για πολλούς από αυτούς έχει περάσει ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα από την στιγμή που αποφοίτησαν από το σχολείο ή το πανεπιστήμιο. Η εκ νέου εισαγωγή τους σε κάποιο εκπαιδευτικό ίδρυμα και η συστηματική μελέτη που απαιτείται εκ μέρους τους, προκειμένου να ανταπεξέλθουν με επιτυχία στις σπουδές τους, τους τρομοκρατεί και τους προκαλεί άγχος. Ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) βοηθά τους ανθρώπους αυτούς να ενταχθούν ομαλά στο νέο ακαδημαϊκό περιβάλλον, καθώς -σύμφωνα τους Μανούσου κ.ά. (2017)- εκτός από τις οδηγίες μελέτης που περιλαμβάνει, περιγράφει και το γενικότερο πλαίσιο βάσει του οποίου έχει δομηθεί το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρακολουθούν. Δίνει, δηλαδή, στους εκπαιδευόμενους πληροφορίες για τον σκοπό του εκπαιδευτικού προγράμματος, για τα γνωστικά αντικείμενα με τα οποία θα έρθουν σε επαφή οι εκπαιδευόμενοι κατά τη διάρκεια των σπουδών τους και για τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, τις γνώσεις και τις δεξιότητες, δηλαδή, που προσδοκάται ότι θα αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι μετά το πέρας της μελέτης του συνολικού εκπαιδευτικού υλικού. Με αυτό τον τρόπο οι εκπαιδευόμενοι είναι

προετοιμασμένοι για το τι επρόκειτο να συναντήσουν κι έχουν πλήρη εικόνα για τα βασικά στοιχεία της δομής του υλικού με το οποίο θα αλληλεπιδράσουν.

Επιπλέον, σύμφωνα με τους Bird και Morgan (2003) ένα μεγάλο ποσοστό των εκπαιδευόμενων που επιλέγουν να φοιτήσουν εξ αποστάσεως δεν νιώθει αυτοπεποίθηση κατά τη διάρκεια των σπουδών του, καθώς ορισμένοι από αυτούς κατά τα προηγούμενα στάδια της εκπαίδευσής τους δεν μπόρεσαν να αναπτύξουν δεξιότητες που είναι απαραίτητες, ώστε να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις απαιτήσεις τις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Για παράδειγμα δεν διαθέτουν κριτική σκέψη, δε γνωρίζουν πώς να προσεγγίζουν κριτικά τα κείμενα που καλούνται να μελετήσουν, δε γνωρίζουν πώς να προσεγγίζουν σε βάθος το μαθησιακό αντικείμενο, δεν ξέρουν πώς να χρησιμοποιούν διαφορετικές μαθησιακές πηγές και πώς να συνδυάζουν τα συμπεράσματα που διεξάγονται από τη μελέτη της καθεμιάς ξεχωριστά μεταξύ τους (Παπαδημητρίου & Λιοναράκης, 2010). Το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο στα πανεπιστήμια της Νοτίου Αφρικής, γιατί εκεί οι συνθήκες εκπαίδευσης είναι αρκετά δύσκολες και το μορφωτικό επίπεδο των μαθητών αρκετά χαμηλό (Vergie, 2013). Μέσω του Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) και συγκεκριμένα μέσω των οδηγιών που αυτός προσφέρει, οι φοιτητές μπορούν να μάθουν τον σωστό τρόπο προσέγγισης του εκπαιδευτικού υλικού στην τριτοβάθμια εκπαίδευση κι έτσι να διευκολυνθεί η μελέτη τους.

Οι ακαδημαϊκές απαιτήσεις είναι πολλές και το επίπεδο των σπουδών πολύ υψηλό. Πολλές φορές τα κείμενα που χρησιμοποιούνται ως εκπαιδευτικό υλικό δεν γίνονται εύκολα κατανοητά από τους εκπαιδευόμενους λόγω του περίπλοκου θέματος που διαπραγματεύονται, του ύφους τους και του ιδιαίτερου ακαδημαϊκού λεξιλογίου τους (Vergie, 2013). Ειδικά εάν το μορφωτικό επίπεδο των εκπαιδευόμενων δεν είναι αρκετά υψηλό το περιεχόμενο των κειμένων αυτών πολύ δύσκολα γίνεται αντιληπτό. Ο Holmberg (2005) αναφέρει ότι συν τοις άλλοις ένας από τους βασικότερους ρόλους του Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι να καθοδηγεί τους φοιτητές ως προς τη μελέτη των ακαδημαϊκών κειμένων, τα οποία τις περισσότερες είναι δυσνόητα. Για τον λόγο αυτό, εμπεριέχονται στους Οδηγούς Μελέτης (ΟΜ) αποσαφηνίσεις δύσκολων όρων και εννοιών, επεξηγήσεις, παραδείγματα κι άλλα βοηθητικά σχόλια που συμβάλλουν στην πλήρη κατανόηση όχι μόνο των κειμένων

αλλά γενικότερα του πολυμορφικού εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού. Συνεπώς, ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) λειτουργεί ως διάυλος επικοινωνίας μεταξύ του δημιουργού του εκπαιδευτικού υλικού, του διδάσκοντα και των φοιτητών, καθώς οποιαδήποτε διευκρίνιση, επεξήγηση ή συμβουλή θα δινόταν από τον δημιουργό του εκπαιδευτικού υλικού ή τον διδάσκοντα προς τους εκπαιδευόμενους, εμπεριέχεται ήδη στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) (Μανούσου & Χαρτοφύλακα, 2020). Αυτό, φυσικά, δεν αναιρεί τη σπουδαιότητα του ρόλου του διδάσκοντα.

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει ότι οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση συμβάλλουν όχι μόνο στην οργάνωση της μελέτης των εκπαιδευόμενων, αλλά και στην οργάνωση ολόκληρου του εκπαιδευτικού πλαισίου μέσα στο οποίο αυτοί καλούνται να εργαστούν (Rowntree, 1994). Έτσι, οι εκπαιδευόμενοι σταδιακά γίνονται αυτόνομοι και αποκτούν την ικανότητα να μπορούν να ρυθμίζουν οι ίδιοι τη μελέτη τους αναλόγως των υποχρεώσεών τους και των συνθηκών που επικρατούν τη δεδομένη στιγμή στη ζωή τους. Η αυτονομία και η αυτορρύθμιση είναι δύο πολύ σημαντικές έννοιες στον χώρο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και αποτελούν απώτερο στόχο κάθε προγράμματος που πραγματοποιείται με τη συγκεκριμένη μέθοδο. Η έννοια της αυτονομίας αναφέρεται στην ικανότητα του εκπαιδευόμενου να μπορεί να αναλαμβάνει ο ίδιος την ευθύνη των σπουδών του και να ασκεί έλεγχο στη μαθησιακή του πορεία, ενώ η έννοια της αυτορρύθμισης αναφέρεται στην ικανότητά του να μπορεί να ρυθμίζει ο ίδιος τον τρόπο και τον χρόνο μελέτης του έχοντας πρώτα ανακαλύψει τις τεχνικές και τις μεθόδους που τον βοηθούν να είναι πιο αποδοτικός (Γιαγλή κ.ά., 2010. Νικολάκη & Κουτσούμπα, 2013). Αυτά τα δύο στοιχεία αποτελούν σημαντικούς παράγοντες επιτυχίας της μαθησιακής διαδικασίας που πραγματοποιείται από απόσταση και η καθοδήγηση που προσφέρει ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) στους εκπαιδευόμενους συμβάλλει στην κατάκτηση κι αυτών των δύο δεξιοτήτων.

2.9 Κριτήρια δημιουργίας και σχεδιασμού Οδηγού Μελέτης στην Τριτοβάθμια εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Σύμφωνα με τον Race (1999, όπως αναφέρεται στο Χαρτοφύλακα, 2011) τα στοιχεία, τα οποία πρέπει να διαθέτει ο Οδηγός Μελέτης στην τριτοβάθμια εξ αποστάσεως εκπαίδευση, προκειμένου να διακρίνεται από ποιότητα και αποτελεσματικότητα, είναι τα εξής:

- Περιγραφή των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων
- Λεπτομερείς οδηγίες προς τους εκπαιδευόμενους για το τι ακριβώς πρέπει να αναζητήσουν στα «βιβλία ή στα κείμενα αναφοράς» και σε ποιο σημείο (με τον όρο «βιβλία ή κείμενα αναφοράς» εννοούνται όλα εκείνα τα διαφορετικά βιβλία, άρθρα ή κείμενα που εμπεριέχονται στο εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό και οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να μελετήσουν συχνά χωρίς σειριακή μορφή)
- Τα κείμενα αναφοράς να είναι αλληλένδετα μεταξύ τους και να έχουν νοηματική συνοχή
- Επεξηγηματικά σχόλια που βοηθούν τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν οτιδήποτε τους δυσκολεύει στα κείμενα αναφοράς
- Δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης
- Απαντήσεις των δραστηριοτήτων αυτοαξιολόγησης
- Γραπτές εργασίες που αξιολογούνται από τον εκπαιδευτικό

Επιπλέον, ο Vergie (2013) τονίζει ότι η ομάδα δημιουργίας του Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) οφείλει να γνωρίζει τα κύρια χαρακτηριστικά των ατόμων στα οποία απευθύνεται όπως την ηλικία τους, το εκπαιδευτικό τους υπόβαθρο και τη γλωσσική τους επάρκεια με σκοπό να προσαρμόζει αναλόγως κάθε φορά και τον τρόπο συγγραφής του Οδηγού. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η δομή ενός Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) δεν πρέπει να είναι περιπλοκή και οι οδηγίες που παρέχονται στους εκπαιδευόμενους πρέπει να είναι διατυπωμένες με απλό και σαφή τρόπο, ώστε να γίνονται πλήρως κατανοητές. Το ίδιο ισχύει και για τα επεξηγηματικά σχόλια, αλλά και άλλου είδους σχόλια που τυχόν εμπεριέχονται στον Οδηγό. Οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) αντιπροσωπεύουν τις συμβουλές και τις διευκρινίσεις που θα έδινε ο εκπαιδευτικός σε περίπτωση που η εκπαιδευτική διαδικασία δεν πραγματοποιούνταν από απόσταση. Συνεπώς, το περιεχόμενό τους πρέπει να είναι γραμμένο σε φιλικό

ύφος, όπως ακριβώς και το ύφος που θα είχε ο εκπαιδευτικός στη συμβατική εκπαίδευση στην προσπάθειά του να προσελκύσει τους εκπαιδευόμενους και να τους καθοδηγήσει (Vergie, 2013).

Ο Λιοναράκης (2005), επιπρόσθετα, επισημαίνει ότι ο φοιτητής κατά την ενασχόλησή του με το εκπαιδευτικό υλικό πρέπει πάντοτε να γνωρίζει τι πρέπει να κάνει, γιατί το κάνει, πότε πρέπει να το κάνει, πώς να το κάνει κι αν το έκανε σωστά, γιατί με αυτό τον τρόπο το πεδίο μελέτης του γίνεται ξεκάθαρο. Επομένως, ακόμα ένα κριτήριο που συμβάλλει στη δημιουργία ενός ποιοτικού Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι η παροχή οδηγιών προς τους εκπαιδευόμενους που θα περιέχουν αυτού του είδους τις πληροφορίες, ώστε και να διευκολύνεται η μελέτη τους και παράλληλα η αλληλεπίδρασή τους με το εκπαιδευτικό υλικό να είναι πιο δημιουργική.

Τέλος, οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) μπορεί να έχουν είτε έντυπη είτε ψηφιακή μορφή. Με την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες χρησιμοποιούνται κατά κόρον ψηφιακής μορφής Οδηγοί Μελέτης, καθώς με αυτό τον τρόπο μειώνεται το κόστος παραγωγής και εκτύπωσής του και είναι πιο εύκολο να διανεμηθούν στους εκπαιδευόμενους (McKillop, 1997). Σύμφωνα με τον Messing (1998) οι ψηφιακοί Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) είναι περισσότερο ελκυστικοί για τους εκπαιδευόμενους, γιατί τα γραφικά τους είναι πιο ενδιαφέροντα, διαθέτουν χρώμα, είναι διαδραστικοί και επιτρέπουν στους αναγνώστες τους να αλληλεπιδρούν μαζί τους με δημιουργικό τρόπο. Άρα, το στοιχείο της διαδραστικότητας και της αλληλεπίδρασης αποτελεί εξίσου σημαντικό παράγοντα ποιότητας που θα πρέπει να διακρίνει όχι μόνο το εκπαιδευτικό υλικό, αλλά και τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) που αναφέρεται σε αυτό.

3.Μεθοδολογία Μελέτης

3.1 Συμμετέχοντες

Ο προς εξέταση πληθυσμός της παρούσας μελέτης είναι άτομα, τα οποία έστω και για μια φορά στη ζωή τους έχουν αλληλεπιδράσει με Οδηγούς Μελέτης (ΟΜ) προγραμμάτων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, το δείγμα της μελέτης αποτελείται από μια Καθηγήτρια-Σύμβουλο (ΚΣ) του ΕΑΠ, που παράλληλα –κατά το παρελθόν- έχει λάβει μέρος και στη διαδικασία δημιουργίας αρκετών Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) των μεταπτυχιακών προγραμμάτων του πανεπιστημίου. Ανήκει, δηλαδή, στην ομάδα των δημιουργών των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ). Επίσης, το δείγμα της έρευνας αποτελούν και δύο απόφοιτοι του ΕΑΠ, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Εκπαίδευση και Τεχνολογίες σε Συστήματα εξ αποστάσεως Διδασκαλίας και Μάθησης» (ΕΤΑ) της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών ήρθαν σε επαφή με πολλούς Οδηγούς Μελέτης (ΟΜ).

3.2 Συλλογή δεδομένων

Πρόκειται για μια μελέτη που πραγματοποιήθηκε μέσω της ποιοτικής ερευνητικής μεθόδου και ειδικότερα μέσω της συνέντευξης. Οι συνεντεύξεις, αν και τις περισσότερες φορές είναι αρκετά χρονοβόρες ως διαδικασία, δίνουν τη δυνατότητα στον ερευνητή να γνωρίσει από κοντά τους συμμετέχοντες, να δει τις αντιδράσεις τους για το θέμα που ερευνά εκείνη ακριβώς τη στιγμή και να κάνει περισσότερες διευκρινιστικές ερωτήσεις, αν το επιθυμεί, προκειμένου να αντλήσει από αυτούς περισσότερες πληροφορίες (Mills et al., 2017). Για τους λόγους αυτούς επιλέχθηκε και η συγκεκριμένη τεχνική συλλογής δεδομένων για αυτή τη μελέτη. Όσον αφορά το εργαλείο συλλογής των δεδομένων που αξιοποιήθηκε, αυτό είναι οι δομημένες συνεντεύξεις που περιείχαν μη συγκλίνουσες, δηλαδή ανοικτού τύπου ερωτήσεις.

Κατά τη διάρκεια μιας επίσημης δομημένης συνέντευξης ο ερευνητής θέτει συγκεκριμένα ερωτήματα προς τους ερωτώμενους κι έτσι αποσπά συγκεκριμένες

πληροφορίες από αυτούς που είναι χρήσιμες για το θέμα που ερευνά (Mills et al., 2017). Αυτό ακριβώς συνέβη και στην προκειμένη περίπτωση. Οι συμμετέχοντες, αφού ενημερώθηκαν για το θέμα της παρούσας μελέτης και για το είδος της, συμφώνησαν να συμμετέχουν στη διαδικασία των συνεντεύξεων. Έπειτα από απαραίτητες συνεννοήσεις που έπρεπε να γίνουν μεταξύ αυτών και της ερευνήτριας, οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε διαφορετική ώρα και μέρα μεταξύ τους. Η συνέντευξη με την δημιουργό των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) πραγματοποιήθηκε εξ αποστάσεως με τη βοήθεια ειδικής πλατφόρμας τηλεδιασκέψεων, ενώ οι συνεντεύξεις με τους απόφοιτους πραγματοποιήθηκαν διά ζώσης σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο. Οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν, καθώς σύμφωνα με τους Mills et al. (2017) η μαγνητοφώνηση της συνέντευξης συμβάλλει σημαντικά στην εγκυρότητα της έρευνας. Όταν μια συνέντευξη μαγνητοφωνείται, τα λεγόμενα των συμμετεχόντων καταγράφονται αυτολεξεί και τα δεδομένα είναι διαθέσιμα σε οποιονδήποτε ζητήσει να τα εξετάσει περαιτέρω ανά πάσα στιγμή.

Επιπλέον, στα πλαίσια της συγκεκριμένης μελέτης αξιοποιήθηκαν και σχολιάστηκαν εκτενώς ως προς τα χαρακτηριστικά τους και τις αρχές δημιουργίας τους οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) δύο διαφορετικών Θεματικών Ενοτήτων (ΘΕ) του ΕΑΠ, οι οποίες ανήκουν σε διαφορετικά μεταπτυχιακά προγράμματα.

Ο πρώτος Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) που αξιοποιήθηκε ανήκει στη ΘΕ ΕΚΕ54 του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Εκπαίδευση Ενηλίκων» (ΕΚΕ) και διανεμήθηκε στους εκπαιδευόμενους κατά την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2021-2022 με σκοπό οι ίδιοι να μπορέσουν να οργανώσουν καλύτερα τον χρόνο και τον τρόπο μελέτης τους. Το συγκεκριμένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα έχει διάρκεια δύο έτη και οι φοιτητές που το παρακολουθούν μπορούν να επιλέξουν τη συγκεκριμένη ΘΕ κατά το δεύτερο έτος των σπουδών τους αντί για την εκπόνηση Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας (ΜΔΕ). Η ΘΕ ΕΚΕ54 έχει τίτλο «Οι ενήλικοι στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση» και είναι μία από τις πέντε συνολικά ΘΕ που προσφέρει το πρόγραμμα στους φοιτητές του. Έχει ετήσια διάρκεια και προσφέρεται, όπως και όλες οι υπόλοιπες ΘΕ, στην ελληνική γλώσσα. Κύριος σκοπός της είναι να εξοικειωθούν οι φοιτητές με τα εκπαιδευτικά συστήματα της ΑεξΑΕ, να καλλιεργήσουν δεξιότητες σχεδιασμού και δημιουργίας εξ αποστάσεως

εκπαιδευτικού υλικού, να κατανοήσουν πλήρως τον ρόλο του ΚΣ και να ενημερωθούν για τις δυνατότητες αξιοποίησης της σύγχρονης τεχνολογίας στην εξΑΕ (ΕΑΠ, 2024).

Ο δεύτερος Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) που αξιοποιήθηκε ανήκει στη ΘΕ ΕΚΠ65 του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής» (ΕΚΠ), το οποίο έχει διάρκεια δύο χρόνια. Ο συγκεκριμένος Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) δεν έχει αξιοποιηθεί ακόμα κατά τη διδασκαλία της ΕΚΠ65, καθώς σχεδιάστηκε πρόσφατα και προβλέπεται ότι θα διανεμηθεί στους φοιτητές κατά το επόμενο ακαδημαϊκό έτος. Η συγκεκριμένη ΘΕ έχει πλήρη τίτλο «Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση» και μπορεί να την επιλέξει ο φοιτητής κατά το δεύτερο έτος των σπουδών του είτε αποφασίσει να εκπονήσει Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία (ΜΔΕ) είτε όχι. Η ΘΕ είναι ετήσιας διάρκειας και διδάσκεται στην ελληνική γλώσσα, όπως και όλες οι υπόλοιπες ΘΕ αυτού του προγράμματος. Ως προς τον σκοπό της, αυτός δεν διαφέρει και πολύ από τον σκοπό της ΘΕ ΕΚΕ54, γεγονός που αποδεικνύεται και από τον παρεμφερή τίτλο τους, ο οποίος εστιάζει γύρω από τον χώρο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (ΕΑΠ, 2024).

Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη και την αξιοποίηση των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ), ένα ακόμη εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων στην παρούσα μελέτη είναι συγκεκριμένα έγγραφα-αρχεία, τα οποία εξετάστηκαν ενδελεχώς. Από αυτό προκύπτει ότι η παρούσα μελέτη αποτελεί μια μελέτη περίπτωσης, καθώς εστιάζει στην εξέταση και την ανάλυση των χαρακτηριστικών και των αρχών δημιουργίας δύο συγκεκριμένων παραδειγμάτων σχετικών με το ερευνητικό θέμα.

3.3 Τρόπος ανάλυσης δεδομένων

Μετά τη μαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων ακολούθησε η απομαγνητοφώνησή τους, η γραπτή δηλαδή καταγραφή των όσων ειπώθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων. Τα δεδομένα καταγράφηκαν σε ένα αρχείο κειμένου, το οποίο η ερευνήτρια διάβασε πολλές φορές προκειμένου να μπορέσει να ξαναθυμηθεί τα όσα

λέχθηκαν και να επεξεργαστεί κριτικά τα δεδομένα που προέκυψαν από κάθε συμμετέχοντα.

Όσον αφορά τα δεδομένα από τους δύο Οδηγούς Μελέτης (ΟΜ), αφού εντοπίστηκαν, καταγράφηκαν και σχολιάστηκαν με βάση όχι μόνο τη βιβλιογραφία, αλλά με βάση και την εμπειρία της ερευνήτριας. Στη συνέχεια έγινε προσπάθεια κατηγοριοποίησής τους, ενώ για κάθε χαρακτηριστικό που σχολιάστηκε, η ερευνήτρια έφερε στο προσκήνιο και το αντίστοιχο παράδειγμα από κάθε Οδηγό Μελέτης (ΟΜ).

3.4 Εγκυρότητα και αξιοπιστία μελέτης

Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία είναι δύο έννοιες διαφορετικές μεταξύ τους. Σύμφωνα με τους Mills et al. (2017) η εγκυρότητα στην ποιοτική έρευνα είναι ο βαθμός κατά τον οποίο τα ποιοτικά δεδομένα είναι ακριβή ως προς αυτό που επιδιώκεται να μετρηθεί. Με άλλα λόγια, εάν η ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα το εργαλείο συλλογής δεδομένων μετρά όντως ό, τι έχει σκοπό να μετρήσει. Αντίθετα, η αξιοπιστία σχετίζεται με τον βαθμό με τον οποίο τα δεδομένα της έρευνας και ειδικότερα το εργαλείο που χρησιμοποιείται για τη συλλογή των δεδομένων μετρά με συνέπεια αυτό το οποίο θέλει ο ερευνητής να μετρήσει (Mills et al., 2017). Από τα παραπάνω προκύπτει ότι μια έγκυρη έρευνα δεν είναι απαραίτητα και αξιόπιστη και το αντίστροφο, καθώς τα εργαλεία συλλογής των δεδομένων μπορεί να είναι έγκυρα και πράγματι να μετρούν ό, τι έχουν σκοπό να μετρήσουν και να το κάνουν με συνέπεια στην πορεία του χρόνου, αλλά ενδεχομένως ορισμένα αξιόπιστα εργαλεία να μετρούν με συνέπεια λάθος πράγμα. Δηλαδή, ναι μεν να είναι αξιόπιστα αλλά να μην είναι έγκυρα.

Στην παρούσα μελέτη έγινε προσπάθεια ώστε τα εργαλεία συλλογής των δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν να διαθέτουν και τα δύο αυτά χαρακτηριστικά. Να είναι, δηλαδή, και έγκυρα και αξιόπιστα. Για τον λόγο αυτό, οι ερωτήσεις που έγιναν στους συμμετέχοντες κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν προκατασκευασμένες και

προκαθορισμένες. Το περιεχόμενό τους είχε άμεση σχέση με το θέμα που διερευνάται και μάλιστα η ερευνήτρια κατά τη δημιουργία τους έλαβε σοβαρά υπόψη της τον παράγοντα της αξιοπιστίας. Έτσι, προσπάθησε να κατασκευάσει το συγκεκριμένο εργαλείο, τη δομημένη συνέντευξη δηλαδή, με τρόπο ώστε -σε περίπτωση που χρησιμοποιηθεί ξανά στο μέλλον- να μπορεί να συλλέξει το ίδιο είδος δεδομένων. Επιπλέον, όπως λέχθηκε και προηγουμένως, οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν. Το γεγονός αυτό συμβάλλει στην εγκυρότητα της έρευνας, καθώς οποιαδήποτε στιγμή αυτές είναι διαθέσιμες σε όποιον επιθυμεί να διερευνήσει σε βάθος το περιεχόμενό τους. Τέλος, αξιοποιήθηκαν και οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) που συμβάλλουν κι αυτοί τόσο στην εγκυρότητα όσο και στην αξιοπιστία της παρούσας μελέτης, αφού όσες φορές και να αξιοποιηθούν ως παραδείγματα μελέτης περίπτωσης πάντα στον ερευνητή θα δίνουν τα ίδια ή παρεμφερή δεδομένα.

4.Αποτελέσματα μελέτης

4.1 Αποτελέσματα συνέντευξης δημιουργού

Σύμφωνα με τη δημιουργό, η οποία μάλιστα έχει αρκετή εμπειρία στη δημιουργία Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε τριτοβάθμιο επίπεδο, οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) πρέπει να δημιουργούνται με βάση τα κριτήρια και τις αρχές που διέπουν και τη δημιουργία του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού. Πρέπει, δηλαδή, να διαθέτουν όλα εκείνα τα στοιχεία που θα διευκολύνουν τον φοιτητή στη μελέτη του κατά τη διάρκεια των εξ αποστάσεως σπουδών του. Η διατύπωση των στόχων και των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, η αναφορά του εκτιμώμενου χρόνου μελέτης, η επεξήγηση δύσκολων σημείων, οι διορθώσεις πιθανών αστοχιών του υλικού, η επίλυση αποριών και η ενθάρρυνση είναι –κατά τη δημιουργό- απαραίτητα συστατικά στοιχεία ενός ποιοτικού Οδηγού Μελέτης (ΟΜ). Συγκεκριμένα, η δημιουργός αναφέρει:

Ουσιαστικά λαμβάνουμε υπόψη όλες τις αρχές και τα κριτήρια που ισχύουν στην ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού. . . θέλουμε το εκπαιδευτικό υλικό και ο οδηγός να έχει τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα διευκολύνουν τον φοιτητή στη μελέτη του. Για παράδειγμα, στόχους, προσδοκώμενα αποτελέσματα, να ξέρει πόση ώρα χρειάζεται για να διαβάσει κάτι. . . επεξήγηση δύσκολων σημείων. . . ενθάρρυνση. . . Όλα ξεκινούν από το ότι είσαι μόνος σου και χρειάζεται κάποιος μεσάζων. . . Είσαι εσύ και το εκπαιδευτικό υλικό και ο δάσκαλος δεν είναι παρών για να λύσει απορίες, να διορθώσει μια αστοχία του υλικού.

Η δημιουργός, επιπροσθέτως, επισημαίνει ότι σε έναν Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) πρέπει να αναφέρονται κι όλα εκείνα τα στοιχεία που πλαισιώνουν ένα κείμενο που προτείνεται στους εκπαιδευόμενους να μελετήσουν, είτε αυτό έχει γραφτεί με καθαρά εκπαιδευτικό σκοπό είτε όχι, προκειμένου να γίνει περισσότερο προσιτό και κατανοητό στους εκπαιδευόμενους. Οι εκπαιδευόμενοι οφείλουν να γνωρίζουν τι είδους κείμενο είναι αυτό που διαβάζουν, γιατί το διαβάζουν και πώς αυτό συνδέεται με ό, τι προηγείται ή έπεται ή με το σύνολο του εκπαιδευτικού υλικού, ούτως ώστε να διευκολύνεται όσο το δυνατόν περισσότερο η μελέτη τους. Για να επιτευχθεί αυτό, οι δημιουργοί των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) πρέπει να έχουν μελετήσει σε βάθος το

εκπαιδευτικό υλικό που καλούνται να διαχειριστούν, καθώς –σύμφωνα με τη δημιουργό- εάν οι ίδιοι δε γνωρίζουν το εκπαιδευτικό υλικό, δε θα μπορέσουν να κατευθύνουν σωστά και τους φοιτητές στη μελέτη τους. Ειδικότερα, η δημιουργός αναφέρει:

. . . το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να περιλαμβάνει στοιχεία και κείμενα, τα οποία δεν έχουν γραφτεί για αυτόν τον σκοπό... Μπορεί, δηλαδή, να είναι ένα κείμενο σε ένα επιστημονικό περιοδικό που δεν γράφτηκε με σκοπό να γίνει εκπαιδευτικό... Οπότε για όλα αυτά ο δημιουργός πρέπει να έχει μια καλή εικόνα και εποπτεία του εκπαιδευτικού υλικού και να το κατανοεί σε βάθος, για να μπορεί να κάνει μια σωστή οργάνωση. . . ο δημιουργός θα πρέπει να γνωρίζει το εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο καλείται να οργανώσει, γιατί εκ των πραγμάτων δε μπορείς να καθοδηγήσεις κάποιον, εάν εσύ ο ίδιος δεν ξέρεις από τι συνίσταται αυτό το υλικό. . . Αφού γίνει αυτό. . . ακολουθεί το κομμάτι της συγγραφής. Τα στοιχεία τα εκπαιδευτικά που λείπουν από το επιστημονικό κείμενο κανονικά πρέπει να τα γράψουν οι συγγραφείς του ΟΜ, για να το κάνουν πιο προσιτό, πιο κατανοητό, να θέσουν τους στόχους. . . Όλα αυτά πρέπει να γίνουν γνωστά στον φοιτητή, για να ξέρει γιατί το διαβάξει και πώς συνδέεται με τα προηγούμενα και τα επόμενα και το σύνολο του υλικού.

Ένα ακόμα σημαντικό χαρακτηριστικό ενός ποιοτικού και παράλληλα ελκυστικού για τους φοιτητές Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) είναι, σύμφωνα με τη δημιουργό, ο απλός τρόπος γραφής και σχεδιασμού του. Να είναι, δηλαδή, γραμμένος σε απλή και κατανοητή γλώσσα, ώστε να μπορεί να τον διαβάσει κάποιος με ευκολία και να κατανοήσει πλήρως το περιεχόμενό του, ενώ παράλληλα να τον διαβάξει και με ευχάριστο τρόπο μέσω της απλής δομής και μορφής του. Συγκεκριμένα, στην ερώτηση που τέθηκε στη δημιουργό για το ποιο/α στοιχείο/α είναι αυτό/α που πιστεύει ότι κάνει/κάνουν έναν Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) περισσότερο ελκυστικό για τους εκπαιδευόμενους, εκείνη απαντάει:

Εεε... νομίζω η απλότητά του, δηλαδή –αυτό που λέει κι ο κ. Λιοναράκης πολλές φορές- το να είναι απλός αλλά όχι απλοϊκός... Να είναι, δηλαδή, γραμμένος με τέτοιο τρόπο ώστε να τον καταλαβαίνει ο άλλος. . . Επίσης, να είναι καλογραμμένος. Να μπορεί, δηλαδή, να τον διαβάσει ο άλλος ευχάριστα.

Σε αυτό το σημείο, μάλιστα, η δημιουργός επισημαίνει πως η αξιοποίηση γραφιστικών κατά τον σχεδιασμό ενός Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) είτε έχει έντυπη είτε έχει ψηφιακή μορφή είναι πολύ σημαντική, προκειμένου οι φοιτητές να αλληλεπιδρούν ευχάριστα μαζί του, αλλά δυστυχώς αυτός ο παράγοντας δε λαμβάνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό υπόψη από τους δημιουργούς κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού του. Συγκεκριμένα, η δημιουργός αναφέρει:

Και επιπλέον, κάτι πολύ σημαντικό, το οποίο δυστυχώς δεν το λαμβάνουμε και πολύ υπόψη, είναι και το design του τελικού ΟΜ, είτε είναι ψηφιακός είτε είναι έντυπος. Δηλαδή, ο άλλος να τον βλέπει και να χαίρεται το μάτι του, ας πούμε. . . Είναι πολύ σημαντική [η αξιοποίηση γραφιστικών] και το βλέπουμε όλοι μας αυτό ως χρήστες. . . Όλα παίζουν ρόλο, και η τυπογραφία και τα πάντα.

Επιπλέον, όταν στη δημιουργό τέθηκε το ερώτημα, εάν υπάρχει κάποιο στοιχείο-χαρακτηριστικό στο οποίο θα έδινε περισσότερη έμφαση την επόμενη φορά που θα συμμετείχε στη διαδικασία δημιουργίας ενός Οδηγού Μελέτης (ΟΜ), εκείνη απάντησε πως θα επεδίωκε να εντάξει στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) δραστηριότητες, οι οποίες θα είναι περισσότερο διαδραστικές και διασκεδαστικές για τους φοιτητές και όπως χαρακτηριστικά αναφέρει «θα ξεφεύγουν από αυτό το καθαρά ακαδημαϊκό ύφος, το να διαβάζεις δηλαδή μόνο κείμενο». Η προσθήκη, για παράδειγμα, μιας κινηματογραφικής ταινίας ή ενός animation ή γενικά multimedia υλικού συμβάλλουν -σύμφωνα με την ίδια- στην πιο δημιουργική και διασκεδαστική αλληλεπίδραση του φοιτητή με τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ), καθώς εμπεριέχοντας αυτά τα στοιχεία ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) αποκλίνει από την αυστηρότητα του ακαδημαϊκού ύφους, το οποίο πολλές φορές απωθεί τον φοιτητή από το να ασχοληθεί ενεργά μαζί του. Βέβαια, για να συμβεί αυτό, να εμπεριέχεται δηλαδή στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) multimedia υλικό, χρειάζεται να συνεργαστούν άτομα διαφορετικών ειδικοτήτων και φυσικά αρκετός διαθέσιμος χρόνος. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα λεγόμενά της:

. . . Αλλά ακριβώς στο πλαίσιο του να έρθεις πιο κοντά και με τον φοιτητή υπάρχουν πράγματα που μπορείς να κάνεις... δραστηριότητες που μπορείς να κάνεις. . . Το να εντάξεις, ας πούμε, στη μελέτη μια κινηματογραφική ταινία ή ένα animation που να ξεφεύγει λίγο από το γραπτό κείμενο. . . Γιατί η αλήθεια είναι ότι όλοι έχουμε κουραστεί από το κλασικό διάβασε αυτά τα κείμενα και

μετά γράψε ένα άλλο κείμενο. Οπότε, θα έβαζα ως ένα έξτρα στοιχείο το να χρησιμοποιηθεί multimedia υλικό αλλά να έχει νόημα αυτό το υλικό. . . Βέβαια, όλα αυτά, σας λέω, θέλουν περισσότερο χρόνο από όσο έχουμε διαθέσιμο συνήθως και, βέβαια, συνεργασία κι άλλων ειδικοτήτων.

Η έλλειψη διαθέσιμου χρόνου κατά τη διαδικασία της δημιουργίας ενός Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) είναι ένα στοιχείο που τονίζεται σε αρκετά σημεία της συνέντευξης της δημιουργού. Όπως υποστηρίζει η ίδια, ο χρόνος που έχει στη διάθεσή της η ομάδα των δημιουργών για να προετοιμάσει τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) είναι αρκετά περιορισμένος. Το γεγονός αυτό ίσως κάποιες φορές να έχει αρνητικό αντίκτυπο στο τελικό αποτέλεσμα και κατ' επέκταση στην ποιότητα του Οδηγού, καθώς δεν δίνεται η δυνατότητα στους δημιουργούς να αναστοχαστούν, να ελέγξουν ξανά και ξανά το περιεχόμενό του, να διορθώσουν αστοχίες ή να συμπληρώσουν επιπλέον πράγματα. Συγκεκριμένα, η δημιουργός αναφέρει ότι:

Πάντα το βασικό μας πρόβλημα είναι η έλλειψη χρόνου. Δηλαδή, γίνεται μια ανάθεση και πάντα πρέπει, για παράδειγμα, να έχεις παραδώσει κάτι μέσα σε δύο μήνες. Αυτό είναι μεγάλο πρόβλημα, γιατί όπως σε όλα τα κείμενα –ό, τι κείμενο και να γράψεις, . . . πρέπει να έχεις χρόνο για αναστοχασμό. Δηλαδή... θα γράψεις ό, τι είναι να γράψεις, θα δώσεις ό, τι καλύτερο είναι να δώσεις κι αν αυτό το δεις μετά από μία εβδομάδα ή μετά από δύο εβδομάδες σίγουρα θα βρεις πράγματα να διορθώσεις ή να προσθέσεις κτλ.

Συνεπώς, ο καλύτερος χρονοπρογραμματισμός είναι ακόμα ένας σημαντικός παράγοντας για τη δημιουργό που σε συνδυασμό και με άλλα στοιχεία συμβάλλει στην εξασφάλιση της ποιότητας ενός Οδηγού Μελέτης. Ο καλύτερος χρονοπρογραμματισμός, όμως, εξαρτάται από τον κανονισμό του πανεπιστημίου και τις προθεσμίες που αυτό θέτει στην ομάδα δημιουργίας του Οδηγού. Δεν εξαρτάται από τους ίδιους τους δημιουργούς.

Επίσης, η δημιουργός στη συνέντευξή της μεταξύ άλλων τονίζει ότι το κείμενο του Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) που συνδέει το σύνολο του εκπαιδευτικού υλικού πρέπει να έχει ενιαίο ύφος. Αυτό είναι δύσκολο να επιτευχθεί, καθώς οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) τις περισσότερες φορές δεν συντάσσονται από ένα μόνο άτομο αλλά από

περισσότερα που το καθένα έχει τα δικά του χαρακτηριστικά και το προσωπικό του ύφος γραφής και έκφρασης. Γι' αυτό και η δημιουργός επισημαίνει ότι είναι απαραίτητο να γίνονται αρκετές συναντήσεις μεταξύ των μελών της ομάδας συγγραφής πριν ακόμα ξεκινήσει η διαδικασία της συγγραφής, ώστε οι άνθρωποι αυτοί να έρθουν σε επαφή μεταξύ τους, να γνωρίσει ο ένας τον τρόπο σκέψης του άλλου κι έτσι κατά τη διάρκεια της συγγραφής του Οδηγού να υιοθετήσουν ένα κοινό στυλ γραφής.

Ένα πολύ κρίσιμο κομμάτι κατά τη διάρκεια της συγγραφής, επειδή πολλές φορές οι ΟΜ δεν γράφονται από έναν άνθρωπο αλλά από περισσότερους, είναι το πώς αυτοί οι άνθρωποι θα δέσουν αυτά τα κείμενα μεταξύ τους. Γιατί, όπως καταλαβαίνετε, ο κάθε συγγραφέας έχει το δικό του στυλ, έχει διαφορετικό τρόπο σκέψης... οπότε είναι πολύ σημαντικό, αν η δουλειά είναι ομαδική, να προϋπάρχουν αρκετές συναντήσεις, ώστε να αρχίσουν αυτοί οι συγγραφείς να μιλάνε την ίδια γλώσσα... Πρέπει να είναι ενιαίο το κείμενο κι ενιαίο το ύφος.

Τέλος, η ανατροφοδότηση αποτελεί κατά τη δημιουργό ένα από τα τελικά στάδια της δημιουργίας ενός Οδηγού Μελέτης (ΟΜ). Οι φοιτητές ή γενικά άνθρωποι που αλληλεπιδράσαν με τον Οδηγό, αφού ολοκληρώθηκε και τους μοιράστηκε, είναι σημαντικό να μιλήσουν για την εμπειρία τους μαζί του και να δώσουν ένα είδος ανατροφοδότησης στους δημιουργούς, ώστε κάθε χρόνο να βελτιώνεται κι έτσι να ανταπεξέρχεται με επιτυχία στον απαιτητικό του ρόλο. Το ίδιο θα ήταν καλό να συμβεί, για παράδειγμα, και με τον νέο Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΘΕ ΕΚΠ65. Επομένως, η ανατροφοδότηση είναι σημαντικό κριτήριο της ποιότητας ενός Οδηγού Μελέτης (ΟΜ), αλλά -σύμφωνα με τα λεγόμενα της δημιουργού- δεν συμβαίνει συχνά λόγω γραφειοκρατίας κι έλλειψης χρόνου. Για την ακρίβεια, στη συνέντευξη αναφέρεται το εξής:

... ένα από τα τελικά στάδια της δημιουργίας, το οποίο όμως δεν γίνεται συχνά λόγω έλλειψης χρόνου, είναι η ανατροφοδότηση που πρέπει να πάρουμε, όταν τον ολοκληρώσουμε. Δηλαδή, για αυτόν τον καινούριο οδηγό της ΕΚΠ65 κανονικά θα πρέπει έστω μια ομάδα πιλοτικά ή μια ομάδα επιλεγμένων φοιτητών ή και όλοι οι φοιτητές να δώσουν μια ανατροφοδότηση, ώστε να γίνεται update και κάθε χρόνο να γίνεται όλο ένα και καλύτερος.

4.2 Αποτελέσματα συνέντευξης φοιτητών

Και οι δύο φοιτητές έμειναν αρκετά ευχαριστημένοι από το σύνολο των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) με τους οποίους αλληλεπιδράσαν στις εξ αποστάσεως σπουδές τους, καθώς -όπως υποστηρίζει ο φοιτητής 2- *«χωρίς τη συμβολή του ΟΜ οι εξ αποστάσεως σπουδές μου θα ήταν περίπλοκες και γενικά οι φοιτητές θα αντιμετώπιζαν πολλές δυσκολίες κατά τη διάρκεια της μελέτης τους»*. Ο φοιτητής 1, αντίστοιχα, τονίζει ότι είναι ικανοποιημένος, διότι ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) τού παρείχε οδηγίες που τον κατηύθυναν στη μελέτη του και διέθετε κι άλλα εργαλεία που τον υποστήριζαν καθημερινά.

Για να είναι ποιοτικός ένας Οδηγός Μελέτης (ΟΜ), ο φοιτητής 1 αναφέρει ότι πρέπει να παρέχει στους εκπαιδευόμενους σαφείς κατευθυντήριες οδηγίες, το εκπαιδευτικό υλικό που εμπεριέχεται σε αυτόν να είναι καλά οργανωμένο, να περιέχει δραστηριότητες και ασκήσεις αξιολόγησης, να περιέχει απλές και κατανοητές επεξηγήσεις και πρακτικά παραδείγματα, να δίνει στους φοιτητές κίνητρα με στόχο τη συνεχή πρόοδό τους και γενικά να είναι σχεδιασμένος και δομημένος με τέτοιο τρόπο, ώστε να οδηγεί σε ουσιαστική μάθηση. Συγκεκριμένα, ο φοιτητής 1 αναφέρει:

Ένας ΟΜ, για να είναι ποιοτικός, πιστεύω ότι θα πρέπει να έχει σαφείς κατευθυντήριες οδηγίες, να έχει ένα καλά δομημένο εκπαιδευτικό υλικό. . . να περιέχει διάφορες αξιολογήσεις και ασκήσεις, . . . να δίνει πρακτικά παραδείγματα και ασκήσεις που εφαρμόζουν έννοιες που παρουσιάζονται στα μαθήματα. . . να δίνει κίνητρα για συνεχή πρόοδο και να έχει απλές και κατανοητές επεξηγήσεις όσον αφορά τα διάφορα θέματα που παρουσιάζει.

Παρόμοια, ο φοιτητής 2 υποστηρίζει ότι, προκειμένου ένας Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) να διακρίνεται από ποιότητα, πρέπει, αρχικά, να οργανώνει το εκπαιδευτικό υλικό με συγκεκριμένο τρόπο κάθε φορά, για παράδειγμα ανά εβδομάδα. Επίσης, τονίζει ότι σημαντικό είναι να γίνονται σε αυτόν σύντομες αναφορές για το τι είναι αυτό που πρόκειται να μελετήσουν οι εκπαιδευόμενοι, να παρέχονται ξεκάθαρες οδηγίες, να επεξηγούνται δύσκολες έννοιες, να διατυπώνονται ενθαρρυντικά σχόλια, να

αναφέρεται ο εκτιμώμενος χρόνος μελέτης ενός άρθρου ή εκπόνησης μιας δραστηριότητας και, τέλος, να είναι ευχάριστος στην ανάγνωση. Για να είναι ευχάριστος στην ανάγνωση πρέπει - σύμφωνα με τον συγκεκριμένο φοιτητή- να έχει απλή μορφή, να είναι κατανοητός και γραμμένος σε απλή γλώσσα, να έχει έντονα και όμορφα χρώματα, σχεδιαγράμματα και εικόνες που θα συμβάλλουν στη διευκόλυνση της μελέτης και της κατανόησης του εκπαιδευτικού υλικού. Χαρακτηριστικά αναφέρει:

Αρχικά, πιστεύω πως το εκπαιδευτικό υλικό είναι σημαντικό να οργανώνεται με συγκεκριμένο τρόπο π.χ. ανά εβδομάδα μελέτης. Έπειτα, να γίνονται σύντομες αναφορές για τι πρόκειται να μελετήσει ο κάθε φοιτητής, να επεξηγούνται δύσκολες έννοιες, να υπάρχουν ενθαρρυντικά σχόλια, να ενημερώνεται ο φοιτητής για τον χρόνο που θα χρειαστεί προκειμένου να διαβάσει ένα άρθρο ή να εκπονήσει μια δραστηριότητα και να είναι ευχάριστος ως προς την ανάγνωσή του. Δηλαδή, να έχει απλή μορφή, να είναι καλογραμμένος, κατανοητός, να έχει σχεδιαγράμματα, εικόνες, ώστε ο φοιτητής να διευκολύνεται ως προς τη μελέτη και την κατανόηση του εκπαιδευτικού υλικού.

Η απλή δομή που θα πρέπει να έχει ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ), η απλή και κατανοητή γλώσσα στην οποία πρέπει να είναι γραμμένος και η χρήση επεξηγηματικών διαγραμμάτων, εικόνων και πινάκων είναι στοιχεία που αναφέρονται και στην απάντηση που έδωσε ο φοιτητής 1 στην ερευνήτρια, όταν ρωτήθηκε για το ποιες συμβουλές θα έδινε στους συναδέλφους του, εάν ήταν ο επικεφαλής της ομάδας δημιουργίας ενός Οδηγού Μελέτης (ΟΜ), όσον αφορά τον σχεδιασμό του, ώστε ο Οδηγός αυτός να είναι ποιοτικός, αποτελεσματικός και συνάμα ελκυστικός για τους εκπαιδευόμενους. Συγκεκριμένα, ο φοιτητής 1 στην απάντησή του αναφέρει ότι «Οι συμβουλές που θα τους έδινα θα ήταν να δημιουργήσουν έναν ΟΜ, ο οποίος να έχει απλή δομή με εύκολη περιήγηση και οργάνωση, να έχει απλή και κατανοητή γλώσσα με επεξηγηματικά διαγράμματα, ίσως πίνακες και κάποιες εικόνες».

Στην ίδια απάντηση, επίσης, ο φοιτητής 1 επισημαίνει ότι ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί και στο αισθητικό κομμάτι του Οδηγού, ώστε ο Οδηγός να είναι ευχάριστος και να μπορούν οι φοιτητές να τον διαβάσουν με ευκολία. Η αξιοποίηση ελκυστικών για τους φοιτητές χρωμάτων, γραφικών και ιδιαίτερων γραμματοσειρών μπορεί –κατά

την άποψή του- να συμβάλλει επιτυχώς προς αυτή την κατεύθυνση. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει «. . . θα έδινα πολλή μεγάλη προσοχή και στο αισθητικό κομμάτι του Οδηγού χρησιμοποιώντας –έτσι- κάποια πιο ελκυστικά χρώματα, γραφικά και κάποιες γραμματοσειρές, για να είναι ευχάριστος ο ΟΜ και να μπορούν με ευκολία να τον διαβάσουν οι φοιτητές».

Στην ερώτηση σχετικά με το τι τους άρεσε περισσότερο στους Οδηγούς Μελέτης (ΟΜ) με τους οποίους αλληλεπίδρασαν στο παρελθόν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους και γιατί, ο φοιτητής 1 αποκρίθηκε πως εκτίμησε ιδιαίτερα τη σαφήνεια τους, καθώς -όπως υποστηρίζει ο ίδιος- όταν ένας Οδηγός επεξηγεί δύσκολες έννοιες με απλό τρόπο, αυτομάτως οι φοιτητές διευκολύνονται ως προς την κατανόηση αυτών των εννοιών, ενισχύεται η αυτοπεποίθησή τους και τελικά οδηγούνται σε επιτυχημένη μάθηση. Ειδικότερα, αυτό που αναφέρει ο φοιτητής 1 είναι ότι «*Το χαρακτηριστικό που εκτίμησα ιδιαίτερα ήταν η σαφήνεια που είχαν οι ΟΜ, καθώς πιστεύω ότι, όταν ένας Οδηγός παρέχει απλές επεξηγήσεις για δύσκολες έννοιες, ενθαρρύνει την κατανόηση και την αυτοπεποίθηση και κατ' επέκταση οδηγεί στην επιτυχία της μάθησης*». Αντίστοιχα, ο φοιτητής 2 απάντησε ότι του άρεσε πολύ το στοιχείο των υπερσυνδέσμων που υπήρχε τις περισσότερες φορές κάτω από κάθε κείμενο ή άρθρο που προτεινόταν στους φοιτητές να μελετήσουν, καθώς κάνοντας χρήση του συγκεκριμένου υπερσυνδέσμου, συνδεόταν αυτόματα σε αυτό το κείμενο ή το άρθρο εξοικονομώντας έτσι πολύτιμο χρόνο. Συγκεκριμένα, ο φοιτητής 2 αναφέρει:

Μου άρεσε πολύ το γεγονός ότι πολλές φορές, αν όχι όλες, κάτω από τα κείμενα ή τα άρθρα, στα οποία προτρεπόμασταν να μελετήσουμε, υπήρχε ένας σύνδεσμος που κάνοντας κλικ επάνω του, μας παρέπεμπε σε αυτό το κείμενο ή το άρθρο αμέσως. Έτσι, δεν έχανα χρόνο άσκοπα ψάχνοντας που βρίσκεται το καθετί.

Στον φοιτητή 2, επίσης, φάνηκε πολύ βοηθητικό -όχι μόνο ως προς την οργάνωση της μελέτης του αλλά και ως προς την οργάνωση του χρόνου του- το γεγονός ότι όλες οι δραστηριότητες που έπρεπε να εκπονήσει ήταν συγκεντρωμένες στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) και ότι στο τέλος αυτού βρίσκονταν και οι ανατροφοδοτήσεις τους. Όπως υποστηρίζει ο ίδιος, εάν δυσκολευόταν κατά την εκπόνηση κάποιας

δραστηριότητας , ανέτρεχε στην ανατροφοδότησή της, για να πάρει κατευθυντήριες οδηγίες κι έτσι δεν έχανε χρόνο σκεπτόμενος για πολύ το τι πρέπει να απαντήσει. Στην συνέντευξή του διαβάζει χαρακτηριστικά κανείς:

. . . Αλλά και το γεγονός ότι οι δραστηριότητες που έπρεπε να κάνουμε ήταν συγκεντρωμένες όλες μαζί στον Οδηγό και στο τέλος βρίσκονταν οι ανατροφοδοτήσεις τους, με βοήθησε αρκετά γιατί την ώρα που έπρεπε να κάνω μια δραστηριότητα και προβληματιζόμουν, ανέτρεχα γρήγορα στην ανατροφοδότηση της δραστηριότητας, για να μου δοθεί μια κατευθυντήρια γραμμή... Οπότε δεν έχανα χρόνο κι αυτό είναι το σημαντικό για μένα!

Τέλος, όταν στους φοιτητές τέθηκε το ερώτημα για το ποιο από τα χαρακτηριστικά που διέθεταν οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) με τους οποίους ήρθαν σε επαφή θεωρούν ότι χρειάζεται βελτίωση, ο φοιτητής 2 απάντησε ότι γενικά είναι πολύ ευχαριστημένος, οπότε δεν έχει να κάνει κάποια πρόταση βελτίωσης, ενώ ο φοιτητής 1 μέσω της απάντησής του διαπιστώνεται ότι εστιάζει στην ευελιξία που -κατά την άποψή του- θα πρέπει να διαθέτουν οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ). Συγκεκριμένα, ο φοιτητής 1 αναφέρει:

Ένα χαρακτηριστικό που πιστεύω ότι χρειάζεται βελτίωση είναι η προσαρμογή των ΟΜ στις διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες των φοιτητών. Οι ΟΜ, δηλαδή, πρέπει να είναι ευέλικτοι και να παρέχουν ποικιλία στρατηγικών μάθησης, για να μπορούν να εξυπηρετούν τις διαφορετικές προτιμήσεις και τα στυλ μάθησης που έχει κάθε φοιτητής.

Σύμφωνα με τα λεγόμενά του, συνεπώς, καλό θα ήταν οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) να είναι περισσότερο ευέλικτοι και να παρέχουν στους εκπαιδευόμενους ποικιλία στρατηγικών μάθησης, ώστε να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες και τα ιδιαίτερα στυλ μάθησης τους καθενός.

4.3 Αποτελέσματα μελετών περίπτωσης

4.3.1 Μελέτη περίπτωσης Α: Ο Οδηγός Μελέτης της Θεματικής Ενότητας ΕΚΕ54

Οι σπουδαστές της ΘΕ ΕΚΕ54 κατά την πρώτη τους επαφή με τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ενότητας, ο οποίος βρίσκεται σε ψηφιακή μορφή κι έχει έκταση 30 σελίδες, συναντούν ένα είδος επιστολής-καλωσορίσματος υπογεγραμμένο από τους συγγραφείς του Οδηγού. Ο σκοπός της σύνταξης αυτής της επιστολής είναι να καλωσορίσει τους φοιτητές στη νέα ΘΕ που επέλεξαν να παρακολουθήσουν και να τους δώσει σημαντικές πληροφορίες για τον σκοπό και τον τρόπο οργάνωσης του Οδηγού Μελέτης (ΟΜ), για τον τρόπο οργάνωσης του εκπαιδευτικού υλικού, καθώς και για τον τρόπο εργασίας που καλό θα ήταν να ακολουθήσουν κατά τη διάρκεια της μελέτης τους. Συγκεκριμένα, η επιστολή αναφέρει:

Αγαπητοί φοιτητές, αγαπητές φοιτήτριες,

Καλωσήρθατε στη ΘΕ ΕΚΕ54 «Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση Ενηλίκων»! Πιστεύουμε πως τα περιεχόμενα της συγκεκριμένης ενότητας θα σας βοηθήσουν σημαντικά στο να αντεπεξέλθετε πιο αποτελεσματικά στον απαιτητικό ρόλο του/της Εκπαιδευτή/τριας Ενηλίκων.

Το εκπαιδευτικό υλικό που καλείστε να μελετήσετε στο πλαίσιο της ΘΕ ΕΚΕ54 αποτελείται από τέσσερις τόμους και παράλληλα κείμενα που πλαισιώνουν τα επιμέρους κεφάλαια. Ο παρών Οδηγός στόχο έχει να σας κατευθύνει ώστε να μελετήσετε το εκπαιδευτικό υλικό με τον πιο αποδοτικό τρόπο. Για τον λόγο αυτό περιλαμβάνει σύντομες αναφορές στα κείμενα μελέτης αλλά και αρκετές δραστηριότητες, οι οποίες έχουν στόχο να σας εμπλέξουν ουσιαστικά στη μαθησιακή διαδικασία. Για τις περισσότερες δραστηριότητες περιλαμβάνεται στο τέλος του οδηγού ένα σχόλιο-ανατροφοδότηση της δραστηριότητας, το οποίο αποτελεί απλώς μια κατεύθυνση για την απάντησή της. Σε καμία περίπτωση τα σχόλια-ανατροφοδοτήσεις δεν αποτελούν μοναδικές ή ολοκληρωμένες απαντήσεις των δραστηριοτήτων αλλά συμβολή στο διάλογο που προσδοκούμε ότι θα πραγματοποιήσετε με το υλικό της ΘΕ.

Για τη σωστή και ολοκληρωμένη αξιοποίηση του Οδηγού θα πρέπει να παρακολουθείτε επιπλέον τον κατάλογο με τα κείμενα (αρχείο: ΕΚΕ54) αλλά και το χρονοδιάγραμμα μελέτης και γραπτών εργασιών. Πρέπει να επισημάνουμε ότι ο παρών Οδηγός ακολουθεί το χρονοδιάγραμμα μελέτης και αναφέρεται συστηματικά σε αυτό. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι το χρονοδιάγραμμα δίνει μια κατεύθυνση στη μελέτη σας και δεν είναι δυνατό ούτε απαραίτητο να το ακολουθείτε με ακρίβεια, καθώς πρόκειται για μια ενδεικτική πρόταση. Η τελική σας μελέτη θα καθοριστεί από τις Γραπτές Εργασίες και τη συζήτηση με τον/την Καθηγητή/τρια-Σύμβουλό σας στις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ).

Σας ευχόμαστε καλή μελέτη και μια ενδιαφέρουσα ακαδημαϊκή χρονιά!

(ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ. 2)

Η επιστολή είναι γραμμένη σε φιλικό ύφος κι έχει συμβουλευτικό-παραινετικό χαρακτήρα προς τους εκπαιδευόμενους. Οι συγγραφείς της επιδιώκουν να προσελκύσουν τους φοιτητές με φιλικό τρόπο και να τους δώσουν συμβουλές ως προς τον τρόπο οργάνωσης της μελέτης και του χρόνου τους. Αυτό αποδεικνύει και η χρήση του α' και β' πληθυντικού προσώπου, η οποία προκαλεί στους αναγνώστες συναισθήματα οικειότητας.

Όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης και μελέτης του εκπαιδευτικού υλικού, όπως αναφέρεται και στο κείμενο του καλωσορίσματος, το εκπαιδευτικό υλικό της ΘΕ αποτελείται από τέσσερις τόμους και παράλληλα κείμενα που εμπλουτίζουν τα κεφάλαια αυτών των τόμων που καλούνται να μελετήσουν οι εκπαιδευόμενοι. Παράλληλα, εύκολα διαπιστώνει κανείς ότι το εκπαιδευτικό υλικό, δηλαδή η ύλη, ολόκληρης της ΘΕ έχει κατανεμηθεί σε 33 εβδομάδες μελέτης. Σε κάθε εβδομάδα μελέτης αναφέρεται με σαφή τρόπο ποιο ή ποια κεφάλαια από κάθε τόμο πρέπει να μελετήσουν οι εκπαιδευόμενοι, καθώς επίσης και ποια είναι αυτά τα παράλληλα κείμενα στα οποία χρειάζεται να ανατρέξουν προκειμένου να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους και να αποκτήσουν μια πιο σφαιρική εικόνα για το γνωστικό αντικείμενο. Επιπλέον, κατά την παραπομπή των εκπαιδευόμενων σε κάποιο κεφάλαιο ή παράλληλη συμπληρωματική πηγή διατυπώνονται από τους συγγραφείς

του Οδηγού σύντομα βοηθητικά σχόλια που στόχο έχουν να διευκολύνουν τους εκπαιδευόμενους ως προς την κατανόηση των κειμένων αυτών, τα οποία τις περισσότερες φορές είναι αλληλένδετα μεταξύ τους.

Για παράδειγμα, η 4^η εβδομάδα μελέτης της ΘΕ ΕΚΕ54 εστιάζει στο πώς η εξ αποστάσεως εκπαίδευση εξυπηρετεί την ανοικτή εκπαίδευση. Ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ), λοιπόν, συμβουλεύει τους εκπαιδευόμενους να μελετήσουν αρχικά την ενότητα 2.4 του Α' Τόμου που έχει τίτλο «Πώς η Εκπαίδευση από Απόσταση εξυπηρετεί την Ανοικτή Εκπαίδευση» και στη συνέχεια τους προτρέπει να διαβάσουν το παρακάτω κείμενο:

Λιοναράκης, Α. (2006). Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.) Ανοικτή και εξ αποστάσεως Εκπαίδευση. Στοιχεία Θεωρίας και Πράξης. Αθήνα: Προπομπός

(ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ. 5)

Οι συγγραφείς του Οδηγού τονίζουν το πόσο σημαντική είναι η μελέτη του κειμένου αυτού, καθώς φέρνει στο προσκήνιο την έννοια της πολυμορφικής διάστασης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η οποία συνδέεται άμεσα με κριτήρια ποιότητας. Αξίζει να σημειωθεί πως το κείμενο στο οποίο παραπέμπονται οι φοιτητές είναι καταγεγραμμένο με την επίσημη βιβλιογραφική αναφορά του.

Το ίδιο συμβαίνει και στην 7^η εβδομάδα μελέτης. Οι φοιτητές καλούνται τώρα να μελετήσουν το 1^ο κεφάλαιο του Δ' Τόμου με τίτλο « Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασίες μάθησης», το οποίο έχει έκταση 25 σελίδες. Ο Οδηγός περιγράφει εν συντομία τα βασικά θέματα, τα οποία πραγματεύεται το συγκεκριμένο κεφάλαιο και μετέπειτα συνδέει το περιεχόμενο του κεφαλαίου αυτού με το περιεχόμενο του κειμένου του Λιοναράκη, με το οποίο οι φοιτητές ήρθαν σε επαφή κατά την 4^η εβδομάδα μελέτης. Μάλιστα, γίνεται γνωστό στους εκπαιδευόμενους το πόσος χρόνος περίπου χρειάζεται για τη μελέτη και των δύο παραπάνω κειμένων. Ειδικότερα, ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) αναφέρει:

Το κείμενο αυτό συνδέεται άμεσα και συμπληρώνεται από το κείμενο του Α. Λιοναράκη (2006) που έχετε ήδη μελετήσει την 4^η εβδομάδα με τίτλο «Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης». Η μελέτη των δύο κειμένων αποτελεί σε μεγάλο βαθμό **την καρδιά της θεωρίας του πεδίου** και για το λόγο αυτό απαιτείται χρόνος μελέτης (εκτιμάμε γύρω στις 3 εβδομάδες) αλλά και αναστοχασμός. (ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ. 9)

Λαμβάνοντας υπόψη το παραπάνω παράδειγμα και ανατρέχοντας σε πολλά σημεία του Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) διαπιστώνεται ότι πέρα από τις οδηγίες που δίνονται στους εκπαιδευόμενους για το ποιο κεφάλαιο ή άρθρο πρέπει να μελετήσουν κατά τη διάρκεια μιας εβδομάδας μελέτης, γίνεται και μια σύντομη αναφορά για το περιεχόμενο των κειμένων αυτών, για τον σκοπό που μελετάται το καθετί, όπως επίσης και για το πού είναι απαραίτητο να εστιάσουν κάθε φορά την προσοχή τους οι εκπαιδευόμενοι. Οι αναφορές αυτές έχουν επεξηγηματικό χαρακτήρα και στόχος τους είναι να προϊδεάσουν τον φοιτητή για όσα πρόκειται να μελετήσει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων σύντομων αναφορών και περιγραφών του περιεχομένου των κειμένων, με τα οποία πρόκειται να έρθουν σε επαφή οι εκπαιδευόμενοι, αποτελεί και το παρακάτω απόσπασμα από την 10^η εβδομάδα μελέτης:

Είστε έτοιμοι να ξεκινήσετε με τη μελέτη του 1^{ου} κεφαλαίου με τίτλο **Αρχές Μάθησης Ενηλίκων** και συγγραφέα τον Καθηγητή Α. Κόκκο. Σκοπός του πρώτου αυτού, εισαγωγικού κεφαλαίου, έκτασης 32 σελίδων, είναι αφενός να εξοικειωθείτε και να αναγνωρίζετε τις αρχές, στις οποίες βασίζονται τα εξ αποστάσεως προγράμματα που απευθύνονται σε ενήλικες, αφετέρου να διακρίνετε και να αξιολογείτε, αν αυτές οι αρχές εφαρμόζονται στο πλαίσιο της πληθώρας των προγραμμάτων που κατακλύζουν τη σύγχρονη ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα του συγκεκριμένου πεδίου. (ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ. 12)

Στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΕΚΕ54, επίσης, διαπιστώνεται ότι οι φοιτητές ενημερώνονται και για τα κεφάλαια κάθε τόμου που έχουν αφαιρεθεί από την ύλη. Μάλιστα ο Οδηγός προτείνει στους εκπαιδευόμενους προς διευκόλυνσή τους να έχουν σημειωμένα τα κεφάλαια που είναι εκτός ύλης.

Προσοχή! Αφαίρεση ύλης από τον 3^ο Τόμο

Από την ύλη του Τόμου Γ' έχουν αφαιρεθεί τα κεφάλαια:

5. Η κασέτα στην εκπαίδευση
6. Το βίντεο στην εκπαίδευση
7. Ο η/υ και το εκπαιδευτικό λογισμικό και
8. Το internet
9. Συζήτηση για τη χρήση του η/υ ως μέσου διδασκαλίας

Θα σας διευκολύνει κατά τη διάρκεια της μελέτης σας να έχετε σημειωμένα τα κεφάλαια που έχουν αφαιρεθεί από την ύλη.

(ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ. 18)

Ο τρόπος που οργανώνεται το εκπαιδευτικό υλικό, οι οδηγίες που δίνονται στους εκπαιδευόμενους για το πώς να το προσπελάσουν, η ενημέρωσή τους για το πώς συνδέονται μεταξύ τους τα διάφορα κείμενα, όπως επίσης και οι σύντομες περιγραφές των όσων πρόκειται να μελετήσουν είναι στοιχεία που τόσο η δημιουργός όσο και οι φοιτητές επισημαίνουν τη σπουδαιότητα της ύπαρξής τους και πράγματι στον συγκεκριμένο Οδηγό διαπιστώνεται ότι υπάρχουν.

Επιπλέον, στο τέλος ορισμένων εβδομάδων μελέτης εκτός από το βασικό εκπαιδευτικό υλικό, προτείνεται στους εκπαιδευόμενους να αλληλεπιδράσουν, εάν το θέλουν, με επιπλέον υλικό, το οποίο μπορεί να έχει διάφορες μορφές. Παραδείγματος χάριν, την 17^η εβδομάδα μελέτης προτείνεται στους εκπαιδευόμενους να μελετήσουν ακόμη, ένα επιστημονικό άρθρο που συγκαταλέγεται στα πρακτικά συνεδρίου και να παρακολουθήσουν στο διαδίκτυο ένα βίντεο διάρκειας περίπου 5 λεπτών. Οι εκπαιδευόμενοι παραπέμπονται σε αυτό το επιπλέον εκπαιδευτικό υλικό μέσω ηλεκτρονικού συνδέσμου. Έτσι, πατώντας τον σύνδεσμο συνδέονται αυτόματα στις πηγές που τους προτείνονται κάθε φορά χωρίς να χρειάζεται να τις αναζητήσουν οι ίδιοι και να καταναλώνουν κι άλλο χρόνο από την καθημερινότητά τους, όπως

υποστήριξε και ο φοιτητής 2 στη συνέντευξή του. Όσον αφορά την παρακολούθηση του βίντεο, παρατηρείται ότι στους εκπαιδευόμενους δίνεται η οδηγία να εστιάσουν την προσοχή τους σε κάτι συγκεκριμένο.

Πρόταση για περαιτέρω μελέτη: Αφού ολοκληρώσετε τη μελέτη του 6^{ου} κεφαλαίου, σας προτείνουμε να μελετήσετε το άρθρο της Καθηγήτριας-Συμβούλου στο ΕΑΠ, Ευαγγελίας Μανούσου, με τίτλο: «Η αξιοποίηση της τεχνικής του World Café στις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Μελέτη περίπτωσης, η γραπτή επικοινωνία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση»

DOI: <https://doi.org/10.12681/icodl.652>

Σας προτείνουμε να παρακολουθήσετε το βίντεο « Open University Tour » (Διάρκεια 4.20 min) <https://www.youtube.com/watch?v=y8Bt8TJfL9c> να σημειώσετε τη λειτουργία και το ρόλο της βιβλιοθήκης στις σπουδές των φοιτητών στο Open University.

(ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ. 15)

Εκτός από τις σύντομες αναφορές και τα επεξηγηματικά σχόλια που γίνονται για κάθε κείμενο με το οποίο πρόκειται να αλληλεπιδράσουν οι εκπαιδευόμενοι, σε ορισμένα σημεία του Οδηγού σε ειδικά διαμορφωμένα πλαίσια είναι διατυπωμένα κι άλλα είδους σχόλια που στόχο έχουν όχι μόνο να κατευθύνουν τον εκπαιδευόμενο, αλλά και να τον συμβουλέψουν με φιλικό τρόπο ή να τον προτρέψουν να ασχοληθεί πιο ενεργά με το εκπαιδευτικό υλικό, ώστε να αποκομίσει εφόδια που μπορεί να του φανούν χρήσιμα στο μέλλον. Έτσι, παραμένοντας στην 10^η εβδομάδας μελέτης διαβάζουμε το εξής σχόλιο:

Σχόλιο: Σας προτείνουμε να πραγματοποιήσετε όλες του δραστηριότητες του κεφαλαίου και να δώσετε ιδιαίτερη έμφαση στις 5 αρχές αλλά και στον «κύκλο της μάθησης». Πρόκειται για εξαιρετικά βασικά στοιχεία της εκπαίδευσης ενηλίκων, τα οποία μπορείτε να αξιοποιήσετε στην πράξη είτε ως επιμορφούμενοι είτε ως επιμορφωτές.

(ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ. 12)

Διαπιστώνεται, ακόμα, ότι από τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) δεν λείπουν και σχόλια που στόχο έχουν να «ελαφρύνουν την ατμόσφαιρα» και να ενημερώσουν τους εκπαιδευόμενους για το χρονικό σημείο στο οποίο βρίσκονται. Για παράδειγμα, μετά το πέρας της 29^{ης} εβδομάδας μελέτης εμμέσως προτείνεται στους εκπαιδευόμενους να ξεκουραστούν για λίγο, καθώς οι Πασχαλινές διακοπές βρίσκονται στο προσκήνιο.

Ωρα για τις πασχαλινές διακοπές

(ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ. 23)

Σε αυτό το σημείο να σημειωθεί ότι ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) λαμβάνοντας υπόψη και το αντίστοιχο χρονοδιάγραμμα φαίνεται ότι ενημερώνει και υπενθυμίζει συνεχώς στους εκπαιδευόμενους την ημερομηνία παράδοσης των γραπτών εργασιών τους, προκειμένου η παράδοσή τους να γίνει εντός προθεσμίας και να μην υπάρξουν προβλήματα στην εξέλιξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ολοκληρώνοντας την 30^η εβδομάδα θα πρέπει να έχετε ολοκληρώσει και την 4^η Γραπτή Εργασία η οποία πρέπει να παραδοθεί στις 2/5/22.

Κατά την 25^η εβδομάδα μελέτης απευθύνεται στους εκπαιδευόμενους το εξής ερώτημα:

Σε τι νομίζετε ότι διαφέρει μια θεματική ενότητα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με εκπαιδευτικό υλικό που περιλαμβάνει αποκλειστικά ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης από μια θεματική ενότητα, στον κορμό της οποίας βρίσκονται οι γραπτές εργασίες, όπως η ενότητα που παρακολουθείτε;

Προτού μελετήσετε το Κεφάλαιο 4, σημειώστε τις σκέψεις σας γύρω από τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία που τυχόν υπάρχουν στη μία περίπτωση και την άλλη. (ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ. 22)

Το ερώτημα αυτό στόχο έχει να προβληματίσει τους εκπαιδευόμενους και να τους παρακινήσει να ασχοληθούν πιο ενεργά με το εκπαιδευτικό υλικό, για να μην λειτουργούν μόνο ως παθητικοί αναγνώστες των όσων διαβάζουν. Τον ίδιο στόχο έχουν και οι δραστηριότητες που εμπεριέχονται στον Οδηγό και καλείται να εκπονήσει ο εκπαιδευόμενος παράλληλα με τη μελέτη του. Το παραπάνω ερώτημα θα μπορούσε να είναι ένα είδος δραστηριότητας αλλά δεν είναι, καθώς οι δραστηριότητες –σύμφωνα με τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ)- βρίσκονται σε διαφορετικά πλαίσια και φέρουν τον ανάλογο τίτλο.

Δεν διαθέτει κάθε εβδομάδα μελέτης δραστηριότητες. Στους εκπαιδευόμενους συνίσταται να τις εκπονήσουν, ώστε μέσω της ενασχόλησής τους με αυτές να αποκτήσουν ορισμένες δεξιότητες και, όπως λέχθηκε και παραπάνω, να εμπλακούν πιο ενεργά με το εκπαιδευτικό υλικό. Ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) παρατηρείται ότι πληροφορεί τους εκπαιδευόμενους για τη χρονική διάρκεια που εκτιμάται ότι θα καταλάβει η εκπόνηση της κάθε δραστηριότητας και τον στόχο της. Επιπλέον, τους παρέχει οδηγίες και συμβουλές για τον τρόπο με τον οποίο καλό θα ήταν να εργαστούν, προκειμένου να τις εκπονήσουν άμεσα και χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία. Στο τέλος του Οδηγού, όπως επισημαίνεται στην επιστολή καλωσορίσματος και όπως διαπιστώνεται και από τον ίδιο τον Οδηγό, δίνεται μια σύντομη ανατροφοδότηση για

κάθε δραστηριότητα, ώστε να δοθεί στους εκπαιδευόμενους μια κατεύθυνση για την απάντησή τους.

Για παράδειγμα, από την 24^η εβδομάδα μελέτης οι δραστηριότητες 9 και 10 τυγχάνει να έχουν το ίδιο σχόλιο ανατροφοδότησης:

Δραστηριότητα 9 (Εκτιμώμενος χρόνος 60' λεπτά)

Επιλέξτε ένα κείμενο είτε από τη θεματική ενότητα, είτε από θεματική που έχετε παρακολουθήσει στο παρελθόν είτε από την επαγγελματική σας δραστηριότητα.

Στη συνέχεια ετοιμάστε δύο δραστηριότητες που θα απευθύνονται στην ομάδα-στόχο που εσείς θα επιλέξετε.

Καθόλη τη διάρκεια της δραστηριότητας να συμβουλευέστε τις σχετικές υποενότητες.

Μην κοινοποιήσετε τις απαντήσεις σας. Στη συνέχεια της μελέτης θα κληθείτε να τις επανεξετάσετε προτού τις μοιραστείτε με το τμήμα σας ή μόνο με τον/την Καθηγητή/τρια Σύμβουλό σας.

Στόχος της δραστηριότητας είναι η εξοικείωση σας με τη διαμόρφωση ολοκληρωμένων δραστηριοτήτων.

Δραστηριότητα 10 (Εκτιμώμενος χρόνος 30' λεπτά)

Επιστρέψτε στην προηγούμενη δραστηριότητα και με τα καινούργια δεδομένα προσθέστε / διορθώστε τα σημεία που νομίζετε ότι χρήζουν βελτίωσης ή αλλάξετε εντελώς τη/τις δραστηριότητες.

Αν θέλετε, ανεβάστε την προσπάθειά σας στο forum για συζήτηση ή αποστείλετέ τη απευθείας στον/την ΚΣ σας για ανατροφοδότηση.

Στόχος της δραστηριότητας είναι η βελτίωση των δραστηριοτήτων που δημιουργήσατε στην δραστηριότητα 9 και ο αναστοχασμός σε αυτές.

(ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ. 21)

Ανατροφοδότηση για τις δραστηριότητες 9 και 10

Η διαμόρφωση μιας δραστηριότητας είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, καθώς καταρχάς πρέπει να έχει ξεκάθαρο στόχο, να ξέρει ο εκπαιδευόμενος γιατί πρέπει ή του προτείνουμε να την κάνει, να είναι ενδιαφέρουσα, να δίνει προεκτάσεις στο εκπαιδευτικό υλικό και να συμβάλλει στην αλληλεπίδραση με αυτό.

Οι δραστηριότητες πρέπει να κάνουν πιο ενδιαφέρον και ουσιαστικό το εκπαιδευτικό υλικό. Καλό είναι να έχουν συνοδευτικά στοιχεία, όπως:

- εκτιμώμενος χρόνος,
- αριθμό λέξεων και
- ανατροφοδότηση

Θα διαπιστώσετε ότι είναι μια ενδιαφέρουσα πρόκληση η δημιουργία δραστηριοτήτων και ενώ φαίνεται εύκολη, στην πράξη δεν είναι.

(ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ. 29)

Από την ανατροφοδότηση που δίνεται για τις παραπάνω δραστηριότητες προκύπτει ότι κατά τη δημιουργία δραστηριοτήτων πρέπει γενικά να αναφέρονται στοιχεία όπως ο εκτιμώμενος χρόνος και ο αριθμός λέξεων. Ο εκτιμώμενος χρόνος είναι ένα στοιχείο που αναφέρεται ξανά στον συγκεκριμένο Οδηγό Μελέτης (ΟΜ). Το χαρακτηριστικό αυτό σχολιάστηκε και στην 7^η εβδομάδα μελέτης, όπου οι

δημιουργοί του Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) ανέφεραν πως ο εκτιμώμενος χρόνος μελέτης για τη μελέτη δύο συγκεκριμένων κειμένων είναι οι 3 εβδομάδες περίπου (ΘΕ ΕΚΕ54, 2021-2022, σελ 9). Συνεπώς, ο χρόνος που χρειάζεται να αφιερώσουν οι εκπαιδευόμενοι τόσο για τη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού όσο και για την εκπόνηση δραστηριοτήτων είναι ένα σημαντικό και απαραίτητο στοιχείο των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ).

Ανακεφαλαιώνοντας, ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) της ΘΕ ΕΚΕ54 είναι ένας σύντομος σχετικά οδηγός που διαθέτει πολλά από εκείνα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την αποτελεσματικότητά του. Οργανώνει το εκπαιδευτικό υλικό, δίνει οδηγίες στους εκπαιδευόμενους για το πώς να το προσπελάσουν, τους πληροφορεί για το περιεχόμενο των κειμένων που θα μελετήσουν και σε τι χρειάζεται να εστιάσουν και συνδέει νοηματικά μεταξύ τους τα διαφορετικά κείμενα. Επιπλέον, διαθέτει διαφόρων ειδών σχόλια κυρίως επεξηγηματικά και συμβουλευτικά και ενημερώνει τους εκπαιδευόμενους για τις ημερομηνίες παράδοσης των γραπτών εργασιών τους. Σε αυτόν εμπεριέχονται και δραστηριότητες αξιολόγησης μαζί με τις απαντήσεις τους, ενώ κυρίαρχη είναι η χρήση του β' πληθυντικού προσώπου που προσδίδει στο κείμενο φιλικό ύφος. Ο τρόπος σχεδίασής του, επίσης, είναι ενδιαφέρων, καθώς δεν διαθέτει μόνο κείμενο, αλλά ξεφυλλίζοντάς τον συναντά κανείς πίνακες με διαφορετικά χρώματα κι άλλου είδους σχήματα. Το μόνο στοιχείο που θα μπορούσε να πει κανείς ότι εκλείπει είναι η αναφορά στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Οι εκπαιδευόμενοι, δηλαδή, δεν πληροφορούνται ξεκάθαρα για το τι προσδοκάται ότι θα έχουν καταφέρει να επιτύχουν μετά τη μελέτη του συνολικού εκπαιδευτικού υλικού.

4.3.2 Μελέτη περίπτωσης Β: Ο Οδηγός Μελέτης της Θεματικής Ενότητας ΕΚΠ65

Ο παρών Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) είναι κι αυτός ψηφιακής μορφής κι έχει εμφανώς μεγαλύτερη έκταση από τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΘΕ ΕΚΕ54, αφού αποτελείται από συνολικά 109 σελίδες, ενώ το εκπαιδευτικό υλικό είναι κατανομημένο σε 34 εβδομάδες μελέτης.

Ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) της ΕΚΠ65 δεν διαφέρει από τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΕΚΕ54 ως προς την επιστολή καλωσορίσματος. Οι πληροφορίες που δίνονται στους εκπαιδευόμενους είναι ακριβώς οι ίδιες. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι στο τέλος οι συγγραφείς του Οδηγού της ΕΚΠ65 ενημερώνουν τους εκπαιδευόμενους ότι τα θέματα που θα τους απασχολήσουν σχετικά με τη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού μπορούν να τα συζητούν με τον/την Καθηγητή/τρια-Σύμβουλό (ΚΣ) τους όχι μόνο κατά τη διάρκεια των Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων (ΟΣΣ), αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη επικοινωνία θα έχουν μαζί τους. Οι εκπαιδευόμενοι, δηλαδή, ενθαρρύνονται μέσω του Οδηγού να επικοινωνούν συχνά με τους καθηγητές τους και να μην διστάζουν να τους εκφράζουν τις απορίες και τους προβληματισμούς τους.

Σε κάθε περίπτωση, όλα αυτά τα θέματα μπορείτε να τα συζητάτε με τον/την Καθηγητή/τρια-Σύμβουλό σας στις καθορισμένες Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ) ή και σε άλλη επικοινωνία που θα έχετε μαζί του/της. (ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 3)

Στον συγκεκριμένο Οδηγό αμέσως μετά την επιστολή καλωσορίσματος είναι τοποθετημένα τα μαθησιακά αποτελέσματα. Με άλλα λόγια, καθίσταται σαφές στους εκπαιδευόμενους το τι θα είναι σε θέση οι ίδιοι να κάνουν μετά το τέλος της παρακολούθησης της συγκεκριμένης ΘΕ. Ενδεικτικά, ορισμένα από τα μαθησιακά αποτελέσματα της ΘΕ αναφέρονται παρακάτω:

Μαθησιακά Αποτελέσματα:

Με την ολοκλήρωση της ΘΕ ΕΚΠ65 η/ο φοιτήτρια/-της θα μπορεί να:

- Εξηγεί με σαφήνεια τα ανοικτά εκπαιδευτικά συστήματα και τη σύνδεσή τους με την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ΑεξΑΕ)
- Περιγράφει τη λειτουργία εκπαιδευτικών φορέων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

- Συμμετέχει σε εκπαιδευτικά ιδρύματα και προγράμματα σπουδών που εφαρμόζουν στρατηγικές ανοικτών προσβάσεων και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης.
- Εφαρμόζει την αξιολόγηση θεσμών και διαδικασιών Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης.

(ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 4)

Ακολουθώς γίνεται αναφορά και στα θεματικά πεδία της ενότητας. Ποια θέματα, δηλαδή, είναι αυτά που εξετάζει η συγκεκριμένη ΘΕ.

Θεματικά Πεδία της Θ.Ε. :

- Εξοικείωση των φοιτητών/-τριών με τα Ανοικτά και εξ Αποστάσεως Εκπαιδευτικά Συστήματα.
- Ο ρόλος των Καθηγητών-Συμβούλων.
- Ανάπτυξη διδακτικού υλικού, συμβατού με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία.

(ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 4)

Στον παρόντα Οδηγό παρατηρείται και ένα νέο στοιχείο, το οποίο δεν συμπεριλαμβάνεται στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΕΚΕ54. Στους εκπαιδευόμενους πριν την ενεργή εμπλοκή τους με το εκπαιδευτικό υλικό της κάθε εβδομάδας μελέτης δίνονται σημαντικές πληροφορίες για τη δομή του παρόντα Οδηγού και για τον τρόπο μελέτης του. Αυτές οι πληροφορίες λειτουργούν κατά κάποιον τρόπο ως επισημάνσεις και στόχο έχουν να κατευθύνουν και να διευκολύνουν την αλληλεπίδραση των εκπαιδευόμενων με τον ίδιο τον Οδηγό, ώστε η μελέτη του να αποτελεί εύκολη υπόθεση για τους εκπαιδευόμενους. Χαρακτηριστικά αναφέρεται:

Σχεδόν σε όλες τις εβδομάδες υπάρχουν δραστηριότητες ή/και ασκήσεις αυτοαξιολόγησης μέσα σε πλαίσιο με το σύμβολο τις οποίες σας προτείνουμε να εκπονείτε, καθώς θα σας βοηθήσουν πολύ στη μελέτη σας, στην κατανόηση και στη βιωματική προσέγγιση της Θεματικής Ενότητας ΕΚΠ65.

Σε άλλες δραστηριότητες σας ζητείται να γράψετε τις σκέψεις σας αναφορικά με σημαντικά ζητήματα του πεδίου της ΑεξΑΕ στο forum του Τμήματός σας, σε άλλες να γράψετε τις σκέψεις σας, να αναστοχαστείτε, να ερευνήσετε κ.λπ. Αυτού του τύπου τις δραστηριότητες θα τις εντοπίσετε με το σύμβολο . (ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 5)

Ο τρόπος οργάνωσης του εκπαιδευτικού υλικού και ο τρόπος παρουσίασής του είναι όμοιος με τον τρόπο που αυτό οργανώνεται και παρουσιάζεται στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΕΚΕ54. Για παράδειγμα, το εκπαιδευτικό υλικό της 20^{ης} εβδομάδας μελέτης εστιάζει στην έννοια της αυτονομίας στη μάθηση σε περιβάλλοντα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ο φοιτητής κατά την αλληλεπίδρασή του με τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) διαβάζει:

Γιατί, όμως, η έννοια αυτή αφορά ιδιαίτερα την **εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση**;

Θα έχετε ήδη συναντήσει τον ορισμό του Λιοναράκη (2001) για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, σύμφωνα με τον οποίο εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι αυτή που διδάσκει και ενεργοποιεί το μαθητή πως να μαθαίνει μόνος του και πως να λειτουργεί αυτόνομα προς μία ευρετική πορεία αυτομάθησης και γνώσης (Λιοναράκης, 2001, σελ. 185). Ο ίδιος ο ορισμός, δηλαδή, στηρίζεται στην έννοια της αυτονομίας του μαθητή.

Επιπλέον, οι Γιαγλή, Γιαγλής και Κουτσούμπα (2010) εξετάζουν την αυτονομία μέσα από τα κείμενα τριών ακόμα θεωρητικών της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, επιτυγχάνοντας μία σαφή και αδιάρρηκτη σύνδεση ανάμεσα στην έννοια αυτή και τη μεθοδολογία της εξΑΕ: τον Rudolf Delling (1966), τον Charles Wedemeyer (1981) και τον Michael Moore (1990). (ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 44)

Το ενδιαφέρον στο παραπάνω παράδειγμα και γι' αυτό θεωρείται άξιο σχολιασμού είναι ότι σε αυτή την εβδομάδα μελέτης δίπλα από το κείμενο του Οδηγού βρίσκεται μια εικόνα που απεικονίζει τον ορισμό του Λιοναράκη για την εξ αποστάσεως

εκπαίδευση, για τον οποίο γίνεται λόγος, και ένα σχεδιάγραμμα που διατυπώνει με σύντομο τρόπο τις θέσεις των τριών παραπάνω θεωρητικών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ώστε οι εκπαιδευόμενοι να διευκολυνθούν ως προς την κατανόηση και τη μελέτη του βασικού και μοναδικού κειμένου μελέτης αυτής της εβδομάδας, που δεν είναι άλλο από αυτό των Γιαγλή, Γιαγλής και Κουτσούμπα (2010).

(ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 44)

DELLING (1966)	<ul style="list-style-type: none"> • Ο ρόλος του διδάσκοντα πρέπει να είναι περιορισμένος. • Η έμφαση πρέπει να δίδεται στη μαθησιακή πορεία του διδασκόμενου. • Στόχος των εκπαιδευτικών οργανισμών θα πρέπει να είναι η σταδιακή ανάπτυξη της αυτοδυναμίας των διδασκομένων.
WEDEMEYER (1981)	<p>Ο Wedemeyer εισήγαγε τη θεωρία της ανεξάρτητης μελέτης, σύμφωνα με την οποία:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ο διδασκόμενος επιλέγει τον στόχο, τις δραστηριότητες και τον ρυθμό του, ακόμα και τον χρόνο έναρξης και λήξης των σπουδών του. • Η διδασκαλία και η μάθηση διεκπεραιώνονται μέσω ειδικού εκπαιδευτικού υλικού. • Η μάθηση είναι το αποτέλεσμα της δραστηριοποίησης του ίδιου του διδασκόμενου. • Ο ίδιος ο διδασκόμενος είναι υπεύθυνος για την πρόοδό του.
MOORE (1990)	<ul style="list-style-type: none"> • Η αυτονομία του διδασκόμενου είναι αναγκαίο συστατικό της θεωρίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. • Λόγω της απόστασης ανάμεσα στον διδάσκοντα και τον διδασκόμενο, ο τελευταίος αναλαμβάνει έναν συγκριτικά υψηλό βαθμό ευθύνης, προκειμένου να φέρει σε πέρας ένα πρόγραμμα σπουδών. <p>Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Moore διαμόρφωσε μια τυπολογία εξ αποστάσεως προγραμμάτων εκπαίδευσης, με βάση την αυτονομία του σπουδαστή προς:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. τη στοχοθεσία, ii. τις μεθόδους μελέτης και iii. την αξιολόγηση.

(ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 45)

Γενικά, πληθώρα εικόνων και πινάκων με τη μορφή σχεδιαγραμμάτων συναντά κανείς κατά την αλληλεπίδρασή του με τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της συγκεκριμένης ΘΕ, κάποια από τα οποία είναι σχεδιασμένα από τους ίδιους τους δημιουργούς του Οδηγού έχοντας σαφώς ως στόχο τη διευκόλυνση των φοιτητών κατά τη διάρκεια της εμπλοκής τους με το εκπαιδευτικό υλικό. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η 5^η εβδομάδας μελέτης, όπου οι συγγραφείς του Οδηγού αναφέρουν στους εκπαιδευόμενους ότι προς διευκόλυνση της μελέτης τους και της απάντησης που θα πρέπει να δώσουν κατά την εκπόνηση της δραστηριότητας αυτοαξιολόγησης αυτής της εβδομάδας, σχεδίασαν μια κάρτα που επεξηγεί και αποσαφηνίζει σύντομα δύο

έννοιες που αρκετά συχνά συγχέονται μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, οι συγγραφείς του Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) αναφέρουν:

Για να διευκολύνουμε περαιτέρω τους προβληματισμούς σας, δημιουργήσαμε την ακόλουθη κάρτα που αφορά στη διάκριση της αποστολής (mission) από το όραμα (vision) –άλλες δύο έννοιες που θα εντοπίσετε αυτή την εβδομάδα στη μελέτη σας. Θα σας διευκολύνουν στην απάντηση της Δραστηριότητας που στη συνέχεια θα αναπτύξετε. (ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 15)

(ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 16)

Και στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΘΕ ΕΚΠ65 προτείνονται στους εκπαιδευόμενους επιπλέον κείμενα για να μελετήσουν, εάν το επιθυμούν, το περιεχόμενο των οποίων είναι σχετικό με το θέμα που εξετάζεται σε κάθε εβδομάδα μελέτης. Ο Οδηγός Περαιτέρω Μελέτης, λοιπόν, είναι το τμήμα του παρόντα Οδηγού Μελέτης (ΟΜ), όπου στην ΘΕ ΕΚΕ54 εντοπίζεται με τον τίτλο «Πρόταση για περαιτέρω μελέτη». Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΕΚΠ65 κάτω από κάθε κείμενο που προτείνεται, γίνεται και μια σύντομη περιγραφή των βασικών θεμάτων που αυτό πραγματεύεται, όπως ακριβώς συμβαίνει και για τα κείμενα μελέτης του βασικού εκπαιδευτικού υλικού. Έτσι, οι εκπαιδευόμενοι είναι ενημερωμένοι και για το περιεχόμενο του πρόσθετου υλικού, το οποίο είναι προαιρετικό. Για παράδειγμα, στον Οδηγό Περαιτέρω Μελέτης της 2^{ης} εβδομάδας μελέτης αναφέρεται:

Αξίζει να μελετήσετε το άρθρο:

DeVries, I. (2019). Open universities and open educational practices: A content analysis of open university websites. *International Review Of Research in Open and Distributed Learning*, 20(4), 167-178.
<https://doi.org/10.19173/irrodl.v20i4.4215>

Στο άρθρο αυτό θα εντοπίσετε προβληματισμούς που αφορούν τις ανοικτές εκπαιδευτικές πρακτικές πολλών ανοικτών Πανεπιστημίων. Η μελέτη των ιστοσελίδων πολλών ανοικτών και εξ αποστάσεως πανεπιστημίων δίνει ενδιαφέροντα συμπεράσματα και θίγει σημαντικά ζητήματα, τα οποία αξίζει να σας προβληματίσουν ως φοιτητές/-τριες ενός ανοικτού Πανεπιστημίου. (ΘΕ ΕΚΠ65, 2014, σελ. 11)

Σε αυτό το σημείο αξίζει να εστιάσουμε την προσοχή μας στα σχόλια που διατυπώνονται σε πολλά σημεία του Οδηγού Μελέτης της ΘΕ ΕΚΠ65 και στόχο έχουν αφενός να ενθαρρύνουν τους φοιτητές κατά τη διάρκεια της μελέτης τους και της ενασχόλησής τους με το εκπαιδευτικό υλικό και αφετέρου να ενισχύσουν την αυτενέργειά τους και την ικανότητά τους για λήψη πρωτοβουλιών και άμεσων αποφάσεων. Η δραστηριότητα αυτοαξιολόγησης της 6^{ης} εβδομάδας μελέτης αναφέρει:

Ας προσπαθήσουμε να κάνουμε μία αναδρομή στην έννοια της ανοικτότητας όπως την παρουσιάζει ο A. Tait.

Εκτιμούμε πως έχοντας μελετήσει το κείμενό του, και με την υποστήριξη της συνοδευτικής εικόνας «Η ιστορία της εξΑΕ με μια ματιά», θα είστε σε θέση να κάνετε τις σωστές επιλογές στις ακόλουθες προτάσεις: (ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 18)

Αυτό που ζητείται ουσιαστικά από τους φοιτητές είναι να χαρακτηρίσουν ως σωστές ή λανθασμένες μια σειρά από προτάσεις που σχετίζονται με την έννοια ανοικτότητας και πως αυτή διαμορφώθηκε με το πέρασμα των χρόνων. Οι συγγραφείς του Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) απευθυνόμενοι στους φοιτητές και λέγοντάς τους ότι μελετώντας προσεκτικά το παραπάνω κείμενο και με τη βοήθεια της εικόνας που τους δίνεται

εκτιμούν πως θα καταφέρουν να απαντήσουν σωστά, ουσιαστικά τους ενθαρρύνουν και τους προτρέπουν να συνεχίσουν να αλληλεπιδρούν ενεργά με το εκπαιδευτικό υλικό.

Επιπρόσθετα, η 13^η εβδομάδα μελέτης είναι εβδομάδα ξεκούρασης για τους εκπαιδευόμενους, καθώς θα βρίσκονται σε χριστουγεννιάτικες διακοπές και γι' αυτό τον λόγο δεν τους δίνεται νέο εκπαιδευτικό υλικό προς μελέτη. Ωστόσο, από τους συγγραφείς του Οδηγού προτείνεται στους εκπαιδευόμενους, εάν οι ίδιοι το επιθυμούν φυσικά, αυτό το χρονικό διάστημα να επικεντρωθούν στην κάλυψη των κενών τους, ώστε στη μετέπειτα μαθησιακή τους πορεία να μην αντιμετωπίσουν δυσκολίες. Η πρόταση περί κάλυψης κενών έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα και η πραγματοποίηση αυτής της ενέργειας έγκειται στην προσωπική επιλογή του κάθε εκπαιδευόμενου αναλόγως των αναγκών και των υποχρεώσεών του. Όπως και να έχει, το γεγονός αυτό δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο να αυτενεργήσει και να αποφασίσει ο ίδιος για το πώς θα κινηθεί στα πλαίσια της μελέτης του.

**Αυτή την εβδομάδα ξεκουραστείτε και αν θέλετε,
καλύψτε κενά που έχετε αφήσει το προηγούμενο διάστημα.**

(ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 33)

Εκτός από τις σύντομες αναφορές στο περιεχόμενο, τις περιγραφές και τα βοηθητικά ή επεξηγηματικά σχόλια που πλαισιώνουν το εκπαιδευτικό υλικό, στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΕΚΠ65 γίνονται και αποσαφηνίσεις όρων με σκοπό την πλήρη κατανόηση των εννοιών αυτών από τους εκπαιδευόμενους. Ειδικότερα, κατά την 28^η εβδομάδα μελέτης οι εκπαιδευόμενοι θα έρθουν σε επαφή με την έννοια της προσβασιμότητας στο διαδίκτυο. Η έννοια αυτή αποσαφηνίζεται στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) με τη μορφή ορισμού. Συγκεκριμένα:

Με τον όρο προσβασιμότητα εννοούμε την ικανότητα πρόσβασης όλων των ατόμων στο διαδίκτυο ανεξάρτητα από την αναπηρία, την ηλικία, την εκπαίδευση, το υπόβαθρο, ή την οικονομική κατάσταση. Στα πλαίσια της εκπαίδευσης, η προσβασιμότητα επιτυγχάνεται μέσω της σχεδίασης και

ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού που να δύναται να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά από περισσότερα άτομα, σε περισσότερα πλαίσια χρήσης (Κουρουπέτρογλου, nd). (ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 60)

Επιπλέον, στο τελευταίο μέρος του συγκεκριμένου Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) παρουσιάζεται συνοπτικά η ύλη ολόκληρης της ΘΕ. Σε αυτές τις τελευταίες σελίδες είναι συγκεντρωμένο το συνολικό εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο καλούνται να μελετήσουν οι εκπαιδευόμενοι κατά τη διάρκεια φοίτησής τους στη συγκεκριμένη ΘΕ. Αρχικά, παρουσιάζονται τα κεφάλαια από κάθε τόμο που είναι υποχρεωτικό να μελετήσουν οι εκπαιδευόμενοι. Δίπλα από κάθε κεφάλαιο αναφέρεται και η σελίδα στην οποία πρέπει να ανατρέξουν οι εκπαιδευόμενοι προκειμένου να ξεκινήσουν τη μελέτη του εκάστοτε κεφαλαίου. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται όλα τα άρθρα που είναι υποχρεωτικό να μελετήσουν οι εκπαιδευόμενοι με τη μορφή καταλόγου. Το κάθε άρθρο καταγράφεται με την πλήρη βιβλιογραφική αναφορά του, ενώ δίπλα σημειώνεται ο αριθμός των συνολικών σελίδων κάθε άρθρου, καθώς επίσης και το γνωστικό πεδίο στο οποίο εμπίπτει κάθε άρθρο.

	Με μια ματιά:
1ος τόμος: Ανοικτή και εξ αποστάσεως Εκπαίδευση: Θεσμοί και Λειτουργίες	
Κεφάλαιο 1: Ανοικτή και Παραδοσιακή Εκπαίδευση: σελ 16	
Κεφάλαιο 2: Ιδιαίτερα εκπαιδευτικά εργαλεία και μέθοδοι: σελ 57	
Κεφάλαιο 4: Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο: σελ. 30	

2ος Τόμος: Σχέσεις διδασκόντων-διδασκομένων	
Κεφάλαιο 1: Αρχές μάθησης Ενηλίκων: σελ 34	
Κεφάλαιο 2: Στοιχεία Επικοινωνίας: σελ.49	
Κεφάλαιο 3: Η πρώτη επαφή διδάσκοντος –διδασκομένων: σελ.20	
Κεφάλαιο 4: Η προετοιμασία των ομαδικών συμβουλευτικών συναντήσεων: σελ.28	
Κεφάλαιο 5: Η έναρξη της 1ης Ομαδικής Συμβουλευτικής Συνάντησης: σελ.29	
Κεφάλαιο 6: Τεχνικές εκπαίδευσης στις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις: σελ.52	
Κεφάλαιο 7: Η συνεχής επικοινωνία και αξιολόγηση του φοιτητή: σελ.20	

3ος Τόμος: Το εκπαιδευτικό υλικό και οι νέες τεχνολογίες	
Κεφάλαιο 1: Το έντυπο υλικό στην εκπαίδευση από απόσταση: σελ.28	
Κεφάλαιο 2: «Σκοπός» και «Προσδοκώμενα Αποτελέσματα»: σελ. 17	
Κεφάλαιο 3: Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης: σελ.32	
Κεφάλαιο 4: Εργασίες αξιολόγησης : σελ. 44	

4ος Τόμος: Παιδαγωγικές και τεχνολογικές εφαρμογές	
Κεφάλαιο 1: Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασίες μάθησης	

(ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 98)

A/A	Υποχρεωτική μελέτη Άρθρων	Αρ. Σελίδων	Γνωστικό πεδίο
14	Μαυροειδής, Η., Μανούσου, Ευ. & Χαρτοφύλακα, Α., (2021). Το Μοντέλο της Κοινότητας Διερεύνησης. Στο Χρ. Παναγιωτακόπουλος, Ευ. Μανούσου, Σ. Αρμακόλας & Α. Χαρτοφύλακα, Θεματική Ενότητα ΕΤΑ60: Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση: onlinelearning και e-learning (σσ. 118-124). Πάτρα: ΕΑΠ.	6	Ρόλος των Καθηγητών-Συμβούλων-
15	Γκιόσος, Ι., Παναγιωτακόπουλος, Χ. (2020). Προσαρμογή κειμένου του Α. Bates «Understandingtechnology in education» για εξ αποστάσεως εκπαίδευση στη Θ.Ε. ΕΤΑ51: Κατανοώντας το ρόλο των τεχνολογιών στην εκπαίδευση (σελ. 109-147). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Κείμενο από την ΕΤΑ51 5 ^η ΕΜ)	38	Ανάπτυξη διδακτικού υλικού, συμβατού με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία.
16	Γκιόσος, Ι., Παναγιωτακόπουλος, Χ. (2020). Προσαρμογή κειμένου του Α. Bates «Understandingtechnology in education» για εξ αποστάσεως εκπαίδευση στη Θ.Ε. ΕΤΑ51: Κατανοώντας το ρόλο των τεχνολογιών στην εκπαίδευση (σελ. 148-188). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο ((Κείμενο από την ΕΤΑ51 6 ^η ΕΜ)	42	Ανάπτυξη διδακτικού υλικού, συμβατού με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία.
17	Γκιόσος, Ι., Παναγιωτακόπουλος, Χ. (2020). Προσαρμογή κειμένου του Α. Bates «Understandingtechnology in education» για εξ αποστάσεως εκπαίδευση στη Θ.Ε. ΕΤΑ51: Κατανοώντας το ρόλο των τεχνολογιών στην εκπαίδευση (σελ. 190-220 (Κείμενο από την ΕΤΑ51 7 ^η ΕΜ)	30	Ανάπτυξη διδακτικού υλικού, συμβατού με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία.

(ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 101)

Μετάπειτα, ο φοιτητής αντικρίζει έναν κατάλογο με όλα εκείνα τα άρθρα που ανήκουν στον Οδηγό Περαιτέρω Μελέτης και δεν είναι υποχρεωτικά να μελετήσει, ενώ, τέλος, παρουσιάζονται ξανά με τη μορφή καταλόγου τα βίντεο, τα οποία αποτελούν μέρος του εκπαιδευτικού υλικού και καλείται να παρακολουθήσει. Δίπλα από κάθε βίντεο καταγράφεται και η διάρκειά του και το θεματικό πεδίο στο οποίο ανήκει.

A/A	Άρθρο	Αρ. Σελίδων	Θεματικό πεδίο
7	Mavroidis, I., Karatrantou, A., Koutsouba, M., Giossos, Y. (2013). Technology acceptance and social presence in distance education – a case study on the use of teleconference at a postgraduate course of the Hellenic Open University, European Journal of Open, Distance & E-learning-EURODL, vol. 16(2), p. 76-96. Διαθέσιμο στο: https://eurodl.org/?p=archives&year=2013&halfyear=2&article=590 To enable screen reader support, press Ctrl+Alt+Z To learn about keyboard shortcuts, press Ctrl+slash	20	Ανάπτυξη διδακτικού υλικού, συμβατού με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία.
8	Mystakidis, S. (2020). Distance Education Gamification in Social Virtual Reality: A Case Study on Student Engagement, 11th International Conference on Information, Intelligence, Systems and Applications (IISA), pp. 365-370, doi: 10.1109/IISA50023.2020.9284417. https://ieeexplore.ieee.org/document/9284417	6	
9	EKOME (2021). Εκπαιδευτικός Οδηγός για τον Διεθνή Μαθητικό Διαγωνισμό Δημιουργίας Επιτραπέζιου και Αφηγηματικού Ψηφιακού Παιχνιδιού Το μάθημα ... παιχνίδι! Επιμέλεια: Σ. Κυμιωνής – Δ.Λαμπαδά (Κεφ. 1, 2, 3, 4) https://www.ekome.media/wp-content/uploads/EKOME_GAMESCOMP_GUIDE_19_04_2021.pdf?fbclid=IwAR30EOkx3WuF4e7EL1m-6DH481C9dp4i35bcFKwIYnyS3NmUIHkqORKD1iRY	42	Ανάπτυξη διδακτικού υλικού, συμβατού με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία.
10	Τίγκας, Ι. (2016). Τα Μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως εργαλεία επικοινωνίας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Η οπτική των φοιτητών του ΕΑΠ. Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία, 12(1), 106-119. doi:10.12681/jode.10243	14	Ανάπτυξη διδακτικού υλικού, συμβατού με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία.

(ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 106)

VIDEO			
1	Bates, T. (2020). Skills needed in the digital age. https://www.youtube.com/watch?v=6zvxpQXOkoc&list=PLXN-JCVb8z8DT7yF4Xz03P5F3qXqHq8Mz&index=2	Διάρκεια 9.57'	Δεξιότητες
2	Bates, T. (2020). Assessment Strategies https://www.youtube.com/watch?v=uf6fZVt6kwe&list=PLXN-JCVb8z8DT7yF4Xz03P5F3qXqHq8Mz&index=8	Διάρκεια 20.28'	Αξιολόγηση θεσμών και διαδικασιών ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης
3	Digital Storytelling in the Classroom (Coursera Video; 3 mins) https://www.coursera.org/lecture/digital-storytelling/digital-storytelling-in-the-classroom-6XWUUh	Video 3'	Ανάπτυξη διδακτικού υλικού, συμβατού με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία.
4	Introduction to Digital Storytelling (Coursera Video, 2 mins) https://www.coursera.org/lecture/digital-storytelling/introduction-to-digital-storytelling-GGORW	Video 2 min	Ανάπτυξη διδακτικού υλικού, συμβατού με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία.
5	Bates, T. (2020). Emerging Technologies https://www.youtube.com/watch?v=jnvSBZspzg&list=PLXN-JCVb8z8DT7yF4Xz03P5F3qXqHq8Mz&index=12	Video 12'	Ανάπτυξη διδακτικού υλικού, συμβατού με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία.

(ΘΕ ΕΚΠ65, 2024, σελ. 104)

Συνοψίζοντας, εύκολα διαπιστώνεται ότι ο Οδηγός Μελέτης της ΘΕ ΕΚΠ65 είναι ένας σύγχρονος οδηγός και με βάση τη βιβλιογραφία είναι σχεδιασμένος και δομημένος με τέτοιο τρόπο, ώστε να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στον απαιτητικό του ρόλο. Καλωσορίζει κι αυτός τους φοιτητές, οργανώνει το σύνολο του εκπαιδευτικού υλικού σε εβδομάδες μελέτης, κατευθύνει τους φοιτητές για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να το μελετήσουν, περιγράφει εν συντομία το περιεχόμενο των κειμένων που είναι υποχρεωτικής ή προαιρετικής μελέτης, τα συνδέει νοηματικά μεταξύ τους και τονίζει τα σημεία εκείνα στα οποία είναι σημαντικό οι φοιτητές να δώσουν προσοχή. Επίσης, περιέχει σχόλια που στόχο έχουν να βοηθήσουν τον εκπαιδευόμενο, να τον ενθαρρύνουν και να του δώσουν κίνητρο να συνεχίσει τη μελέτη του με τρόπο εποικοδομητικό και ουσιαστικό. Περιλαμβάνει αποσαφηνίσεις εννοιών, δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης και τις ανατροφοδοτήσεις αυτών, ενώ δεσπόζουσα κι εδώ είναι η χρήση του β' πληθυντικού προσώπου. Όσον αφορά τον τρόπο σχεδιάσής του κυριαρχούν τα έντονα χρώματα, οι εικόνες που αποτελούν κι αυτές μέρος του εκπαιδευτικού υλικού, οι πίνακες και τα σχεδιαγράμματα που στόχο έχουν να βοηθήσουν τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν πιο εύκολα το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού.

Σε σχέση με τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΘΕ ΕΚΕ54, ο παρών Οδηγός διαθέτει κάποια επιπλέον στοιχεία όπως είναι η ενημέρωση των φοιτητών για τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της ΘΕ και για τα θεματικά πεδία στα οποία αυτή εστιάζει. Ακόμα, η ύλη ολόκληρης της ΘΕ είναι συγκεντρωμένη στο τέλος του Οδηγού με τη μορφή καταλόγου-λίστας και το εκπαιδευτικό υλικό είναι χωρισμένο σε αυτό που είναι υποχρεωτικό για μελέτη και σε αυτό που η μελέτη του εναποθέτεται στην διάθεση και στην κρίση του εκάστοτε εκπαιδευόμενου. Αυτό που παρατηρείται ότι δεν περιέχεται σε αυτόν τον Οδηγό είναι οι χρονικές υπενθυμίσεις σχετικά με την ημερομηνία παράδοσης των γραπτών εργασιών, όπως συμβαίνει στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΕΚΕ54.

5. Συμπεράσματα-Συζήτηση

5.1 Συμπεράσματα

Η ύπαρξη Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) σε προγράμματα που πραγματοποιούνται με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι καθοριστικής σημασίας. Ο κύριος ρόλος του είναι να καθοδηγεί και να υποστηρίζει τον εκπαιδευόμενο καθόλη τη διάρκεια των σπουδών του, ώστε οι ίδιοι να καταφέρει να κατακτήσει τους στόχους του και να ολοκληρώσει με επιτυχία τις σπουδές τους. Ειδικότερα, ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) βοηθάει τον εκπαιδευόμενο να ενταχθεί ομαλά στο ακαδημαϊκό περιβάλλον, τον ενθαρρύνει, του παρέχει κατευθυντήριες οδηγίες για το πώς να προσπελάσει το σύνολο του εκπαιδευτικού υλικού και συμβάλλει καθοριστικά στην απόκτηση δεξιοτήτων αυτονομίας, αυτορρύθμισης και αυτομάθησης.

Ένας Οδηγός Μελέτης (ΟΜ), για να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στον απαιτητικό του ρόλο, πρέπει να είναι ποιοτικός και να έχει σχεδιαστεί βάσει συγκεκριμένων αρχών και κριτηρίων. Αρχικά, όπως προκύπτει από τη συγκεκριμένη μελέτη, μια από τις βασικότερες αρχές δημιουργίας ενός ποιοτικού Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) στην ΑεξΑΕ, είναι να καλωσορίζει τους εκπαιδευόμενους με εγκάρδιότητα δημιουργώντας φιλικό κλίμα. Επιστολές καλωσορίσματος εντοπίστηκαν και στους δύο Οδηγούς Μελέτης (ΟΜ) που εξετάστηκαν ενδελεχώς. Σε αυτές κυρίαρχη ήταν η χρήση του α' και β' πληθυντικού προσώπου, καθώς στόχος των συγγραφέων τους ήταν να προσεγγίσουν τους εκπαιδευόμενους με φιλική διάθεση και να τους κάνουν να νιώσουν οικεία. Αυτή η αίσθηση του φιλικού και υποστηρικτικού προς τους εκπαιδευόμενους κλίματος καλό είναι να συντρέχει ολόκληρο τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ), ώστε οι εκπαιδευόμενοι να μην αισθάνονται μοναξιά κατά τη διάρκεια της μελέτης τους.

Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι οφείλουν να γνωρίζουν το γνωστικό αντικείμενο της ενότητας που παρακολουθούν, καθώς επίσης και τα θεματικά πεδία στα οποία αυτή εστιάζει. Αυτά τα στοιχεία εντοπίστηκαν σε έναν από τους δύο Οδηγούς Μελέτης (ΟΜ) που αξιοποιήθηκαν για τη συγκεκριμένη μελέτη, σε αυτόν της ΘΕ ΕΚΠ65. Αυτό που εκλείπει, επιπλέον, από τον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) της ΘΕ ΕΚΕ54 είναι η διατύπωση του τι προσδοκάται ότι θα αποκομίσουν οι εκπαιδευόμενοι από την

παρακολούθηση της συγκεκριμένης ενότητας, η διατύπωση δηλαδή των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Λαμβάνοντας υπόψη τη συνέντευξη της δημιουργού τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα είναι σημαντικό να αναφέρονται στον Οδηγό Μελέτης (ΟΜ), ώστε οι εκπαιδευόμενοι να είναι ενήμεροι για τις γνώσεις και τις δεξιότητες που θα αποκτήσουν. Συνεπώς, τα θεματικά πεδία στα οποία επικεντρώνεται η μελέτη του εκάστοτε εκπαιδευτικού υλικού και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα είναι απαραίτητα συστατικά ενός καλού Οδηγού Μελέτης (ΟΜ).

Επιπρόσθετα, ανάμεσα στα βασικότερα κριτήρια δημιουργίας ενός ποιοτικού Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) συγκαταλέγεται και η σαφήνεια με την οποία πρέπει να είναι διατυπωμένες οι οδηγίες και οι συμβουλές μελέτης που δίνονται στους εκπαιδευόμενους, ώστε να γίνονται πλήρως κατανοητές και να μην υπάρχουν παρανοήσεις. Με σαφή τρόπο, επίσης, είναι απαραίτητο να είναι διατυπωμένες και οι επεξηγήσεις και οι αποσαφηνίσεις δύσκολων όρων και εννοιών που πρέπει οπωσδήποτε να εμπεριέχονται σε έναν Οδηγό Μελέτης (ΟΜ), προκειμένου να επιλύεται οποιαδήποτε απορία και κατά συνέπεια το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού να γίνεται πλήρως κατανοητό.

Ακόμα, ένα από τα στοιχεία-κλειδιά ενός Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) στην ΑεξΑΕ βάσει των ευρημάτων είναι η καλή οργάνωση του εκπαιδευτικού υλικού. Το εκπαιδευτικό υλικό, δηλαδή, πρέπει συστηματικά να οργανώνεται και να παρουσιάζεται στους εκπαιδευόμενους με συγκεκριμένο τρόπο καθόλη την έκταση του Οδηγού με σκοπό να διευκολύνονται οι εκπαιδευόμενοι τόσο ως προς την εύρεσή του όσο και ως προς τη μελέτη του. Για παράδειγμα, οι δύο Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) που αξιοποιήθηκαν στη συγκεκριμένη μελέτη οργανώνουν το εκπαιδευτικό υλικό τους ανά εβδομάδα. Όσον αφορά τα διάφορα κείμενα ή άρθρα που αποτελούν το εκπαιδευτικό υλικό καλό είναι να συνδέονται νοηματικά μεταξύ τους και πριν από αυτά να δίνονται στους εκπαιδευόμενους κάποιες βασικές πληροφορίες για το τι είδους κείμενο ή άρθρο είναι αυτό που πρόκειται να μελετήσουν και ποιο είναι εν συντομία το περιεχόμενό του, ώστε οι ίδιοι να μην δυσκολεύονται κατά τη διαδικασία της ανάγνωσης και μετέπειτα της κατανόησης τους.

Κάνοντας αναφορά στον τρόπο οργάνωσης και παράθεσης του εκπαιδευτικού υλικού, κάτω από κάθε κείμενο που έχει ηλεκτρονική μορφή είναι απαραίτητο να παρατίθεται ο ηλεκτρονικός του σύνδεσμος, προκειμένου οι εκπαιδευόμενοι να συνδέονται αυτόματα σε αυτά. Το χαρακτηριστικό αυτό είναι αρκετά σημαντικό και πρέπει να εμπεριέχεται στους ψηφιακούς Οδηγούς Μελέτης (ΟΜ), διότι συμβάλλει στην εξοικονόμηση χρόνου, όπως τόνισε κι ο φοιτητής 2 στη συνέντευξή του.

Σε έναν καλό Οδηγό Μελέτης (ΟΜ), επιπλέον, πρέπει να εμπεριέχονται οι δραστηριότητες που καλούνται να εκπονήσουν οι εκπαιδευόμενοι και οι ανατροφοδοτήσεις αυτών, γιατί το να βρίσκονται όλες μαζί συγκεντρωμένες σε ένα μέρος είναι αρκετά βοηθητικό ως προς τον τρόπο που θα οργανώσουν οι εκπαιδευόμενοι τη μελέτη τους. Μάλιστα, όπως υποστηρίζει κι ο φοιτητής 2, οι ανατροφοδοτήσεις είναι σημαντικό να παρέχονται, καθώς με αυτό τον τρόπο τους δίνονται κατευθυντήριες οδηγίες για την απάντησή τους. Επιπλέον, απαραίτητο συστατικό ενός Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) είναι ο Οδηγός Περαιτέρω Μελέτης. Να προτείνονται, δηλαδή, στους φοιτητές επιπλέον κείμενα για μελέτη, ούτως ώστε, εάν οι ίδιοι επιθυμούν να εξετάσουν περαιτέρω ένα θέμα, να έχουν τη δυνατότητα να το κάνουν μέσω του ίδιου του Οδηγού.

Απαραίτητο στοιχείο ενός Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) στην ΑεξΑΕ είναι, επίσης, τα ενθαρρυντικά σχόλια. Όπως ειπώθηκε και παραπάνω, μια από τις κύριες αρμοδιότητες του ρόλου του Οδηγού είναι να ενθαρρύνει τους εκπαιδευόμενους και να τους παρέχει κίνητρα για συνεχή εξέλιξη και πρόοδο, ώστε να καταφέρουν να ολοκληρώσουν επιτυχώς τις σπουδές τους. Επομένως, η διατύπωση τέτοιου είδους σχολίων από τους συγγραφείς του Οδηγού είναι σημαντική και συμβάλλει στην ενθάρρυνση και στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των εκπαιδευόμενων. Η αναφορά του εκτιμώμενου χρόνου μελέτης ενός κειμένου ή εκπόνησης μιας δραστηριότητας, καθώς επίσης και η αναφορά σημαντικών ημερομηνιών που αφορούν, για παράδειγμα, την παράδοση γραπτών εργασιών είναι καλό να εμπεριέχονται στον Οδηγό, καθώς με αυτόν τον τρόπο οι εκπαιδευόμενοι ενημερώνονται για τον χρόνο που πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους προκειμένου να μελετήσουν ένα κείμενο ή να κάνουν μια δραστηριότητα, ενώ παράλληλα δεν

υπάρχει περίπτωση να ξεχαστούν να παραδώσουν μια εργασία, αφού ο Οδηγός θα τους υπενθυμίζει την παράδοσή τους.

Με βάση τη βιβλιογραφική επισκόπηση, τις συνεντεύξεις τόσο της δημιουργού όσο και των φοιτητών αλλά και την εξέταση των δύο Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) της ΘΕ ΕΚΕ54 και ΕΚΠ65, ο Οδηγός Μελέτης (ΟΜ) πρέπει να έχει, επιπλέον, απλή δομή, ενιαίο ύφος και να είναι γραμμένος σε απλή και κατανοητή γλώσσα, ώστε να διαβάζεται εύκολα και ευχάριστα από τους εκπαιδευόμενους. Στην ευχάριστη ανάγνωση του Οδηγού συμβάλλει, ακόμα, και η αξιοποίηση έντονων χρωμάτων και γραφιστικών, όπως για παράδειγμα σχεδιαγραμμάτων, πινάκων και εικόνων. Όλα αυτά είναι χαρακτηριστικά που κάνουν έναν Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) περισσότερο ελκυστικό για τους εκπαιδευόμενους.

Παράλληλα, όπως υποστηρίζει κι ο φοιτητής 1, οι Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) καλό είναι να διακρίνονται από ευελιξία. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να σχεδιάζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να παρέχουν στους εκπαιδευόμενους ποικιλία στρατηγικών μάθησης κι έτσι να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες και τα ιδιαίτερα στυλ μάθησης του καθενός. Επιπλέον, σημαντικό είναι να παρέχονται στους εκπαιδευόμενους και οδηγίες χρήσης του ίδιου του Οδηγού, ώστε να μπορούν με ευκολία να προσπελάσουν το σύνολό του και να αλληλεπιδράσουν μαζί του.

Τέλος, με βάση τα όσα ισχυρίστηκε κι η δημιουργός κατά τη διάρκεια της συνέντευξής της, για να διαπιστωθεί, εάν εν τέλει είναι ποιοτικός ένας Οδηγός Μελέτης (ΟΜ), μεταξύ άλλων είναι απαραίτητο να δίνεται στους δημιουργούς κι η αντίστοιχη ανατροφοδότηση. Μετά το πέρας, δηλαδή, της δημιουργίας του Οδηγού και της διανομής του, σημαντικό είναι να ζητείται από τα άτομα που αλληλεπιδράσαν μαζί του να πουν τη γνώμη τους και να παρέχουν ανατροφοδότηση στους δημιουργούς του, ώστε αυτοί με τη σειρά τους να διορθώσουν τυχόν αστοχίες και να προβούν σε εργασίες βελτίωσης του Οδηγού.

5.2 Συζήτηση

Πολλά από τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τη δημιουργία και τον σχεδιασμό ποιοτικών Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) στην ΑεξΑΕ και τα οποία εντοπίστηκαν στις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν και στους Οδηγούς Μελέτης (ΟΜ) των ΘΕ ΕΚΕ54 και ΕΚΠ65, διαπιστώνεται ότι αναφέρονται και στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης της παρούσας μελέτης. Επομένως, πολλά από τα ευρήματα που προέκυψαν από τη συγκεκριμένη μελέτη συνάδουν με τα ευρήματα κι άλλων ερευνών που αξιοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια εκπόνησής της.

Συγκεκριμένα, η περιγραφή των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, οι λεπτομερείς οδηγίες που πρέπει να δίνονται στους εκπαιδευόμενους για το πώς να μελετήσουν, η νοηματική συνοχή των κειμένων που αποτελούν το εκπαιδευτικό υλικό και προτείνονται για μελέτη, τα επεξηγηματικά σχόλια, οι δραστηριότητες αξιολόγησης και οι απαντήσεις τους είναι στοιχεία-κλειδιά ενός καλού Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) που αναφέρονται και από τον Race (1999, όπως αναφέρεται στο Χαρτοφύλακα, 2011). Επιπλέον, ο απλός τρόπος δομής των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ), το φιλικό τους ύφος και η διατύπωση των οδηγιών και των πληροφοριών προς τους εκπαιδευόμενους για το τι πρέπει να κάνουν, πώς να το κάνουν, πότε πρέπει να το κάνουν, γιατί το κάνουν κι αν το έκαναν σωστά με σαφή και ξεκάθαρο τρόπο επισημαίνεται κι από τους Vergie (2013) και Λιοναράκη (2005). Τέλος, σύμφωνα με τον McKillop (1997) η χρήση έντονων χρωμάτων και ιδιαίτερων γραφιστικών κάνει το κείμενο πιο ενδιαφέρον στα μάτια του αναγνώστη, με αποτέλεσμα ο ίδιος να το διαβάσει πιο ευχάριστα. Το χαρακτηριστικό αυτό τονίζουν και οι φοιτητές και η δημιουργός κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεών τους και μάλιστα το θεωρούν ως ένα από τα πιο σημαντικά κριτήρια σχεδιασμού ενός ποιοτικού Οδηγού.

Η διατύπωση ενθαρρυντικών κι άλλου είδους σχολίων, η καλή οργάνωση του εκπαιδευτικού υλικού, οι χρονικές υπενθυμίσεις για την παράδοση των γραπτών εργασιών, η αναφορά του εκτιμώμενου χρόνου μελέτης ή εκπόνησης μιας δραστηριότητας, η χρήση υπερσυνδέσμων για την παραπομπή σε κάποιο ηλεκτρονικό κείμενο, η αναφορά των θεματικών πεδίων στα οποία εστιάζει το εκπαιδευτικό υλικό, οι προτάσεις για περαιτέρω μελέτη, οι οδηγίες χρήσης του ίδιου του Οδηγού, όπως επίσης και τα σχόλια ανατροφοδότησης που είναι απαραίτητα για τη συνεχή βελτίωση των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ), αποτελούν βασικά κριτήρια δημιουργίας και

σχεδιασμού τους που καταγράφονται για πρώτη φορά στο κεφάλαιο των αποτελεσμάτων της συγκεκριμένης μελέτης. Το μοναδικό στοιχείο που τονίζεται από τον Race (1999, όπως αναφέρεται στο Χαρτοφύλακα, 2011) αλλά δεν προκύπτει ούτε από τις συνεντεύξεις ούτε από τον σχολιασμό των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) των ΘΕ ΕΚΕ54 και ΕΚΠ65 είναι η ύπαρξη των γραπτών εργασιών που καλούνται να εκπονήσουν οι εκπαιδευόμενοι κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, οι οποίες είναι μεγαλύτερης έκτασης από τις δραστηριότητες αξιολόγησης, μέσα στον ίδιο τον Οδηγό. Οι εκφωνήσεις αυτών των εργασιών καθώς και περαιτέρω συμβουλές και οδηγίες που δίνονται προς τους εκπαιδευόμενους για ορθότερη εκπόνησή τους διαπιστώνεται ότι δεν περιλαμβάνονται στους συγκεκριμένους Οδηγούς Μελέτης που εξετάστηκαν.

5.3 Περιορισμοί μελέτης

Κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας αναζητήθηκαν άρθρα, μελέτες και έρευνες που να αναφέρονται στις αρχές και τα κριτήρια δημιουργίας Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) στο πεδίο της ΑεξΑΕ. Τα άρθρα, οι μελέτες και οι έρευνες, ωστόσο, που βρέθηκαν ήταν περιορισμένα σε αριθμό, καθώς διαπιστώθηκε πως ελάχιστοι είναι αυτοί που έχουν ερευνήσει το συγκεκριμένο θέμα και μάλιστα όσοι το έχουν κάνει, έχουν εστιάσει κυρίως στον ρόλο τον Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) κι όχι τόσο στις αρχές και τα κριτήρια δημιουργίας τους. Συνεπώς, η σύνταξη του κεφαλαίου της βιβλιογραφικής επισκόπησης και συγκεκριμένα της ενότητας 2.9 με τίτλο «Κριτήρια δημιουργίας και σχεδιασμού Οδηγού Μελέτης στην Τριτοβάθμια εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση» στηρίχθηκε σε περιορισμένο αριθμό βιβλιογραφικών αναφορών.

5.4 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Οδηγοί Μελέτης (ΟΜ) χρησιμοποιούνται και κατά τη διάρκεια διδασκαλίας ορισμένων προγραμμάτων της συμβατικής εκπαίδευσης. Ενδιαφέρον θα είχε, λοιπόν, να διερευνηθούν οι αρχές και τα κριτήρια δημιουργίας των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ)

της συμβατικής εκπαίδευσης, ώστε μετέπειτα να συγκριθούν με τις αρχές και τα κριτήρια δημιουργίας των Οδηγών Μελέτης (ΟΜ) της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και να διαπιστωθεί εάν κι αυτοί τελικά ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στον ρόλο τους.

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αναστασιάδης, Π. (2014). Η έρευνα για την ΕξΑΕ με τη χρήση των ΤΠΕ (e-learning) στο Ελληνικό Τυπικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Ανασκόπηση και προοπτικές για την Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 10(1), 5-32. <https://doi.org/10.12681/jode.9809>
- Bates, A. W. (2005). *Technology, E-learning And Distance Education*. Routledge.
- Bates, A. W. (2019). *Teaching in a Digital Age – Second Edition*. Tony Bates Associates Ltd. <https://pressbooks.bccampus.ca/teachinginadigitalagev2/>
- Betts, K. (2009). Lost in translation: Importance of effective communication in online education. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 12(2), 1-14.
- Bird, J., & Morgan, C. (2003). Adults contemplating university study at a distance: Issues, themes and concerns. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 4(1). <https://doi.org/10.19173/irrodl.v4i1.130>
- Γιαγλή, Σ., Γιαγλής, Γ., & Κουτσούμπα, Μ. Ι. (2010). Αυτονομία στη μάθηση στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 6(1,2), 92-105. <https://doi.org/10.12681/jode.9753>
- Γκιόσος, Ι., & Κουτσούμπα, Μ. (2005). Θεωρητικές προσεγγίσεις στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού στην ΑεξΑΕ. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση: παιδαγωγικές και τεχνολογικές εφαρμογές* (σσ. 39-52). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Γκιόσος, Ι., & Κουτσούμπα, Μ. (2020). Το εκπαιδευτικό υλικό στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στο Ε. Μανούσου, Α. Χαρτοφύλακα, Ι. Γκιόσος, & Μ. Κουτσούμπα, *Θεματική Ενότητα ΕΤΑ52: Το εκπαιδευτικό υλικό και ο σχεδιασμός της διδασκαλίας και μάθησης* (σσ. 1-22). Πάτρα: ΕΑΠ.

- Γράψα, Α., & Μαυροειδής, Η. (2017). Μηχανισμοί υποστήριξης και ενσωμάτωσης των φοιτητών στην ΑεξΑΕ: Η περίπτωση του συστημικού προγράμματος Online Human Touch. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 9(1Α), 16-26. <https://doi.org/10.12681/icodl.1112>
- Donelan, H., & Kear, K. (2018). Creating and Collaborating: Students' and Tutors' Perceptions of an Online Group Project. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 19(2), 37-54. <https://doi.org/10.19173/irrod.v19i2.3124>
- Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. (2024). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ανάκτηση από <https://www.eap.gr/education/postgraduate/annual/adult-education/topics/>
- Ηλιάδου, Χ., & Αναστασιάδης, Π. (2010). Επικοινωνία Καθηγητή-Συμβούλου και φοιτητών στις Σπουδές από απόσταση: Απόψεις φοιτητών στο πλαίσιο της ΘΕ ΕΚΠ65 του ΕΑΠ. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 6(1, 2), 29-45. <https://doi.org/10.12681/jode.9751>
- Harasim, L. (2012). *Learning Theory and Online Technologies*. Routledge.
- Hliadou, C. (2011). Επικοινωνία Καθηγητή-Συμβούλου και φοιτητών στις σπουδές από απόσταση: Απόψεις ΣΕΠ της ΘΕ ΕΚΠ65 του ΕΑΠ. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 7(1), 6-20. <https://doi.org/10.12681/jode.9765>
- Holmberg, B. (2005). *The Evolution, Principles and Practices of Distance Education*. BIS-Verlag der Carl von Ossietzky Universitat.
- Καλογρίδη, Σ. Σ. (2019). Η αυτοκατευθυνόμενη μάθηση σε προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ο ρόλος του εκπαιδευτή ενηλίκων. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 10(1Α), 115-126. <https://doi.org/10.12681/icodl.2429>

Καραγιάννη, Δ., & Αναστασιάδης, Π. (2009). Συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο: Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Πιλοτικού Έντυπου Εκπαιδευτικού Υλικού με τη μέθοδο της εξάε με θέμα: Βιώσιμη Ανάπτυξη και Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας». *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 5(1Α), 97-110.
<http://dx.doi.org/10.12681/icodl.502>

Keegan, D. (2001). *Οι Βασικές αρχές της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης*. Μεταίχμιο.

Κόκκος, Α. (2001). Ο ρόλος του διδάσκοντα στην εκπαίδευση από απόσταση. Η περίπτωση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *1ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 25-27.

Lentell, H. (2004). The importance of the tutor in open and distance learning. In A. Tait & R. Mills (Eds.), *Rethinking learner support in distance education: Change and continuity in an international context* (pp. 64-76). Routledge.

Λιοναράκης, Α., & Λυκουργιώτης, Α. (1998). Ανοικτή και Παραδοσιακή Εκπαίδευση. Στο Α. Λιοναράκης, Α. Λυκουργιώτης, & Χ. Ματραλής (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση - Θεσμοί και Λειτουργίες*, Τόμος Α, σσ. 19-35. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Λιοναράκης, Α. (2001α). Για ποια εξ αποστάσεως εκπαίδευση μιλάμε; Κεντρική εισήγηση. Στο: Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Πρακτικά 1^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης* (σελ. 185-195). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ).

Λιοναράκης, Α. (2001β). Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Πολυμορφική Εκπαίδευση: Προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.). *Απόψεις και προβληματισμοί για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Αθήνα: Προπομπός.

Λιοναράκης, Α. (2005). Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασίες μάθησης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως*

Εκπαίδευση: Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές (σσ. 13-38). Πάτρα:
ΕΑΠ.

Λιοναράκης, Α. (2015, 24 Δεκεμβρίου). *Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο είναι το
Πανεπιστήμιο του 21ου αιώνα*. Ανακτήθηκε στις 16 Νοεμβρίου, 2023 από
[https://www.esos.gr/arhra/41603/elliniko-anoikto-panepistimio-einai-
panepistimio-toy-21oy-aiona](https://www.esos.gr/arhra/41603/elliniko-anoikto-panepistimio-einai-panepistimio-toy-21oy-aiona)

Μανούσου, Ε., & Χαρτοφύλακα, Α. (2020). Μορφές εκπαιδευτικού υλικού στην εξ
αποστάσεως εκπαίδευση Μέρος Β': συγγραφή και δόμηση της πληροφορίας.
Στο Ε. Μανούσου, Α. Χαρτοφύλακα, Ι. Γκίοςος, & Μ. Κουτσούμπα,
*Θεματική Ενότητα ΕΤΑ52: Το εκπαιδευτικό υλικό και ο σχεδιασμός της
διδασκαλίας και μάθησης* (σσ. 1-25). Πάτρα: ΕΑΠ.

Μανούσου, Ε., Κοντογεωργάκου, Β., Γεωργιάδη, Ε., & Κόκκαλη, Α. (2017).
Παιδαγωγικό υλικό στην σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Μελέτη
Περίπτωσης: το εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό Κέντρο της Βικτώρια στην
Αυστραλία. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ
Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 13(1), 5-25.
<https://doi.org/10.12681/jode.13912>

Μανούσου, Ε., Σούφλας, Γ., & Χαρτοφύλακα, Τ. (2020). Ο/η εκπαιδευτικός ως
δημιουργός ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού για εξ αποστάσεως εκπαίδευση.
1^ο Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο: Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε
15 ημέρες: Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε
ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις-Αντιλήψεις-Σενάρια-Προοπτικές-Προτάσεις.
Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Διαθέσιμο στο:
<https://www.youtube.com/@mediapedagogyuniversityof8326>

McKillop, C. (1997). *On-line study guides for distance education students: can
'advisor' agents help?*. Chris McKillop, Kmi-Tr-55.

Mena, M. (1992). New pedagogical approaches to improve production of materials in
distance education. *Journal of Distance Education/ Revue de l' éducation à
distance*, 7(3), 131-140.

- Messing, J. (1998). Are We Really Doing Students a Favour? A Study of the Use of an Electronic Study Guide in Distance Education. *10th World Conference on Educational Multimedia and Hypermedia & World Conference on Educational Telecommunications: June 20-25, 1998, Freiburg, Germany*.
<https://eric.ed.gov/?id=ED428699>
- Mills, G. F., Gay, L. R., & Airasen, P. (2017). *Εκπαιδευτική Έρευνα, Ποσοτικές και Ποιοτικές Μέθοδοι – Εφαρμογές*. Προπομπός.
- Moore, G. M. (1989). Three types of interaction. *The American Journal of Distance education*, 3(2), 1-7.
- Moore, M., & Kearsley, G. (1996). *Distance education: A systems view*. CA: Wardsworth.
- Μουζάκης, Χ. (2006). *Εκπαίδευση Ενηλίκων. 8. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην εκπαίδευση ενηλίκων – Παραδείγματα και περιπτώσεις εφαρμογής*.
<http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/790>
- Νικολάκη, Ε., & Κουτσούμπα, Μ. (2013). Η αυτο-ρυθμιζόμενη μάθηση στην εξΑΕ. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 9(1), 19-31.
<https://doi.org/10.12681/jode.9807>
- Panagiotakopoulos, C., Lionarakis, A., & Xenos, M. (2003). Open and Distance Learning: Tools of information and communication technologies for effective learning. *In Proceedings of the Sixth Hellenic-European Conference on Computer Mathematics and its Applications, HERCMA 2003* (Vol. 1, pp. 361-367).
- Παπαδάκη – Κλαυδιανού, Α. (2014). «Γεωργική Εκπαίδευση. Η Μάθηση στην Εκπαιδευτική Διαδικασία». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Διαθέσιμο στο:
<https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/OCRS216/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%>

[83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%95%CE%9D%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%91_06.pdf](#)

Παπαδημητρίου, Σ., Ιωακειμίδου, Β. Σ., & Σπανακά, Α. Μ. (2014). Συνέντευξη με τον Alan Tait. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 10(1), 107-113. <https://doi.org/10.12681/jode.9840>

Παπαδημητρίου, Σ. Θ., & Λιοναράκης, Α. (2010). Ο Ρόλος του Καθηγητή-Συμβούλου και η ανάπτυξη μηχανισμού υποστήριξης του στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 6(1, 2), 106-122. <https://doi.org/10.12681/jode.9754>

Pregowska, A., Masztalerz, K., Garlińska, M., & Osial, M. (2021). A worldwide journey through distance education - from the post office to virtual, augmented and mixed realities, and education during the COVID-19 pandemic. *Education Sciences*, 11(3), 118. <https://doi.org/10.3390/educsci11030118>

Raja, R., & Nagasubramani, P. C. (2018). Impact of modern technology in education. *Journal of Applied and Advanced Research*, 3(1), 33-35.

Race, P. (1998). *Το εγχειρίδιο της Ανοικτής Εκπαίδευσης*, Μεταίχμιο.

Rowntree, D. (1994). *Preparing Materials for Open, Distance and Flexible Learning*. Kogan Page.

Σφακιωτάκη, Κ. (2017). Ο ρόλος της οργάνωσης μελέτης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 9(2Α), 14-25. <https://doi.org/10.12681/icodl.1365>

Tait, A. (2003). Guest editorial-Reflections on Student Support in Open and Distance Learning. *The International Review of Research In Open and Distributed Learning*, 4(1). <https://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/download/134/214>

- Τάσση, Ο. (2014). Οι σχέσεις των εκπαιδευτικών με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνιών στο σχολείο. *Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών-Επιστημονικών Θεμάτων*, 1, 200-215.
- Τζέμου, Χ., & Σοφός, Λ. (2013). Η Ανοικτή και Εξ αποστάσεως Εκπαίδευση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση σε διεθνές επίπεδο. Παράγοντες που επηρεάζουν την εκπλήρωση του ιδεώδους της Ανοικτής εκπαίδευσης. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 7(3Α). <https://doi.org/10.12681/icodl.614>
- Τζωτζου, Μ. Δ. (2014). Χαρακτηριστικά των Ενηλίκων Εκπαιδευομένων και Εμπόδια Μάθησης στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. *Ανακοίνωση στο 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα»*.
- Vergie, M. (2013). The study guide: bridging the gap between the academic and non-academic culture. *South African Journal of Higher Education*, 27(6), 1551-1563. <https://hdl.handle.net/10520/EJC153336>
- Χαρτοφύλακα, Α. Μ. (2010). Προς ένα δυναμικό διδακτικό υλικό εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 3(2).
- Χαρτοφύλακα, Τ. (2011). *Η διασφάλιση ποιότητας στην παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού Ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: διαμόρφωση κριτηρίων ποιότητας περιεχομένου* [Διδακτορική Διατριβή, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο]. <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/28372#page/84/mode/2up>
- Ψηφίδου, Ρ., Κυριακοπούλου, Α., & Κατσίκης, Ι. (2021). Εξ αποστάσεως επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση κατά την πανδημία: προσαρμογές και προκλήσεις για εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτές στην Ευρώπη. *1ο Διεθνές Διαδικτυακό Συνέδριο Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες*, 85-93. <https://doi.org/10.12681/online-edu.3215>

Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο προς την δημιουργό Οδηγών Μελέτης

- 1) Έχετε εμπειρία στη δημιουργία-συγγραφή Οδηγού Μελέτης (ΟΜ) στο εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό; Μπορείτε να την περιγράψετε;
- 2) Ποιος είναι κατά τη γνώμη σας ο ρόλος του ΟΜ;
- 3) Υπάρχουν συγκεκριμένα στάδια ή διαδικασίες για τη δημιουργία ενός ΟΜ;
- 4) Ποια είναι τα στάδια δημιουργίας του ΟΜ;
- 5) Με βάση ποια κριτήρια και αρχές δημιουργείται, ώστε να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στον ρόλο του;
- 6) Όσον αφορά την ομάδα δημιουργίας του, οι άνθρωποι που την αποτελούν είναι απαραίτητο να έχουν εξειδικευμένες γνώσεις ως προς τον σχεδιασμό τέτοιου είδους Οδηγών ή ο οποιοσδήποτε μπορεί να ασχοληθεί με τη συγγραφή του;
- 7) Ποιο/α στοιχείο/α, πιστεύετε, είναι αυτό που κάνει/κάνουν έναν ΟΜ περισσότερο ελκυστικό για τον εκπαιδευόμενο;
- 8) Πόσο σημαντική θεωρείτε ότι είναι η αξιοποίηση γραφιστικών κατά τον σχεδιασμό ενός ΟΜ;
- 9) Υπάρχει κάποιο στοιχείο-χαρακτηριστικό στο οποίο θα δίνετε περισσότερη έμφαση την επόμενη φορά που θα συμμετείχατε στη διαδικασία δημιουργίας ενός ΟΜ; Θα προσθέτατε κάποιο νέο χαρακτηριστικό ή θα παραλλάσσατε ένα ήδη υπάρχον;
- 10) Με βάση την εμπειρία σας, κάθε πότε πρέπει να ανανεώνεται ένας ΟΜ;

Παράτημα Β: Ερωτηματολόγιο προς τους φοιτητές

- 1) Έχετε χρησιμοποιήσει Οδηγό Μελέτης (ΟΜ) στις εξ αποστάσεως σπουδές σας; Αν ναι, πότε και πώς;
- 2) Πόσο σημαντική θεωρείτε ότι είναι η ύπαρξη ενός ΟΜ σε ένα πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;
- 3) Σας βοήθησε πραγματικά κατά τη διάρκεια της μελέτης του εκπαιδευτικού υλικού; Με ποιον/ους τρόπο/ους;
- 4) Μερικές από τις αρμοδιότητες ενός ΟΜ σε ένα πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι να οργανώνει το εκπαιδευτικό υλικό, να επεξηγεί δύσκολες έννοιες και να ενθαρρύνει συνεχώς τον εκπαιδευόμενο, ώστε να ανταπεξέρχεται αποτελεσματικά στις απαιτήσεις των σπουδών του. Εσείς σε ποιον τομέα πιστεύετε ότι σας βοήθησε περισσότερο;
- 5) Είστε γενικά ευχαριστημένος από τη χρήση του;
- 6) Κατά τη γνώμη σας, ποια είναι εκείνα τα στοιχεία που συμβάλλουν στη δημιουργία ενός ποιοτικού ΟΜ;
- 7) Λαμβάνοντας υπόψη τους ΟΜ με τους οποίους έτυχε να αλληλεπιδράσετε κατά τη διάρκεια των σπουδών σας, ποιο χαρακτηριστικό τους ήταν αυτό που σας άρεσε περισσότερο και για ποιον λόγο;
- 8) Ποιο χαρακτηριστικό τους ήταν αυτό που νομίζετε ότι χρήζει βελτίωσης;
- 9) Αν είχατε τη δυνατότητα να είστε ο επικεφαλής της ομάδας δημιουργίας ενός ΟΜ, ποιες συμβουλές θα δίνετε στους συναδέλφους σας όσον αφορά τον σχεδιασμό του, ώστε ο Οδηγός να είναι ποιοτικός, αποτελεσματικός και συνάμα ελκυστικός για τους εκπαιδευόμενους;

Παράρτημα Γ: Απομαγνητοφωνημένη συνέντευξη δημιουργού Οδηγών Μελέτης

-Ερευνήτρια: Έχετε εμπειρία στη δημιουργία-συγγραφή ΟΜ στο εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό; Μπορείτε να την περιγράψετε;

-Δημιουργός: *Ναι, έχω δημιουργήσει δύο ΟΜ για ΘΕ του ΕΑΠ, έχω γράψει εκπαιδευτικό υλικό για τον ΟΜ στο πλαίσιο μιας ΘΕ του Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΕΤΑ και επίσης, έχει χρειαστεί να κάνω σε πιο μικρή κλίμακα μικρούς ψηφιακούς ΟΜ στο πλαίσιο της εργασίας μου, που δεν είναι τριτοβάθμια εκπαίδευση... Είναι Δια Βίου Εκπαίδευση Ενηλίκων. Οπότε έχω μια καλή εικόνα.*

-Ερευνήτρια: Ποιος είναι κατά τη γνώμη σας ο ρόλος του ΟΜ;

-Δημιουργός: *Κοιτάζτε, ο κύριος ρόλος του ΟΜ είναι να καθοδηγήσει και να υποστηρίξει τον φοιτητή στην εκπαιδευτική διαδικασία. Όπως έχετε βιώσει κι εσείς, στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν υπάρχει κάποιος δίπλα στον φοιτητή καθόλη τη διάρκεια των σπουδών του, ώστε να τον συμβουλεύει ή να του υπενθυμίζει, για παράδειγμα, ότι έπρεπε να κάνει κάποια άσκηση. Δηλαδή, ο ρόλος του καθηγητή, όπως τον ξέρουμε, δεν υπάρχει. Οπότε, αυτός ο ρόλος με κάποιον τρόπο πρέπει να αποκατασταθεί...*

Τώρα, ακριβώς επειδή το εκπαιδευτικό υλικό και στα προπτυχιακά και στα μεταπτυχιακά μαθήματα συνήθως δεν είναι σειριακό... είναι δηλαδή μια σειρά από άρθρα, βίντεο, βιβλία... από τα βιβλία, όμως, είναι επιλεγμένα κεφάλαια κτλ.... χρειάζεται οπωσδήποτε κάτι που πρέπει να τα συνδέσει όλα αυτά. Γιατί, για τον φοιτητή είναι δύσκολο το να πρέπει να διαχειριστεί έναν τόσο μεγάλο όγκο υλικού και σε κάθε εβδομάδα μελέτης να πρέπει να ψάχνει και να προσπαθεί να βγάλει άκρη για το τι γίνεται. Οπότε, ο ΟΜ είναι ένας καλός πλοηγός. Ο κύριος ρόλος του είναι αυτός.

Επίσης, έχει κι έναν δευτερεύοντα ρόλο που είναι αυτός της ενθάρρυνσης. Πρέπει να εξηγήσει, δηλαδή, στον φοιτητή ότι κάποια πράγματα μπορεί να είναι δύσκολα, να του επισημάνει ότι «δεν πειράζει εάν δεν κατάλαβες κάτι, μπορείς να το ξαναδιαβάσεις» ... Ουσιαστικά, είναι σαν κάποιος να τον παρακολουθεί, να τον υποστηρίζει και να τον

καθοδηγεί. Αυτό πρέπει να κάνει ο ΟΜ. Προφανώς δεν είναι πάντα επιτυχημένοι όλοι οι ΟΜ και δεν τα επιτυγχάνουν όλα, αλλά ό στόχος πρέπει να είναι αυτός.

-Ερευνήτρια: Υπάρχουν συγκεκριμένα στάδια ή διαδικασίες για τη δημιουργία ενός ΟΜ;

-Δημιουργός: Κοιτάζτε... έχει να κάνει με το τι εκπαιδευτικό υλικό έχει στα χέρια του ο δημιουργός και πώς θα το συνδέσει...

-Ερευνήτρια: Ποια είναι, δηλαδή, τα στάδια δημιουργίας του ΟΜ;

-Δημιουργός: Για αρχή, ο δημιουργός θα πρέπει να γνωρίζει το εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο καλείται να οργανώσει, γιατί εκ των πραγμάτων δε μπορείς να καθοδηγήσεις κάποιον, εάν εσύ ο ίδιος δεν ξέρεις από τι συνίσταται αυτό το υλικό. Οπότε ένα πρώτο βήμα είναι να εξοικειωθείς με αυτό το υλικό, γιατί μπορεί αυτός που έχει γράψει τον ΟΜ να μην είναι ο ίδιος που έχει γράψει και το εκπαιδευτικό υλικό. Για παράδειγμα, στην ΕΤΑ το υλικό προέρχεται από πάρα πολλούς συγγραφείς... Δεν είναι όπως τα παραδοσιακά πανεπιστήμια, όπου προτείνεται στους φοιτητές το σύγγραμμα του καθηγητή τάδε...

Επίσης, το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να περιλαμβάνει στοιχεία και κείμενα, τα οποία δεν έχουν γραφτεί για αυτόν τον σκοπό... Μπορεί, δηλαδή, να είναι ένα κείμενο σε ένα επιστημονικό περιοδικό που δεν γράφτηκε με σκοπό να γίνει εκπαιδευτικό υλικό... Οπότε για όλα αυτά ο δημιουργός πρέπει να έχει μια καλή εικόνα και εποπτεία του εκπαιδευτικού υλικού και να το κατανοεί σε βάθος, για να μπορεί να κάνει μια σωστή οργάνωση.

Αφού γίνει αυτό, δηλαδή αφού ο δημιουργός κατακτήσει –ας πούμε- το εκπαιδευτικό υλικό, ακολουθεί το κομμάτι της συγγραφής... Για παράδειγμα, εμείς ως συγγραφείς θέλουμε να σας εισάγουμε σε ένα δύσκολο επιστημονικό κείμενο. Τα στοιχεία τα εκπαιδευτικά που λείπουν από το επιστημονικό κείμενο κανονικά πρέπει να τα γράψουν οι συγγραφείς του ΟΜ, για να το κάνουν πιο προσιτό, πιο κατανοητό, να θέσουν τους στόχους... γιατί μπορεί να είναι άλλοι οι στόχοι του συγγραφέα του άρθρου στο επιστημονικό περιοδικό κι άλλοι οι στόχοι οι δικοί μας. Όλα αυτά πρέπει να γίνουν γνωστά στον φοιτητή, για να ξέρει γιατί το διαβάξει και πώς συνδέεται με τα

προηγούμενα και τα επόμενα και με το σύνολο του υλικού. Βέβαια, όλοι αυτοί οι στόχοι δεν τίθενται από τους συγγραφείς. Έχουν τεθεί ήδη από τη ΘΕ. Δηλαδή, οι στόχοι προϋπάρχουν. Δεν τους γράφουν οι συγγραφείς του ΟΜ.

Ένα πολύ κρίσιμο κομμάτι κατά τη διάρκεια της συγγραφής, επειδή πολλές φορές οι ΟΜ δεν γράφονται από έναν άνθρωπο αλλά από περισσότερους, είναι το πώς αυτοί οι άνθρωποι θα «δέσουν» αυτά τα κείμενα μεταξύ τους. Γιατί, όπως καταλαβαίνετε, ο κάθε συγγραφέας έχει το δικό του στυλ, έχει διαφορετικό τρόπο σκέψης... οπότε είναι πολύ σημαντικό, αν η δουλειά είναι ομαδική, να προϋπάρξουν αρκετές συναντήσεις, ώστε να αρχίσουν αυτοί οι συγγραφείς να «μιλάνε την ίδια γλώσσα»... Γιατί «μιλώντας διαφορετική γλώσσα», εννοούμε ο καθένας διαφορετικά πράγματα, όταν γράφουμε. Οπότε, χρειάζεται επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ της ομάδας αυτής. Και φυσικά μετά χρειάζεται κι ένας καλός έλεγχος, ώστε να ομογενοποιηθεί το κείμενο του Οδηγού. Ναι μεν, ο κάθε συγγραφέας να διατηρήσει τα χαρακτηριστικά του, αλλά να είναι σαν ένα ενιαίο κείμενο... Πρέπει να είναι ενιαίο το κείμενο κι ενιαίο το ύφος.

Τέλος, ένα από τα τελικά στάδια της δημιουργίας, το οποίο όμως δεν γίνεται συχνά λόγω γραφειοκρατίας και έλλειψης χρόνου, είναι η ανατροφοδότηση που πρέπει να πάρουμε, όταν τον ολοκληρώσουμε. Δηλαδή, για αυτόν τον καινούριο οδηγό της ΕΚΠ65 κανονικά θα πρέπει έστω μια ομάδα πιλοτικά ή μια ομάδα επιλεγμένων φοιτητών ή και όλοι οι φοιτητές να δώσουν μια ανατροφοδότηση, ώστε να γίνεται *update* και κάθε χρόνο να γίνεται όλο ένα και καλύτερος.

-Ερευνήτρια: Με βάση ποια κριτήρια και αρχές δημιουργείται, ώστε να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στον ρόλο του;

-Δημιουργός: Ουσιαστικά λαμβάνουμε υπόψη όλες τις αρχές και τα κριτήρια που ισχύουν στην ανάπτυξη εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού... Πρώτα στο μυαλό μας έχουμε ότι ο φοιτητής είναι μόνος του. Δηλαδή, προφανώς και υπάρχουν οι ΟΣΣ και πολλές φορές άτυπη συνεργασία μεταξύ των φοιτητών, αλλά εμείς έχουμε στο μυαλό μας ότι ο μέσος φοιτητής εργάζεται μόνος του. Οπότε, θέλουμε το εκπαιδευτικό υλικό και ο Οδηγός να έχει τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα διευκολύνουν τον φοιτητή στη μελέτη του. Για παράδειγμα, στόχους, προσδοκώμενα αποτελέσματα, να ξέρει πόση

ώρα χρειάζεται για να διαβάσει κάτι. Έχει στη διάθεσή του μισή ώρα... προλαβαίνει να ασχοληθεί ή όχι;

Φυσικά, επεξήγηση δύσκολων σημείων. Αυτό έχει να κάνει με αυτό που είπαμε πριν... κάτι που έχει γίνει για άλλο επίπεδο, πρέπει να το φέρουμε στο επίπεδό μας και αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό κυρίως στο προπτυχιακό. Στο μεταπτυχιακό επίπεδο τα χαρακτηριστικά των φοιτητών είναι πιο κοντά μεταξύ τους, ενώ στο προπτυχιακό είναι ακόμα πιο δύσκολο...

Ενθάρρυνση... δηλαδή όλα αυτά τα χαρακτηριστικά που ουσιαστικά πλαισιώνουν τη μεθοδολογία της εξΑΕ. Γιατί ουσιαστικά αυτή είναι η μεθοδολογία. Όλα ξεκινούν από το ότι είσαι μόνος σου και χρειάζεται κάποιος μεσάζων. Είσαι εσύ και το εκπαιδευτικό υλικό και ο δάσκαλος δεν είναι παρών για να λύσει απορίες, να διορθώσει μια αστοχία του υλικού... Αυτό δυστυχώς, στην εξΑΕ δεν είναι εφικτό και παλιά ήταν ακόμα πιο δύσκολο, γιατί παλιά και οι ΟΜ και το εκπαιδευτικό υλικό ήταν έντυπα. Οπότε, αν γινόταν ένα λάθος, αυτό το λάθος μπορούσε να σε «κυνηγάει» για μια δεκαετία. Τουλάχιστον τώρα με τα ψηφιακά μέσα είναι πιο εύκολο να διορθώσουμε πράγματα.

-Ερευνήτρια: Όσον αφορά την ομάδα δημιουργίας του, οι άνθρωποι που την αποτελούν είναι απαραίτητο να έχουν εξειδικευμένες γνώσεις ως προς τον σχεδιασμό τέτοιου είδους Οδηγών ή ο οποιοσδήποτε μπορεί να ασχοληθεί με τη συγγραφή του;

-Δημιουργός: Κοιτάζτε, αυτή είναι προσωπική άποψη. Θεωρώ ότι, αν γνωρίζει κανείς το υλικό, με μια κατάλληλη εκπαίδευση θα μπορούσε ο οποιοσδήποτε να κάνει έναν καλό ΟΜ. Δε μπορείς να φέρεις έναν μαθηματικό να κάνει έναν ΟΜ για ένα υλικό που δεν το ξέρει και αντίστοιχα είναι δύσκολο εγώ να πάω να κάνω έναν ΟΜ για μαθηματικά. Είναι προφανές ότι κανείς πρέπει να γνωρίζει το γνωστικό αντικείμενο. Προφανώς και είναι πάρα πολύ καλό να έχει κανείς εμπειρία και γνώσεις επ' αυτού, ωστόσο, προσωπικά πιστεύω ότι, αν για παράδειγμα, ο μαθηματικός γνωρίζει το αντικείμενό του καλά και κάνει κι ένα ταχύρρυθμο σεμινάριο σχετικά με τις βασικές αρχές τις εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, για να γνωρίζει τα βασικά, θα μπορούσε άνετα να γράψει τον ΟΜ για το αντικείμενό του και θα ήταν και καλός.

Από την άλλη, θα μπορούσε –κι αυτό έχει γίνει στο ΕΑΠ στο παρελθόν– να δημιουργηθεί μια μεικτή ομάδα, όπου θα συνεργάζεται ο μαθηματικός με έναν ειδικό

της εξΑΕ. Δηλαδή και τα δύο μπορούν να συμβούν. Και να επιμορφωθεί ο ίδιος ο μαθηματικός ή η ομάδα των μαθηματικών ή να γίνει μια συνεργασία ανάμεσα στις δύο ομάδες, όπου ουσιαστικά ο μαθηματικός να προσφέρει όλο το γνωστικό κομμάτι κι ο ειδικός στην εξΑΕ να προσφέρει τις δικές του γνώσεις. Και τα δύο είναι μοντέλα που ισχύουν. Δεν είναι φανταστικά μοντέλα.

-Ερευνήτρια: Ποιο/α στοιχείο/α, πιστεύετε, είναι αυτό που κάνει/κάνουν έναν ΟΜ περισσότερο ελκυστικό για τον εκπαιδευόμενο;

-Δημιουργός: Εεε... νομίζω η απλότητά του, δηλαδή -αυτό που λέει κι ο κ. Λιοναράκης πολλές φορές- το να είναι απλός αλλά όχι απλοϊκός. Να είναι, δηλαδή, γραμμένος με τέτοιο τρόπο ώστε να τον καταλαβαίνει ο άλλος. Ας πούμε, εγώ κι όλοι όσοι έχουμε τελειώσει το φιλολογικό, είχαμε πολλά συγγράμματα να μελετήσουμε, τα οποία νομίζω ότι κατά κάποιον τρόπο μας βασάνιζαν. Δηλαδή, ήθελαν να φαίνονται επιστημονικά αλλά με την κακή έννοια του όρου. Οπότε, η απλότητα είναι ένα σημαντικό σημείο. Επίσης, να είναι καλογραμμένος. Να μπορεί, δηλαδή, να τον διαβάσει ο άλλος ευχάριστα. Και επιπλέον, κάτι πολύ σημαντικό, το οποίο δυστυχώς δεν το λαμβάνουμε και πολύ υπόψη, είναι και το *design* του τελικού ΟΜ, είτε είναι ψηφιακός είτε είναι έντυπος. Δηλαδή, ο άλλος να τον βλέπει και «να χαίρεται το μάτι του», ας πούμε.

-Ερευνήτρια: Πόσο σημαντική θεωρείτε, δηλαδή, ότι είναι η αξιοποίηση γραφιστικών κατά τον σχεδιασμό ενός ΟΜ;

-Δημιουργός: Είναι πολύ σημαντική και το βλέπουμε όλοι μας αυτό ως χρήστες. Σίγουρα ασχολούμαστε περισσότερη ώρα με κάτι –είτε είναι έντυπο είτε είναι ψηφιακό- αν είναι «ωραίο στο μάτι» και πολύ πιο εύκολα το παρατάμε αν έχει τη μορφή σκέτων πυκνογραμμένων σελίδων. Όλα παίζουν ρόλο, και η τυπογραφία και τα πάντα.

-Ερευνήτρια: Υπάρχει κάποιο στοιχείο-χαρακτηριστικό στο οποίο θα δίνετε περισσότερη έμφαση την επόμενη φορά που θα συμμετείχατε στη διαδικασία δημιουργίας ενός ΟΜ; Θα προσθέτατε κάποιο νέο χαρακτηριστικό ή θα παραλλάσσετε ένα ήδη υπάρχον;

-Δημιουργός: Θα σας πω και για χαρακτηριστικό, θα σας μιλήσω, όμως, και για ένα άλλο πολύ μεγάλο κομμάτι που έχει να κάνει με την οργάνωση. Πάντα το βασικό μας

πρόβλημα είναι η έλλειψη χρόνου. Δηλαδή, γίνεται μια ανάθεση και πάντα πρέπει, για παράδειγμα, να έχεις παραδώσει κάτι μέσα σε δύο μήνες. Αυτό είναι μεγάλο πρόβλημα, γιατί όπως σε όλα τα κείμενα –ό, τι κείμενο και να γράψεις, από έκθεση σε σχολείο μέχρι σύγγραμμα ή άρθρο σε περιοδικό- πρέπει να έχεις χρόνο για αναστοχασμό. Δηλαδή... θα γράψεις ό, τι είναι να γράψεις, θα δώσεις ό, τι καλύτερο είναι να δώσεις κι αν αυτό το δεις μετά από μία εβδομάδα ή μετά από δύο εβδομάδες σίγουρα θα βρεις πράγματα να διορθώσεις ή να προσθέσεις κτλ. Αυτό είναι σίγουρο! Οπότε, το πρώτο κομμάτι που έχει να κάνει με το πώς θα δουλεύουμε κι όχι με το ίδιο το υλικό είναι ο καλύτερος χρονοπρογραμματισμός. Και αυτό δυστυχώς δεν εξαρτάται από τους συγγραφείς, εξαρτάται κυρίως από διαδικασίες του πανεπιστημίου.

Τώρα, όσον αφορά το κομμάτι του Οδηγού... συνήθως οι Οδηγοί πάσχουν από... δεν θα έλεγα σοβαροφάνεια... Αλλά ακριβώς στο πλαίσιο του να έρθεις πιο κοντά και με τον φοιτητή υπάρχουν πράγματα που μπορείς να κάνεις... δραστηριότητες που μπορείς να κάνεις, οι οποίες να ξεφεύγουν από αυτό το καθαρά ακαδημαϊκό ύφος, το να διαβάζεις δηλαδή μόνο κείμενο. Για παράδειγμα, φέτος στην ΕΤΑ50 κάναμε ένα εγχείρημα, που ελπίζω να το συνεχίσουμε, κι αυτό θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και σε έναν ΟΜ. Το να εντάξεις, ας πούμε, στη μελέτη μια κινηματογραφική ταινία ή ένα animation ή κάτι που να ξεφεύγει λίγο από το γραπτό κείμενο. Αυτό είναι κάτι πολύ σημαντικό, το οποίο βέβαια χρειάζεται πολύ χρόνο για να γίνει, πολύ περισσότερο χρόνο από το να γράψεις απλά. Αλλά, οι φοιτητές μας δέχτηκαν με πολλή χαρά την κινηματογραφική ταινία... Γιατί η αλήθεια είναι ότι όλοι έχουμε κουραστεί από το κλασικό «διάβασε αυτά τα κείμενα και μετά γράψε ένα άλλο κείμενο». Οπότε, θα έβαζα ως ένα έξτρα στοιχείο το να χρησιμοποιηθεί multimedia υλικό αλλά να έχει νόημα αυτό το υλικό. Δηλαδή, να μην χρησιμοποιηθεί ένα multimedia υλικό μόνο και μόνο για να έχουμε ένα multimedia. Βέβαια, όλα αυτά, σας λέω, θέλουν περισσότερο χρόνο από όσο έχουμε διαθέσιμο συνήθως και, βέβαια, συνεργασία κι άλλων ειδικοτήτων. Χρειάζονται κι άλλου είδους επαγγελματίες, για να τα κάνουν όλα αυτά.

-Ερευνήτρια: Με βάση την εμπειρία σας, κάθε πότε πρέπει να ανανεώνεται ένας ΟΜ;

-Δημιουργός: Κοιτάζτε, η ανανέωση του ΟΜ εξαρτάται από το κάθε πότε ανανεώνεται και το υλικό. Εάν το υλικό παραμένει συνέχεια το ίδιο, θα μένει κι ο Οδηγός ίδιος.

Ωστόσο, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε κάποια στοιχεία, όπως αυτά που σας είπα, για να τον κάνουμε ακόμα καλύτερο, αλλά από τη βάση του ανανέωση δεν χρειάζεται. Άρα, το κατά πόσο θα ανανεωθεί ριζικά ο ΟΜ εξαρτάται από το πότε θα ανανεωθεί ριζικά το εκπαιδευτικό υλικό που δίνεται.

Τώρα, πότε πρέπει να επικαιροποιείται το εκπαιδευτικό υλικό; Εξαρτάται από το αντικείμενο. Το δικό μας αντικείμενο και ειδικά ό, τι έχει να κάνει με το κομμάτι της τεχνολογίας έχει συνέχεια εξέλιξη. Οπότε ανά δύο έτη κανονικά θα πρέπει να προστίθεται ένα τμήμα του υλικού. Μάλιστα, αν δεν κάνω λάθος, στον κανονισμό για το μεταπτυχιακό μας υπάρχει ένα υποχρεωτικό 10% ανανέωσης κάθε χρόνο που πρέπει να γίνεται. Το «υποχρεωτικά» το βάζω εντός εισαγωγικών, γιατί δεν ξέρω τι θα γίνει αν δεν ανανεωθεί. Δεν το γνωρίζω σαν διαδικασία. Αλλά θέλω να πω ότι η λογική της ανανέωσης έχει εισέλθει ακόμα και μέσα στον κανονισμό του πανεπιστημίου.

Παράρτημα Δ: Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις φοιτητών

-Ερευνήτρια: Έχετε χρησιμοποιήσει ΟΜ στις εξ αποστάσεως σπουδές σας; Αν ναι, πότε και πώς;

-Φοιτητής 1: *Ναι, έχω χρησιμοποιήσει ΟΜ ως φοιτήτρια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών ΕΤΑ.*

-Φοιτητής 2: *Ναι, φυσικά και έχω έρθει σε επαφή με διάφορους ΟΜ κατά τη διάρκεια των εξ αποστάσεως σπουδών μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και τεχνολογίες σε συστήματα εξ αποστάσεως διδασκαλίας και μάθησης» στο ΕΑΠ. Εκεί κάθε εβδομάδα μας δινόταν ένας οδηγός για το τι πρέπει να διαβάσουμε, πού θα το βρούμε, ποιες δραστηριότητες πρέπει να κάνουμε και πώς ακριβώς θα τις κάνουμε.... Ακόμη, σε κάποιες περιπτώσεις μας δινόταν κι ένας οδηγός που αφορούσε γενικά τη ΘΕ... Θυμάμαι τον ΟΜ της ΕΤΑ51, όπου εκεί μας δίνονταν πληροφορίες και οδηγίες για το πώς δομείται η ΘΕ, ποιες είναι οι γνώσεις και οι δεξιότητες που θα αποκτήσουμε, πώς θα βαθμολογηθούμε...*

-Ερευνήτρια: Πόσο σημαντική θεωρείτε ότι είναι η ύπαρξη ενός ΟΜ σε ένα πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;

-Φοιτητής 1: *Πιστεύω ότι η ύπαρξη ενός ΟΜ σε ένα πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι πολύ σημαντική, καθώς βοηθάει τους φοιτητές, τους κατευθύνει για την πρόοδο των μαθημάτων τους, τους ενθαρρύνει και εξασφαλίζει συνέπεια στη μάθηση.*

-Φοιτητής 2: *Θεωρώ ότι είναι πολύ σημαντική η ύπαρξή του, γιατί με αυτόν τον τρόπο διευκολύνεται πάρα πολύ ο τρόπος μελέτης των εκπαιδευόμενων.*

-Ερευνήτρια: Σας βοήθησε πραγματικά κατά τη διάρκεια της μελέτης του εκπαιδευτικού υλικού; Με ποιον/ους τρόπο/ους;

-Φοιτητής 1: *Πιστεύω ότι με βοήθησε πολύ, καθώς μού παρείχε δομημένες οδηγίες για τη μάθηση, ανέλυε θέματα που έπρεπε να καλυφθούν και παρείχε ποικίλους πόρους.*

Όλα αυτά με βοήθησαν στο να οργανώσω την ύλη που είχα και να έχω συνέπεια στο διάβασμα και στα μαθήματά μου.

-Φοιτητής 2: Προσωπικά, ναι. Με βοήθησε πάρα πολύ, γιατί το εκπαιδευτικό υλικό ήταν οργανωμένο σε εβδομάδες μελέτης, οπότε ήξερα ακριβώς τι πρέπει να διαβάσω και πού να το αναζητήσω... Είχε σύντομες αναφορές και περιλήψεις για το τι θα μελετήσω, οπότε εξ αρχής είχα μια γενική εικόνα. Οι οδηγίες για το πώς θα μελετήσω το εκπαιδευτικό υλικό και οι επεξηγήσεις ήταν πολύ βοηθητικές... εννοώ τις αποσαφηνίσεις που γίνονταν για δύσκολους όρους ή για δύσκολα θέματα. Αλλά και το γεγονός ότι οι δραστηριότητες που έπρεπε να κάνουμε ήταν συγκεντρωμένες όλες μαζί στον οδηγό και στο τέλος βρίσκονταν οι ανατροφοδοτήσεις τους, με βοήθησε αρκετά γιατί την ώρα που έπρεπε να κάνω μια δραστηριότητα και προβληματιζόμουν, ανέτρεχα γρήγορα στην ανατροφοδότηση της δραστηριότητας, για να μου δοθεί μια κατευθυντήρια γραμμή... Οπότε δεν έχανα χρόνο κι αυτό είναι το σημαντικό για μένα! Ότι ο ΟΜ με βοήθησε πολύ στην οργάνωση όχι μόνο της μελέτης μου, αλλά και του χρόνου μου.

-Ερευνήτρια: Μερικές από τις αρμοδιότητες ενός ΟΜ σε ένα πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι να οργανώνει το εκπαιδευτικό υλικό, να επεξηγεί δύσκολες έννοιες και να ενθαρρύνει συνεχώς τον εκπαιδευόμενο, ώστε να ανταπεξέρχεται αποτελεσματικά στις απαιτήσεις των σπουδών του. Εσείς σε ποιον τομέα πιστεύετε ότι σας βοήθησε περισσότερο;

-Φοιτητής 1: Πιστεύω ότι με βοήθησε περισσότερο στην αυτό-καθοδήγηση. Δηλαδή, στο να αναπτύξω δεξιότητες οργάνωσης, αυτοδιαχείρισης και στο να προσαρμοστώ στις ιδιαιτερότητες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Επίσης, με βοήθησε πολύ στην επεξήγηση δύσκολων εννοιών, καθώς παρουσίαζε περίπλοκα θέματα με σαφήνεια και παρείχε επεξηγήσεις που διευκόλυναν την κατανόηση διάφορων θεμάτων και συνεπώς, ενθάρρυναν τη μάθηση.

-Φοιτητής 2: Σε όλους αυτούς τους τομείς που αναφέρατε με βοήθησε. Ωστόσο, αν έπρεπε να επιλέξω έναν από αυτούς είναι η συμβολή του στην οργάνωση του εκπαιδευτικού υλικού. Εεε... βέβαια, τώρα που το σκέφτομαι το γεγονός ότι σε αρκετά σημεία του Οδηγού συναντούσα ενθαρρυντικά σχόλια, ήταν πολύ σημαντικό για μένα.

Δεν ήταν λίγες οι φορές που, λόγω των πολλών υποχρεώσεων που είχα, ήμουν αρκετά προβληματισμένη και απογοητευμένη. Έτσι, κάθε φορά που έβλεπα ένα τέτοιο σχόλιο ένιωθα πως «κάποιος με καταλαβαίνει και ότι δεν είμαι μόνη μου»!

-Ερευνήτρια: Είστε γενικά ευχαριστημένος/η από τη χρήση του;

-Φοιτητής 1: *Είμαι ευχαριστημένη, καθώς ένας ΟΜ παρέχει κατευθυντήριες οδηγίες και διάφορα υποστηρικτικά εργαλεία, τα οποία πιστεύω ότι βοηθούν πάρα πολύ.*

-Φοιτητής 2: *Ναι, είμαι πολύ ικανοποιημένη. Θεωρώ πως χωρίς τη συμβολή του ΟΜ οι εξ αποστάσεως σπουδές μου θα ήταν περίπλοκες και γενικά οι φοιτητές θα αντιμετώπιζαν πολλές δυσκολίες κατά τη διάρκεια της μελέτης τους.*

-Ερευνήτρια: Κατά τη γνώμη σας, ποια είναι εκείνα τα στοιχεία που συμβάλλουν στη δημιουργία ενός ποιοτικού ΟΜ;

-Φοιτητής 1: *Ένας ΟΜ, για να είναι ποιοτικός, πιστεύω ότι θα πρέπει να έχει σαφείς κατευθυντήριες οδηγίες, να έχει ένα καλά δομημένο εκπαιδευτικό υλικό, να έχει δημιουργηθεί βάσει τεχνικών, οι οποίες θα βοηθήσουν στην αποτελεσματική εκμάθηση, να περιέχει διάφορες αξιολογήσεις και ασκήσεις, να δίνει κίνητρα για συνεχή πρόοδο και να έχει απλές και κατανοητές επεξηγήσεις όσον αφορά τα διάφορα θέματα που παρουσιάζει.*

-Φοιτητής 2: *Λοιπόν... Αρχικά, πιστεύω πως το εκπαιδευτικό υλικό είναι σημαντικό να οργανώνεται με συγκεκριμένο τρόπο π.χ. ανά εβδομάδα μελέτης. Έπειτα, να γίνονται σύντομες αναφορές για το τι πρόκειται να μελετήσει ο κάθε φοιτητής, να επεξηγούνται δύσκολες έννοιες, να υπάρχουν ενθαρρυντικά σχόλια, να ενημερώνεται ο φοιτητής για τον χρόνο που θα χρειαστεί προκειμένου να διαβάσει ένα άρθρο ή να εκπονήσει μια δραστηριότητα και να είναι ευχάριστος ως προς την ανάγνωσή του. Δηλαδή, να έχει απλή μορφή, να είναι καλογραμμένος, κατανοητός, να έχει σχεδιαγράμματα, εικόνες, ώστε ο φοιτητής να διευκολύνεται ως προς τη μελέτη και την κατανόηση του εκπαιδευτικού υλικού.*

-Ερευνήτρια: Λαμβάνοντας υπόψη τους ΟΜ με τους οποίους έτυχε να αλληλεπιδράσετε κατά τη διάρκεια των σπουδών σας, ποιο χαρακτηριστικό τους ήταν αυτό που σας άρεσε περισσότερο και για ποιον λόγο;

-Φοιτητής 1: Το χαρακτηριστικό που εκτίμησα ιδιαίτερα ήταν η σαφήνεια που είχαν οι ΟΜ, καθώς πιστεύω ότι, όταν ένας Οδηγός παρέχει απλές επεξηγήσεις για δύσκολες έννοιες, ενθαρρύνει την κατανόηση και την αυτοπεποίθηση και κατ' επέκταση οδηγεί στην επιτυχία της μάθησης.

-Φοιτητής 2: Μου άρεσε πολύ το γεγονός ότι πολλές φορές, αν όχι όλες, κάτω από τα κείμενα ή τα άρθρα, στα οποία προτρεπόμασταν να μελετήσουμε, υπήρχε ένας σύνδεσμος που κάνοντας κλικ επάνω του, μας παρέπεμπε σε αυτό το κείμενο ή το άρθρο αμέσως. Έτσι, δεν έχανα χρόνο άσκοπα ψάχνοντας πού βρίσκεται το καθετί.

-Ερευνήτρια: Ποιο χαρακτηριστικό τους ήταν αυτό που νομίζετε ότι χρήζει βελτίωσης;

-Φοιτητής 1: Ένα χαρακτηριστικό που πιστεύω ότι χρειάζεται βελτίωση είναι η προσαρμογή των ΟΜ στις διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες των φοιτητών. Οι ΟΜ, δηλαδή, πρέπει να είναι ευέλικτοι και να παρέχουν ποικιλία στρατηγικών μάθησης, για να μπορούν να εξυπηρετούν τις διαφορετικές προτιμήσεις και τα στυλ μάθησης που έχει κάθε φοιτητής.

-Φοιτητής 2: Μμμ... δύσκολη ερώτηση, γιατί εγώ σε γενικές γραμμές είμαι πολύ ευχαριστημένη, οπότε δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι αυτή τη στιγμή που θα έπρεπε να βελτιωθεί.

-Ερευνήτρια: Αν είχατε τη δυνατότητα να είστε ο επικεφαλής της ομάδας δημιουργίας ενός ΟΜ, ποιες συμβουλές θα δίνετε στους συναδέλφους σας όσον αφορά τον σχεδιασμό του, ώστε ο Οδηγός να είναι ποιοτικός, αποτελεσματικός και συνάμα ελκυστικός για τους εκπαιδευόμενους;

-Φοιτητής 1: Οι συμβουλές που θα τους έδινα θα ήταν να δημιουργήσουν έναν ΟΜ, ο οποίος να έχει απλή δομή με εύκολη περιήγηση και οργάνωση, να έχει απλή και κατανοητή γλώσσα με επεξηγηματικά διαγράμματα, ίσως πίνακες και κάποιες εικόνες... Επίσης, να δίνει πρακτικά παραδείγματα και ασκήσεις που εφαρμόζουν έννοιες που παρουσιάζονται στα μαθήματα και τέλος, θα έδινα πολλή μεγάλη προσοχή και στο αισθητικό κομμάτι του οδηγού χρησιμοποιώντας- έτσι- κάποια πιο ελκυστικά χρώματα,

γραφικά και κάποιες γραμματοσειρές, για να είναι ευχάριστος ο ΟΜ και να μπορούν με ευκολία να τον διαβάσουν οι φοιτητές.

-Φοιτητής 2: *Εεε... όπως είπα και πριν, να έχει απλή μορφή, να είναι δομημένος, να είναι γραμμένος με απλή γλώσσα, ώστε να γίνεται κατανοητός από τους φοιτητές... Επίσης, θα μπορούσε να έχει όμορφα και έντονα χρώματα, ώστε να ελκύει τους φοιτητές να αλληλεπιδράσουν μαζί του και επιπλέον, οι οδηγίες που θα δίνονται στους φοιτητές μέσω αυτού να είναι ξεκάθαρες και σαφείς, ώστε οι ίδιοι να μην αισθάνονται «χαμένοι»... Επίσης, θα πρότεινα να αναφέρεται ο χρόνος που εκτιμάται ότι πρέπει να αφιερώσουν οι εκπαιδευόμενοι είτε για τη μελέτη ενός κειμένου είτε για την εκπόνηση μιας εργασίας, ώστε να είναι ενήμεροι και να γνωρίζουν πάνω-κάτω πόσο χρόνο θα τους πάρει για καθετί. Εεε... ο χρόνος είναι ένα στοιχείο που αναφέρεται ήδη στους οδηγούς με τους οποίους αλληλεπίδρασα, ωστόσο ως επικεφαλής μιας ομάδας δημιουργίας ΟΜ θα το τόνιζα, γιατί το θεωρώ πολύ σημαντικό.*

Παράρτημα Ε: Οι Οδηγοί Μελέτης των Θεματικών Ενοτήτων ΕΚΕ54 και ΕΚΠ65 του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης αξιοποιήθηκαν:

- Ο Οδηγός Μελέτης της Θεματικής Ενότητας ΕΚΕ54 του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Εκπαίδευση Ενηλίκων» (ΕΚΕ) του ΕΑΠ
- Ο Οδηγός Μελέτης της Θεματικής Ενότητας ΕΚΠ65 του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής» (ΕΚΠ) του ΕΑΠ

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.